

I. ÇİFTÇİLİK

G İ R İ Ş

Ziraatin esasını teşkil eden kültür nebatlarına temas etmeden konumuzun incelenmesine girişemeyeceğiz. Anadolu'da yapılan kazılardan Alişar (Yozgat)da "chalkolithik" tabakada, takriben M. Ö. dördüncü bin yıl devresine ait hububat bulunmuştu. Alaca - Höyük'ün eski Bronz çağı yangın katında da kavrulmuş olarak, takriben M. Ö. 2100 yılına ait anbarlar dolusu buğday, burçak ve fiy bulundu. Muhtelif kazılarda meydana çıkarılan orak ve kalıç, basit öğütme taşı gibi aygıtlar, bazı taş kabartmalardaki resimler ziraî istihsal hususunda fikir vermeğe kâfidir. Kazılar ilerledikçe Neolithik devre ait hububatın da bulunacağına şüphe edilemez.

Anadolu'da bugün iptidai görülen ziraat usulleri aslında insanlığın yaptığı en önemli hamlelerden biri ve binlerce sene süren gelişmenin neticesidir. Ayrıca Küçük Asya'ya gelip yerleşmiş olan Türkler eski medeniyetlerin varisleri oldukları kadar kendileri de Orta Asya'dan oldukça inkişaf etmiş bir medeniyet hamulesi ile gelmişlerdir. Bu sebepten karşımıza çıkacak etnografya malzemesi bizi eski Anadolu veya Orta Asya geleneği ile karşı karşıya bulundurabilir. Tabii muhitin imkân ve şartlarına intibak, eski tecrübelerden faydalanmayı zaruri kılar. Yurt kuruculara eski kavimlerin iltihakı kültür mübadelelerini kolaylaştırır.

Gıda bitkilerini yetiştirme usulü bidayette, eski dünyanın güney doğusunda tatbik edilmiştir. Tanınmış Rus nebat uzmanlarından N. J. Vavilov'un (Bull. Appl. Bot. Plant Breed. XVI. 2. Leningrad 1926) araştırmalarına göre kültür bitkilerinin ana yurdu Türkistan, Afganistan ve Küçük Asya yaylarıdır. Mezopotamya ve Mısır kültür bitkileri için esas menşe olmayıp ancak tâli merkezlerdir. Sabanla ziraatten önce ve beraber bir çapa zeriyaatı devri vardır. Kültür cereyanları Batı Asya'dan Avrupa'ya doğrudan doğruya veya Afrika yolu ile bilvasıta olmuştur. Campinien devrinde başak resimlerinin gösterilmiş olması ve Fransa'da Azilien tabakasında "Piette" de hububatın bulunması bunu teyideder. Mühlhofer ve E. Mayer gibi âlimler neolithikten önce Avrupa'da arpa'nın yetiştirildiğini kabul etmektedirler. Bu suretle hububat, muhtelif yollardan ve muhtelif şekilde Avrupa'ya doğrudan gelmiştir.

Arpa (*Hordeum sativum*): Buğdayla birlikte insanın yetiştirdiği ilk hububat nevidir. Hattâ arpa buğdaydan da eskidir. Schieman arpanın ana yurdunu Trans - Kafkasya'da arar. Arpa "Ancu"da M. Ö. 4500 ve Mezopotamya'da El Ubeyd'de 4000 senelerine doğru bulunur. Aynı yerde "emmer" ve buğdaya da rastlanmıştır. Adı geçen merkezden hububat doğu Çin'e ve güneyde Mezopotamya ve Mısır'a ve Balkanlar yolu ile Alplardaki göl sakinlerine yayılmıştır.

Arpanın muhtelif çeşitleri vardır: *Hordeum spontaneum* (ayabani arpa). *Hordeum distichum* (Anau I. de bulunmuştur). *Hordeum polystichum*. *Hordeum hexastichum*.

Arpa birçok dillerde müsterektir:

Türk arpa (*Hordeum sativum*)

Mongol arpa; Arvwa ("Gerste, Hafer")

Mançu arpa "Schwarze gerste".

Macar arpa (Türkçeden geçmiştir. Budenz Ny. K. X. 77)

Ermeni gari "Gerste"

Grekk xri — (x) kerî.

Afgan Orbuşah.

Ahd. Gersta

Bask gari (bilhassa bu kelimeye istinaden Baskların Kafkasya'ya uğradıklarına hükümlenmektedir).

Gürcü k'eri

Mingril, Abhaz a-har "Gerste, Hafer" A. Nehring, Studien zur Indogermanischen Kultur und Urheimat 1936.

Buğday:

Kaplıca (*Triticum spelta*) İndogerman kavimlerinde bronz çağından itibaren malûmdur. Kızılca buğday (*Triticum monococcum-Einkorn*) Mısır'da ve Sami âleminde yoksa da Troya'da, Macaristan'da, Bosna'da, Göl sakinlerinde (az miktarda) ve "band keramik" muhitinde bulunmaktadır. *Emmer* buğdayı (*Triticum dicoccom - Schrank*) Mısır'ın neolithik katlarında, Babil'de, Suriye'de, Anadolu'da, Bosna'da, İsviçre'de, Belçika ve Danimarka'da yetiştirilmiştir. En çok yaygın buğday cinsi (*Triticum vulgare*)dir. Kuzey Avrupa'da Kızılca buğday eskiden yoktur. Schieman'a göre bunun ana yurdu Küçük Asya ve Kafkasya'dır. Buna mukabil *Emmer* buğdayı Schieman'a

göre ilk defa Asya'da yetiştirilmiştir. Buğdayın en eski vatani Asyadır. Anau'da (M. Ö. 4500) senelerine ait "Triticum vulgare) cinsi bulunmuştur. Her iki cins buğdayı Küçük Asya'ya "brachycephale ırk,, getirmiş ve buradan yayılmıştır. (Alfons Nehring).

Buğdayla ilgili sözler:

Kore *pori* "Gestre" mâna değişikliği dik-kate değer.

Finn *puuro* "Brei, Grütze".

Güney Arap *bur, bori, bari*, kalsik Arap *burr* "Weizen".

Greğ *puros* "Weizenkorn, Weizen".

Litvanca *pûrai* "Winterweizen".

Eski Pers *pure* "Trespe".

Sanskrit *pir* "Art Getreide".

Türkçedeki *Buğday*, Mongolcada *buguday*, *bu-da*, Mongur *Budi* "froment" sözünün yukarıdaki kelimelerin (r) yerine (z) tahavvülü ile bir varyanti olup olmadığı ayrıca tetkike değer. Macarcaya *buğday*, *buza* şeklinde geçmiştir. Kazan lehçesinde de *buzay* telâffuz olunur.

Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi münasebetiyle yayınlanan "Türk Ziraat Tarihi-ne Bir Bakış. Devlet Basımevi, İstanbul 1938" adlı eserde rahmetli üstad İhsan Sungu ve Ragıp Ziya Madenin himmetleri ve Ziraat Vekili Faik Kurtoğlu'nun muzaheretleri ile çok önemli bilgiler bir araya getirilmiştir. Bu kitapta Türkiye'den çıkan ve yayılan nebatlar başlıklı yazıyı, daha önce söylediklerimizi teyid eder mahiyette olduğu için aynen istinsah ediyoruz:

Buğday: Berosionun, Yabani buğdayı (Frumentum agreste) Mezopotamya'da, Dicle ile Fırat arasında bulunduğunu, G. Syncelli, Chronogr adlı eserin 28 inci sahifesinde kaydeder. Olivier, Fıratın sağ kenarında, Anau'un şimali garbisinde "buğday, arpa ve çavdarı" bir arada gördüğünü; (Voyages dans l'Empire Ottoman) adlı eserinin 1807 de çıkmış olan III. cildinin 460 ıncı sahifesinde yazar. Avrupa ve Rusya'nın birçok buğdayları Türkiye'den alınmıştır. Biyolojik ve morfolojik bakımdan hususiyetler arzeden değerli Anadolu buğdayları, *Fuzaryu* denilen tufeyli hastalığa karşı fevkalâde umkavidir.

Kılçıksız buğdayların çok şekilli popolasyonlarının coğrafi merkezi, bilhassa merkezi ve şarki Anadolu'dur.

Amerika'nın Türkiye Buğdayı da Türkiye'den alınmadır. Sovyet âlimlerinden Jukovski ise, daha muahher olan "Zirai Türkiye" başlıklı eserinde bilumum hububat neveleri gibi, buğdaya da hüdai nabit halde Anadolu ve Asya

topraklarında tesadüf eylediğini ifade eder. Prof. Piccard ve Melikan gibi yüksek bilginlerin "Kozmik Şualar" hakkındaki nazariyeleri ve Vooley'in ise, Mezopotamya'nın vaktiyle sular altında olduğuna dair iddia ve izahları, Prof. Jukovski'nin sözlerini daha ihticaca salih kılmaktı, yani buğday için ilk vatan olarak Orta Asya ve Anadolu topraklarının kabulünü icabettirmektedir. Zaten bu cihet, Ankara Ziraat Enstitüsü Profesörlerinden Kristiyanzen tarafından da teyid edilmiş ve Ankara civarında ve Orta Anadolu'da, muhtelif mahallerde, hüdai nabit hububat neveleri tesbit olunmuştur. Diğer taraftan, sert buğdayların üç tipi, Anadolu'dan Rusya'ya geçtiği âlimler tarafından tesbit edilmiştir.

İki sıralı arpa: Menşeinin Kızıl Deniz ile Kafkasya ve Hazar Denizi arasında uzanan bölgeler dahilinde olduğunu, C. A. Meyer - Verzeichniss. adlı kitabının 26. sahifesinde kaydediyor. Türkistan'da yapılan hafriyatta, Milâttan 3000 yıl öncesine ait tabakalarda arpaya tesadüf edilmiştir. Anadolu arpalarının kütleli seleksiyon neticesinde, zirai diğer vasıfları gayetle yüksektir. Çünkü bunlar; kurağa dayanıklı, sapları sert, taneleri kolaylıkla dökmeyen, beyaz, büyük, nişasta ve şibih zülâl maddesince o kadar değişmez bir tabiatte, yüksek vasıfları haiz, ve seleksiyon noktasından birinci derecede gelmektedir. Diğer taraftan Anadolu'nun çıplak taneli arpaları, verimlilik ve soğuğa dayanma bakımlarından, bütün diğer memleketlerin çıplak taneli arpalarından daha yüksek vasıflar göstermişlerdir.

Çavdar: Çavdar ziraati, şarktan gelmedir. Şarktan da Saruma ve Hazar ovalarından Trakya'ya geçmiştir. Çavdarın gen merkezi, Anadoludur. Rus âlimlerinden H. İ. Vavilof'a göre: şimdi ziraat yapılan çavdarın cediti, Sencar dağlarındaki buğday tarlalarına, İranın Hemedan vilâyetinde cenubi garbi Asya'da, yabani halde bulunmaktadır. Yine aynı âlime nazaran, bugünkü ziraat yapılmakta olan çavdar, Önasya ve Asya'da bugün bile mevcuttur. L. Ross, çavdarın yabanisini Anadolu'da bulunduğunu, 1850 tarihli Flora, Bot. Zeitung mecmuasının 250 ucu sahifesinde kaydeder.

Yulaf ziraatinin pek eskidenberi ziraati yapılan *Gernik* ve *kaplıca* ziraatleri ile bağılılığı olduğuna şüphemiz yoktur. Bu hadisede, biz yabani cinslerden temiz kültürlerin çıkış seyrini görmekteyiz.

Kaplıca: Anadolu'dan çıkmadır. Olivier bunu, Voy. Dans l'Empire Ottomane adlı eserinin 3 üncü cildinin 460 ıncı sahifesinde kaydeder. sah. 15 - 16.

Darı: Altaylarda ve Kafkasya'nın cenubunda hüdai nabit olarak bulunduğunu: Le-

debour, Fl. ross. adlı eserinin 4. cildinin 469. sahifesinde kaydeder.

Darı, bütün Avrupa, Uzak Doğu ve Afrika'ya yayılmıştır. Tarihî devirlerde Karadeniz bölgesi (Pont) kavimlerinde büyük rol oynar. Vatani Orta Asya'dır. Vovilov, Buhara ve Çin Türkistanı olarak tasrih eder. Çünkü M. Ö. 2800 senelerinde mevcudiyeti tesbit edilmiştir. Darının "Panicum miliaceum-Rispen Hirse" cinsi Avrupa'da Neolithik devirde Galiçya, Bosna ve Batı İsviçre'de bulunmaktadır. Darının bir cinsi de "Setaria italica-Kolben hirse"dir. Yabanisine "Setaria viridis" adı verilir.

Darı ile ilgili sözler Türkçede ve Hind Avrupa dillerinde müşterektir:

Çağatay *tarığ* "millet" Osmanlı *darı*. Tat. *taragan* "die Hirse" R. O. XIV. 241

Çuvaş *tire* "sowings, corn, grain".

Mongol *tariyan* "id/Buryat *taria* Ny. K. XIII. 242.

Mançu *tari* "to plough and sow".

Kore *tirida* "to break up land" Ramstedt S. İ. K. E. 268.

Macar *dara* Türkçeden iare söz. Budenz Ny. K. X. 80.

Türkçede *tarımak* "to sow" mânasına gelir. *tarla* "saat feld".

Eski Hind *durva*, Hollanda *tarwe* "weizen" mâna değişikliği.

İngilizce *tare* "unkraut".

Greks. *daratos*, Delph *darata* "Brot".

Litvanca *sora* "Hirse".

Türkçede Divanü Lûgat -it-Türk *ewintane*. Teleut *ebin*=tane, çekirdek I.77-20, 84-5. Bu söz yine Hind-Avrupa dilleri ile müşterektir:

Eski Hind *yava*- "Getreide, Gerste, Hirse".

Awesta *yava* "Getreide". Yeni Farsî *yav* "Gerste".

Osset *yau* "Hirse".

Awesta *yevin* "Getreide feld". Nehring: Sudien zur Indogermanischen Kultur und Urheimat s. 153.

Bu mukayeseler Türk kavimlerinin ziraat kültüründe pek eski bir geleneğe sahip olduklarını göstermeğe kâfidir. Bugün kullanılan ziraat terimlerin hepsi üzerinde tahlili bir mukayese yapılırsa kültürümüzü teşkil eden unsurlar meydana çıkardı. Bunlardan bir kısmının çok eski Anadolu kelimeleri olmaları da mümkündür. Eski diller sahasındaki araştırmalar henüz kâfi derecede gelişmediği ve ölü dillerden kalan malzeme de kıt ve mevcutların izahında muhtelif güçlükler olduğu için buna teşebbüs

erkendir. Gayemiz çiftçiliğin kelime ve kısımlarına ait resimlerle kadrosunu çizmekten ve bu sahada yol açıcılık vazifesini görmekten ibarettir.

Hububat neveleri Türkçede pek eski olduğuna göre ziraat aletlerinin de buna uyması gerekir. Gerçekten de bu böyledir:

Saban: (Osmanlı, Kırım, Kun, Kırgız, Karayım, Divanü Lûgat-üt-Türk I.402) sapan. Azeri (Radlof. IV: 402) "DerPflug, charrue".

Bu kelimenin Mezopotamya, Sumer dilinde yazılışı *APIN* aynı mânaya gelmektedir. Hititler de aynı ideogramı kabul etmişlerdir. Bakınız: Delaporte.

Apin "der Pflug" kelimesi başına daima (gış=ağaç) determinatifi gelir. Bu, sabanın ağaçtan yapıldığına delâlet eder.

Ormak kökünden *orak*: *or-* (Tuba, Şor, Lebet, Kırgız, Karakırgız, Baraba, Teleut, Uygur, Çağatay, Karayım) hemen bütün Türk lehçelerinde 1 — Mâhen, ernten, 2 — Schneiden mânalarına gelir. Radlof. Divan I. 145,3. ve yine Radlofda I. 1647: *ormak* şeklinde geçer.

Mongol: *olça* "to carve" Kore: *arosi* jagida "to carve, to cut".

Macarca *aratni* "hasat yapmak". mâhen, ernten. Türkçeden geçme. M. Bernhard. R. O. VII. 253.

Sumercede *ur* "ernten". Deimel Ş. L. 1091.

Hind - Avrupada dillerinde de müşterek bir kültür kelime olsa gerek:

Ahd. *aran*, *arn* "Ernte"/Got. *asnis*./Ags. *earnian* "ernten". Walde 45.

Türkçe bu kökten: *orak*, *orgak* (Çağatay, Osmanlı) "die Siechel". Radlof I. 1048.

En mühim ziraat kelimelerinden (*zer*) mânasına gelen *ekmek* kendisi de çok eski *ekmek* (Divan I.62. I) Radlof I. 674. Osmanlı, Çağatay, Sart, Azeri, Uygur) "sähen, pflanzen", Kırgız lehçesi aynı mânada. *ikmek* (Kazan, Tobol, Başkurt), 1 — Das Getreide, 2 — Das gebackene Brot.

Çuvaş *ak-* "sähen", *aga* "the plough". Paasonen.

Kore *ekta* (:ege, egin) "to drag along". Ramsted S. İ. K. E. 53.

Macar *ekélni* (vetni-tohum saçmak) *ekélö* "ekinci". Türkçeden.

Macar *eke* "saban-plough".

Sumerce *ek-lu*, *ek-kil* "Feld (bebautes), Feldmark. Ş. L. 265.

Hattili *aka* "anpflanzen". Scholtz. Sumerische. MVG. 33.

Türkler Anadolu'ya veya umumiyetle garbe ulaştıkları zaman, eskidenberi ziraat kültürüne sahip oldukları için esaslı kelimeleri beraber getirmişlerdir. Bunları başka halklardan almak lüzumunu duymamışlardır.

✱

Türkçenin en eski dil kaynağının, dağınık belgeler hariç, Macarcaya Milad tarihinden itibaren geçen iare Türkçe kelimeler olduğu malûmdur. Bunların mühim bir kısmı Bulgar Türklerine ait olmakla beraber, Peçenek, Kuman ve sair kabilelerden de kültür sözleri geçmiştir. Türklerin ötedenberi ziraate aşına olduklarının isbatı zımında bunlardan bazı örnekler vermediği faydalı bulduk:

Zoltan Gombocz'ın "Die Bulgarisch-Türkischen Lehnwörter in der Ungarischen Sprache. Helsinki 1912" adlı eserinde çiftçilikle ilgili sözler:

Macarca *arat* "ernten". Türkçe *ora-*, *or-ernten*, *schneiden*, *mähen*".

Macarca *árok* "Graben". Türkçe *ark*, *arg* "Furche, graben, rinne, kleiner bach".

Macarca *árpa* "Greste" Türkçe *arpa*.

Macarca *ártány* "verschnittener eber". Türkçe. Şor lehcesi *arlân* "castrirt".

Macarca *barom* "vieh". Türkçe, Orhon *barım* "le bien, die Habe".

Macarca *béko* "fessel, fusseisen". Türkçe Kun lehcesinde *bukağı*, *bugagu*, *bugav*.

Macarca *bor* "wein". Türkçe *bor* "vinum".

Macarca *bors* "pfeffer". Türkçe *burç*, *boroc*.

Macarca *borsó* "erbse". Türkçe *burçak*.

Macarca *búza* "weizen". Türkçe *buğday*.

Macarca *csepö* "weg" Türkçe. Kazan lehcesi *çübek* "weg".

Macarca *csiger* "lauer, nachwein, tresterwein". Türkçe *çakır*, *çagır* "brantwein".

Macarca *dara* "1 — Gries, Grütze, 2 — Die schlosse, graupe". Türkçe *darı* "die hirse, tarığ aynı mânada".

Macarca *eke* "pflug". Türkçe Çuvaş lehcesi *aga* "pflug-saban" *ekmek* "ackern, säen" kökünden.

Macarca *gyömölcs* "frucht, obst". Türkçe *yemiş*.

Macarca *karó* "pfahl, pflock". Türkçe *kazık*.

Macarca *kender* "hanf, Cannabis sativa". Türkçe *kendir*.

Macarca *kepe* "eine hand-voll, garbe". Türkçe Çuvaş lehcesi *kuba* "haufen". Kazan *kiben* "schober, fehmen".

Macarca *kobak* "kürbisflasche". Türkçe *kabak*.

Macarca *komló* "hopfen". Türkçe Çuvaş lehcesi *homla*, Başkırt *kumalak*.

Macarca *ökör* "ochs, rind, stier". Türkçe *öküz*. Çuvaşça *vıgır*.

Macarca *sajt* "käse". Türkçe Karayım lehcesi *çığıt* "peynir-käse".

Macarca *ször* "wannen, worfeln, streuen". Türkçe *savurmak*.

Macarca *tarló* "acker". Türkçe *tarla*. Eski Türkçe *tarlag*.

Macarca *teker* "drehen, winden". Türkçe *tekerlemek*.

Macarca *tengely* "die achse". Türkçe *dingil*.

Macarca *tiló* "hanfbreche, schwinge". Türkçe Çuvaş lehcesi *tilig* Kazan *talı* "hanf brechen".

Macarca *torma* "armoracia radix". Türkçe Kazan *torma* "rettig".

Aynı karşılıkları hayvan yetiştirme ve idari ve dinî terimlerde de göstermek mümkündür.

Sekizinci asırdan kalan Orhon yazıtları daha ziyade siyasi bir metin olduğu için fazla ziraate ait kelime beklenemezdi. Buna rağmen Türklerin, Türklüğe adını veren bu zümresinde de, onların yüksek derecede hayvan yetiştiricilikle beraber ziraate de vakıf olduklarına delâlet eden kelimeler vardır. Vilh. Thomsen'in: *Inscriptions de l'Orkhon, Helsingfors 1896* ve Hüseyin Namık Orkun'un *Eski Türk Yazıtları 1941* adlı eserlerinde:

Orhon *bägni*, buğday, darı, arpa gibi şeylerden yapılan içki. Bak. Kaşgeri I. 434.

Orhon *äkinlig*, ekinlik, ekin.

Orhon *isigti*, darı (?).

Orhon *tarıg*, ekin.

Orhon *tarlag*, tarla.

Gök Türklerden sonra gelen Uygur Türklerinin ise çok medeni seviyede oldukları ve ırva iska suretiyle çiftçilik yaptıkları, sarayları olduğu, müteharrik harflerle kitap bastıkları malûmdur. Aynı kültürü İslâm devrinde yaşatan ve Uygur lehcesiyle konuşan Türkler de zamanımıza birçok dil vesikası bırakmışlardır. Bu kaynaklardan faydalanarak ve Dr. Caferoğlu'nun Uygur Sözlüğünü esas alarak çiftçilikle ilgili sözlerden örnek vereceğiz:

Uygur *abra*, *arpa*, arpa.

Uygur *batatu*, pamuk.

Uygur *bor*, şarap. *borlukçi*, bağçıvan. (Macarcada *bor*, şarap).

Uygur *buğan*, bezelye nevinden bir sebze.

Uygur *buğday*, buğday.

Uygur *Çuğ*, bağ, bağçe.

Uygur çüsüm, dut.
 Uygur äbin, ävin, tane, tohum.
 Uygur äkin, ekin.
 Uygur äkmek, tohum ekmek.
 Uygur idiş, kap kaçak, avani, çanak çömlek.
 Uygur i, nebatat, ağaç ve neşvü nüma bulan her şey.
 Uygur kâbâz, pamuk.
 Uygur kântir, kenevir, kendir.
 Uygur kitmen, bel, kazma.
 Uygur küb, küp.
 Uygur kürküm, safran.
 Uygur kürüç, kimyon.
 Uygur küzâç, testi, kazan.
 Uygur mäng (aş) hububat yemeği.
 Uygur mırç, biber issi ot.
 Uygur nuqut, nohut.
 Uygur ötmäk, ekmek (yenen).
 Uygur qaban, tabak, tepsi.
 Uygur qaula, sebze.
 Uygur qawalıg, ekin adı.
 Uygur qıra, tarla, ekin yeri.
 Uygur qıtıq, pamuk.
 Uygur sinsim, susam.
 Uygur sogun, soğan.
 Uygur yorunçqa, yurınca, yurunçqa, yonca.

TÜRKİYE'DE ÇİFTÇİLİK:

Manisa'da:

Manisa'da Kanuni zamanında zengin Saruhan sancağında 41 zeamet 874 timar vardı. Bu zamandan bir asır sonra Manisa'nın zeameti aynı rakamı muhafaza etmişse de, timar sayısı 674 e düşmüştü. Ayriyeten bu sancağın şehzade sancağı olduğu, şehzade ve sultanlara ait birçok hasırların bulunduğu da göz önünde bulundurmamak lâzımdır. Timar ve zeamet usulünün bozularak mukataaya raptedilmesi ve neticede zirai ve içtimaî hayatımızda derin yaralar açması, yurdun diğer kısımlarında nazarı dikkati celbettiği gibi, burada da 17. yüzyılda açıkça görünmekte idi. Timarların bu asırda azalmasının sebebi de bu idi.

Gerek vesikalardan ve gerekse ihraç ettiği meyva ve mahsullardan Saruhanda en çok pamuk, susam, kökboya, pirinç, tütün, üzüm, incir, zeytin, armut ve kiraz yetiştiğini anlamaktayız. Meyva ve sebzeler kemale gelir gelmez kadiya haber verilir nerede görüldüğü ve nasıl körüldüğü deftere kaydedilirdi. Bilhassa sınaî nebatlar ve hububat için büyük bir dikkat ve alâka gösterilmekte idi. Bu kayıt işin-

den sonra bunların biçilmesine ve dövülmesine kadı tarafından müsaade edilirdi. Bu suretle mukataa mültezimleri ve timarlılar hasad müsaadesiyle beraber işlerinin başlarına giderler, köylü ve çiftçilerin hiyeli iş yapmamalarına nezaret ederlerdi. Fakat biçme müsaadesinden sonra çok zaman mültezimlerin gitmediklerini, dövülen ve savrulan arpa ve buğdayların günlerce öşrü alınacak diye bekletildiğini, binnetice bir kısmının da yağmur, rutubet ve sisten çürüyüp kaldığını da esefle biliyoruz".

M. Çağatay Uluçay: Manisa'da Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilâtı XVII. Asırda. 1942. sah. 40.

Karatepeli'de (Toroslar):

"Karatepeli'de tarlalar, her dağ başında müsait yerlerde. Bu tarlalar doğrudan doğruya sahibinin mülküdür. Ekseri tarlalar ormanlar bozularak meydana getirilmiştir. Bu gibi tarlaların ilk senesi adına *karahopur* denir. Karahopurdan sökölüp meydana gelen tarlaların içindeki ağaçlar kökünden çıkarılmayarak toprak seviyesinden elli altmış santim yukarı sakından kesilerek meydana gelir. Bu hopurlar ilk sene köklerinden verdikleri fidanlar Ağustos ayında kesilir. Ağustos ayı içinde veya Eylülde yakılarak imhası cihetine gidilir. Bu ameliyat tarlaya gübre de kazandırmış olur. Her sene *salak* olarak kalmış (istiraht eden) tarlalarda davar yatırmak ve ertesi sene için gübrelemek Karatepelilerin umumî âdetlerindedir. Tarlaların hazırlanmasına *tarla etmek* adı verilir. Tarla etmek için ameliyat bahar aylarında olur. Bu tarlalar Kasımda ikinci defa sürülür, istirahatate terk edilir. Üçüncü defa tarlaya (bider-tohum) serpidikten sonra yeniden sürülür.

Tohumdan sonra tarlalarda *çalı sürgü* ve *tapan* kullanmak âdet değildir. Tarla sürme işi Karatepelide yalnız *kara sabanla* değil, ekseriyetle kol kazması veya sivri kazma adını taşıyan kazmalarla hazırlanır. Karatepeliler arasında kazma kara sabandan çok iş görmektedir. Zir arazi çift sürmeğe elverişli değildir. Hele Kızıldam köyü sırtla toprak taşımak suretiyle bütün çift vazifesini kazmaya yükletmiş gibidir.

Toprağın içinde tohumun patlamasına *çillenmek*, toprağın üzerine çıkmasına *ilmık*, bu ilmığın çoğalmasına *çayır* adı verilir. Kelden evvel ekinin adına *avurtlak*, kellenin gözükmeye *çiçek*, sonra *firik* denir. Ekinin yetiştiği çağa *biçim* adı verilir. Ekin yetişince orakla biçilir. Bir tutam ekin adına *pırnat*, birkaç pırnata birden *deste* denir. Desteler ipe bağlanarak sırtla kadınlar tarafından harmana

götürülür. Desteleri burada merkebe yükletmek katiyen yoktur. Merkebe yüklenildiği takdirde çalı ve ağaçlara sürünerek ekin zarar görür.

Karatepelide ekin biçmeğe mahsus iki nevi orak vardır. Biri bıçkı yeri müdevver, diğeri *kosaya* (tırpan) benzeyen, bıçkı yeri düz olan ve sapı diğerinden uzun bulunan *doğru oraktır*. Orak işlerinde kadınlar erkeklerden az çalışır.

Karatepelide harmanlar ekini döğülecek tarlanın içinde yapılır. Harmanın bir köşesinde ve ağzı cenuba doğru gelmek üzere çitten yapılmış bir *ağıl* hazırlanır. Kadın ve erkek müştereken harman yerini kürek ve kazma ile düzeltirler. Bundan sonra kadınlar su tulukları ile sırtlarında harman yerine su getirerek harman yerini güzelce sularlar, üzerine saman atarak ayakla teperler. Harman yeri kuruduktan sonra sapları çitten yapılmış *ağılların* içinde biriktirirler. Bu *ağıllar* ekinlerin hayvan tarafından yenilmemesi için hazırlanır. Ekin taşınması bittikten sonra *ağıldaki* saplar harman yerine yatırılır, ve *düğen* ile döğülür. Düğenlerde kısarak, merkep, öküz kullanılır. Karatepelide düğenin üzerine binmek âdet değildir. Fakat harman süren adam yorulursa düğeni çeken hayvanın sırtına biner. Karatepelide harmanın savrulacak hale gelmesine *yumuşamak* denir. Harman yumuşadıktan sonra döğülen ekin harmanın ortasına yığılır, ve *tınas* olur. Tınas kendi yaptıkları yabalarla savrulduktan sonra ayrılan ve *güzerden* geçen mahsule *çeç* adı verilir. Çeç yığının ismidir. Mahsul bundan sonra kıl çuvallara doldurularak sırt veyahut hayvan vasıtası ile eve getirilir, anbarlara dökülür.

Karatepelide menkul ve gayrimenkul olmak üzere iki türlü anbar vardır. Gayrimenkul anbarlar evin içi veya dışına tahtadan yapılmış büyük sandıklardan ibaret olup üstünde buğday dökcek kapağı ve altında lâzım oldukça buğday akıtacak deliği vardır. İkinci tip anbarlar *koğan* adını taşıyan anbarlardır. Bunlar, kutru vasatı 40 - 50 santimden yüz santime kadar olan ağaçların içi oyularak meydana getirilen anbarlardır. Bunların kalın tarafları dip ve daha ince tarafları ağız olarak kullanılır. Harmanda elde edilen saman *harar*'larla evlerine nakledilerek samanlıklara dökülür. Karatepelide ekin ve saman gömme âdeti yoktur. Samanlık ayrıca evine göre, dam altı ve damın bir tarafından ibarettir. Buraya saman ekseriya damın üstündeki delikten dökülür. Saman döküldükten sonra delik toprakla kapatılır. Karatepelide mahsulat buğday, çavdar, ve suyu olan köylerde *mısır darısı* adını alan mısır ile domates, kabak ve patates gibi sebzelerden ibarettir. Buralarda yulaf ekme âdeti yoktur".

Ali Rıza Yalçın: Toroslarda Karatepeli Bölgesi. Ankara 1950 sah. 23 - 24.

Edirne ve Trakya'da ziraat (polikültür), çeşitli ekim esasına dayanır. Edirne tarihi (Osman Nuri Peremeci) 1940 sah. 428.

Erzurum:

"Erzurum ve havalisinde ot biçmek için *tırpan* istimal ederler. Bu tırpanın uzun bir sapı vardır ki *nat* tesmiye olunur. Natın ortasında el tutacak ufak bir sap vardır. Buna *elek* diyorlar. Bıçakla uzun sapı birleştiren *halka* vardır. Tırpan bıçağını döğmek için *kekkiç* (çekiç), *örs*, bilemek için *masat* ve *kösüne* istimal ederler.

Tırpanın sapı biraz kısa olur ve ortasında *elcek* bulunmazsa buna *keriindi* diyorlar. Orak ise kısa saplı ve eğri olur.

Kesilen ot *dırmıhla* toplanır. Otu bağlarlar. Buna *kım* diyorlar. Otu bağlarken bükmek için *elcek* denilen bir alet istimal ederler. Bu alet ağaçtan, yahut boynuzdan yapılır. Dırmıhla toplanan otlar sıra sıra olur. Bu sıralara *horum* diyorlar. İki yahut üç horum bir *bağ* teşkil eder. Otuz bağ da bir *part* tesmiye olunur ki bir arabadır. Partlar bir yere yığıldıktan sonra *tava* diyorlar. Havluya getirilip kapalı yere konulan ot yığınınna *merek* denilir.

Çift sürme aleti: Erzurum ve havalisinde demir sapana *kotan* diyorlar. Sapanın kısımlarına verilen isimler de şunlardır: *Enek*, sapanın ekini süren demiri, *maç* korzivirin kayışlara bağlanacak yer, *malih* kayışlar bağlandıktan sonra çıkmaması için sokulan odun, *kıptı* boyunduruğun ortasında iki tane kazık. *Tapan*: Tohumu ektikten sonra toprağı düzlemek için kullanılan bir âlettir. Harman Hacetleri: *Gemdöğen*, *tırmıh*, *yaba* (çatal), *derken* (demir çatal), *kürek*. Ziraat aletlerinin Trabzon, Bayburt ve Erzurum havalisinde pek cüz'i farkla hemen hemen yekdiğerinin aynı olduğu anlaşılıyor.

Trabzon, Bayburt ve Erzurum havalisinde iska ve ırvaya *suğarma* diyorlar. Su mecrasına Orta Asya'da olduğu gibi, *ark*, bunu idare eden adama *korumcu* yahut *sucu* diyorlar.

Araba: Erzurum ve havalisinde *kağni* kelimesi işitilmiyor. *Araba* diyorlar. *Araba* aksamı şunlardır: A. *tekir* (teker): Bu üç kısımdır. 1. *Göbek*, (ortasında köşeli deliği vardır. 2. *Demir* (büyük halka), 3. *Mazı* (bu iki tekerleği birleştirir ve tekerlekle beraber döner.). Bunlar arasında esas kısmını teşkil eder. Tekerlekten fazla çıkıp dışarda bulunan mazı kısmının başına bir çivi vurulur. O çivi *boylu* tesmiye olunur. Tekerleğin tahta kısmına *mari* diyorlar. B. *Kol*: Beher kol üzerinde beş delik vardır. Bu deliklere iki kolü birleştiren ve arkılı konulan ağaçlar (ki kulak denilir) konulur. Öküze yakın yerine aşağıdan yukarı

amudi olarak bir delik yaparlar ve ona *iğne* denilen bir kazık konulur. İğneye ipin ucu takılır. Arabanın ön ve arkasında iğneler üzerinde *dişkakan* delikler vardır. Tekerleklerin arka tarafında iki kol arasında *gergi* vardır. Orada bir kısma da *yastih* diyorlar. *Kup*'ların yanında *kezleme* ve kolların üzerinde tahtalar vardır. Bu tahtaları kol üzerinde sıkıştırmak için *baskı* konulur. *Kup* üzerindeki deliklere *kazık*, bunların arasına *tar* konulur. Arabanın üst kısmına *üstülük* diyorlar.

C. Boyunduruk: Öküzü arabaya koşmak için istimal olunur. Bunun kısımları şunlardır: *Kulak* ve *sami*. Kulak, iki kol arasına boyundurduğu sokmak içindir. *Sami* ise, öküzün boyununun iki tarafına konulan çivilerdir".

Abdülkadir: Türk Halk Bilgisine ait madeler IV. Rapor İst. 1930 sah. 9 - 10.

Alaca Höyük (köylü ağzından):

"Toprak çeşitleri: Kara toprak, beyaz toprak (hasılâtı kısa olur), sarı toprak, (danesi iyi, samanı kısa olur), çayır toprağı (danesi kısa, samanı çok olur), çorak (dam üstüne atıkları gök toprak), kepir (yağmur kısa olursa mahsul vermez. Bahar yağışlı olursa su fazla çıkar yine vermez).

Taş çeşitleri: Ağ taş (ak taş, kireç taşı), çil taş (bazalt), sarı taş, kis (kils), çağşak (yapıya gelen yumuşak taş), bıdık (ufak dere taşı).

Yağış: *Tisenti* - ince yağmur tav verir.

Siyen siyen yağan yağmur - rüzgârsız yağmur, bu da tav verir. *Deli yağmur* - ruzgârli gelir, çabuktan akar gider.

Sulusepkin - karla karışık yağmur.

Gırcı - dolunun ufağı.

Zırzımık - az ufak dolu.

Dolu (tolu) - keklik yumurtası kadar olursa malı mulu telef eder, ekini biçer. Beyaz buluttan dolu, kara buluttan rahmet gelir. *Çulu bulut* rahmetsiz buluta denir. Bulut yağmaz, buyruk yağar (Allah emrederse yağar). Rahmetsiz poyraz ekmeğinde yem var. Yayla yerinde poyraz ekmeğini yiyen çok ama, engin olursa faydası yok.

Ekinin düşmanları: *San* - poyraz inen ters arasından terse yakın eser. Dane alacağı zaman *san* düşerse ekinler çalınır, sap verir de, dane vermez. *San* eserse ekin çabita döner. *Ters* adamın hasmıdır. *Ters* (yel) adamı hastalandırır, *poyraz* eserse ortalık ferah olur.

Don kesmesi: Kışın fazla don olursa güzün ekilen ekinlere zarar verir.

Kırağı: Mayıs'ta kırağı fazla düşerse o da ekine zarar verir. Mayıs 7'de düşmezse iyi olur.

Dolu: Kimine vurur, kimine vurmaz. Dolu pek aç komaz. Dolu ekini bol ekini. *Çalıklik*, yağmursuzluk gibi aç komaz.

Ekine zararlı otlar: *Pıtrak*, *hardal*, *çakır diken*, *kangal*, *eşek otu*,... el değerse bunlar

ayıklanır. *Ayrık* çok zarar vermez. *Acımık* buğdaya acılık verir.

Ekilen buğday çeşitleri: *Üveyk buğdayı* - *sarı Bursa*: Her toprakta yetişen birinci buğday. İyi kelle altmış yetmiş dane verir.

Kara buğday—üveyk kadar sevimli değildir.

Urus buğdayı - Üveyk gibi danesi kırmızı, üveykten de parlak benizli olur.

Hicaz buğdayı - danesi ve unu beyaz olur.

Yazlık buğday, geç ekilir.

Kılçüksüz buğday, kılçığı olmaz.

Ekin ekme zamanı: 13 Birinci teşrin, orta güzün başlangıcıdır. Onbeşinde ekerler onbeşini ekmezler. *Songüzün* onbeşine kadar ekmezler, ondan sonra Mart'a kadar (eski Nisanın onbeşine kadar) yine ekerler. Suyu varsa su ile, rahmet varsa rahmet ile eker. Son güzün onbeşinden sonra ekti mi bitmez, bahara kalır. Karın kalktığı zaman yererir çıkar. Ekti de bitmedi mi buna *gömme* derler.

Karın kalktığı zamanekin sürmesine "*Çiğdem çötü* = yaz çötü derler. Mart'ın onuna kadar buğday ekerler. Kurtaramazsa Mart'ın onundan sonra arpa eker, ondan sonra yulaf, burçak eker.

Tohum atma: Önünde peştemal sol eli üzerinde bağlı, sağ ile tohumu *evleğe* saçar. Sağ eli sol ayağa uygunca tutar. Ayağı yanılırsa tohum noksan düşer.

Dua: Bismillahirrahmanirrahim. Ya Muhammed, ya Âdem ata, ya Ali, ya Hızır! Halil İbrahim bereketi ver. Kurdun kuşun kısmetini de ver. Ağzı dualı kullara nasibet. Muhamnete muhtaç etme Ya Rabbi!.

—. Kurdun kuşun böğü bücüğün, cümle mahlûkatın nasibi ile beraber hayırlısını ihsan eyle Ya Rabbi!. Hazreti Âdem atamızın icadıdır bu icad, hayırlı nasibimizi ver Ya Rabbi, ağzı dualı kulların ile beraber yemeklik nasib eyle Ya Rabbi!.

Ekinin büyümesi: Tohum biter, içinden tek *zil* çıkar (*avunduruk sürerler*) büyümeye başlar. *Çatal* çıkartır sonra yere yatıştır, *pençelenir* karın altında. Kar kalktı mı büyür (*göceklenir*, sonra *iğlenir*, iğ gibi olur. Rastgelirse, soğuk dokunmazsa bir kökte sekiz on dane sürer. Mayıs'ta *kelle* çıkartmaya başlar. Haziranda çiçek açar, çiçeği döker, dane bağlar, sıkınca sütü çıkar, *firikleşir*. Temmuzda yetişir.

Ekinin içine tavuk saklanırsa cılk yumurta gömerik, (nazar değmesin için) iğde dalı da dikerik.

Hasat biçerken dua: "Ya Hazreti Âdem sen yetiş, ya Hızır sen de yetiş, Halil İbrahim bereketi ver Ya Rabbi".

Tarlayı biçip de nihayetinde kalan bir parça deste başında tırpancılar: "Eken eker, biçen

biçer Cennetin kapısını cömertler açar, Peygamber ruhuna, Muhammed'e selâvat, sallî âlâ Muhammed" der tarla sahibinden kuzu, cigara isterler.

Tırpanlar biçilince deste deste çoğalınca yığın ederik. Yığından sonra destenin yerlerini dırmıkla diş ederik. O diş de çatal ile yığının ağızlığına bastırırık, eğer ki tırpana gelmiyecek kısa boylu buğdaylar varsa onu da kalıç ile tutam tutam yolarık. Onu da deste, yığın ederik.

Mercimek, bıçak, nuhut, fasulya, zeyrek gibi mahsulleri de elimizle tırpansız, kalıcsız yolarık.

Harman: Irgatlığı kurtardıktan sonra kaçraç kağınımızı kurarık, harmanımızı temizce süpürürük. Öküzlerimizi koşarık, harmanda sürerik. Harman yeri yapmak için tarlayı sularlar, taplaklarlar. Kuruyunca tahta gibi olur.

Tarladan sapı getirince dört beş kağından bir döşek yaparık. Döşen koşar sürmeye başlarık. O arada yağmur yağacak olursa o döşegi bilezik yaparık. Kuruduktan sonra dirğen ile ile saçarık, geri yine döşenimizi koşar sürerik. O sap ufanınca büyük yaba ile aktarmaya başlarık. Saman olunca höbek yaparık. Küçük yabamızı elimize alıp höbeğin başına gelirik. Poyraz eserse savurmada iyi sayılır. Ters yel eserse karışık eser, samana zarar verir. Savurma bittikten sonra kadınlara haber ederik, kalburu gözleri alın çeç hazır oldu, elenecek derik. Elenen buğdayı seklem çuvallara kor, kağınımıza yükletir evimize getiririk. Anbarı olan anbara koyar, evinde kerpiçten, taştan herkil'i olan herkile koyar. Çeç tükendikten sonra rüzgârın götürmediği iri samanlar, döğende ezilmeden kurtulan kelleler kalırsa onu da kesmik derik. O kesmiği yaba ile saçar tekrar döşeni koşarık. Buğdayını aldıktan sonra kağınımıza büyük çeten kor samanı samanlıkımıza taşırık, harmandan kalkarık (kalkarız).

Harmanda er kalkana güz yiğidi denir.

Ağustos on beşinde harman yerde iken rahmet yağarsa herkes harmanı bırakır çifte başlar. Harmanda hazır olan buğdayını gözü görmez, keyfinden tarlaya koşar. Yıllık buğdayını eker.

Aşar: Aşar zamanında mültezimlerin şerinden harmanın üstüne kar yağdığını bilirim. Mültezim bir köy alır. Savırım emrini vermez. Gözlekçi akşam çeçi mühürler, o görmeyince çeç bozulmaz. Bozulursa gelir ceza keser. Mültezim sekiz haklağı'da bir haklağı üşür alır, bir köyden ev tutar oraya otururdu. Elli dirhem

soğan eksen ona hezir keserdi. Kırdan biçtiğin ot etmez yüz kuruş, o yüz elli kuruş hezir yazardı. Bu yazmış olduğu hezirlere karşılık buğdayını, arpasını, yulafını rençberin kağınısı ile istediği yere taşıtırdı. Höyükte gümüş para zamanı bir sene aşarının kırk altın liraya sattığını bilirim. Bu hiç demektir. Hükümet bir kazansa mültezim dokuz misli kazanırdı. Höyükte şimdi en fazla vergi veren 50 lira verir, eskiden böyle bir ev üç yüz haklağı buğday verirdi. Harmandan şimdi yirmi beş günde, pek fazla olursa bir ayda serbest kalkılıyor. Aşar zamanında iki buçuk ay kalır rahmet yağarsa çürür, buğdaylar harmanda çim olurdu.

Değirmen: Harmandan kalktıktan sonra buğdaylarımızdan başta kadınlar bulgur kaynadır, yarma döğer, sonra buğday yur (yıkar), unluk tutar; yıkanan buğdayı kırk kırk beş şinik'lik kağına çuvalına doldurur, ağızını diker, kağınlara yükler değirmene götürürük. Değirmende değirmencinin şinik - çerik'i ile ölçerek değirmenin sepetine doldurur, orada öğütürük, çuvalarımıza basarık. Değirmenci yirmi şinikte bir şinik hak alır.

Ekin ölçüleri:

Mucur 3 okka,

Şinik 6 okka,

Haklağı 12 okka,

Kile 16 Çorum haklağısı, yahut 32 şinik, Kile 8 Amasya haklağısı, yahut 16 Amasya şiniği,

Bir dönüm Tohum ekme bakımından iki haklağı itibar edilir.

H. Z. Koşay

Alaca - Höyük 1951

(Anadolu Etnografya ve Folkloruna Dair Malzeme)

Çiftçilik ile ilgili ameliyeler ve aletler hakkında hazırladığımız Lûgatçe daha tam bir fikir verecektir. Bunlardan mahdut kısmının resimlerini ancak sunmak imkânını bulduk.

LÛGATÇE İÇİN FAYDALANILAN KAYNAKLAR:

A. D. = Anadilden Derlemeler. Hamit Zübeyir — İshak Refet. 1932,

A. D. I = Anadilden Derlemeler. Hamit Zübeyir Koşay — Orhan Aydın. 1952,

S. D. = Söz Derleme Dergisi Cilt: I - III. 1939 - 1947. Türk Dil Kurumu.

(Diğer iktibaslar sırası geldikçe metin arasında gösterilecektir).

LÜGATÇE

Ç İ F T Ç İ L İ K

I

ABANGES, Tarlanın seyrek sürülmüş yeri (*Tavara "Reşadiye - Tokat"*) (*Bak: Saban-gezek*).

ABARA, 1. Buğdayla karışık iri saman (*Kilis "Gaziantep"*) — 2. Çift demirinden nasıl olan çizgi (*Yozgat*) (*Bak: Baran*).

ABERECİ, Sırf buğday yolmasında kullanılan buğdaycılar (*Gaziantep*).

ABRAN, Hayvanların yemlerinden yemeyi payırdıkları iri saman parçaları, kesmik (*Gümüşane*).

ABRAŞ, 1 — Hayvanların kık tarafında görülen lekenin adı (*Kayseri*); 2 — Alaca benekli at, atlarda dudak ve göz kapaklarının etrafında hasıl olan alacalık ve beyazlık, atın tüysüz yerlerinde meydana gelen ve uyuza benzeyen bir deri hastalığı.

ABUNLUK, Tarlaların kıyısında önce gübre biriktirilip sonra arpa ekilen yer: Alinin abonluğu şu düzlükte (*Ünye "Ordu"*).

ACARTAV, Sürülecek tarlanın Şubat içindeki tavı (*Elmalı "Antalya"*).

ACENE, Tırpanın sap geçecek deliğini delmeğe yarar çelik aygıt (*Bünyan "Kayseri"*) (*Bak: İğdemiri*).

ACEM, Buğday çeşitlerinden biri (*Kamber köyü "Kayseri"*).

ADANAK, Üç çatallı diğren, anadut (*Sığma "Sarayköy - Denizli"*).

AFARA, Harman yerindeki hububatın taş ve toprakla karışık kalıntısı (*Mersin "İçel", Dört Yol, Osmaniye "Seyhan"; Dombaylı "Salipli Manisa"; Malatya*).

AFARACI, 1. Harman yerinde kalacak hububatı toplayıp almak için harmanda hizmet eden insan: Helvacı Hüseyin şimdi afaracılıkla geçiniyor (*Tire "İzmir"*) — 2. Harman işçisi (*Malatya*).

AFARLAMAK, 1. Harman bittikten sonra kalan tozlu topraklı, kesmikli taneleri toplamak (*Cebelibereket "Seyhan"*) — 2. Harman yerini süpürmek (*Civanyaylağı "Mersin - İçel"*).

AFKINLAMAK, Gübrelemek (*Trabzon*).

AĞBAŞ, Hastalıktan içlenmeyen buğday başağı (*Çorum ve dolayısı*) (*Bak: Kavuz*).

AĞBUĞDAY, Yassı ve beyaz bir cins buğday (*Hartlap "Maraş"*).

AĞÇA MERCİMEK, (*Ambar "Ereğli - Konya"*).

AĞLA, Tarlanın etrafına hayvanların geçmemesi için çalı çırpıdan yapılan mania, siyeç (*Bartın ve çevresi, Yakademirciler köyü "Zonguldak"*) (*Bak: Germeç, siyeç*).

AHBIN, Gübre (*Barguzu "Malatya"; Van; Erzincan*) (*Bak: Ahbun, akbın, akbun, albun, ahpın, kemre*).

AHBUN, Gübre (*Karas köyü "Erzurum"; Kars; Elâzığ; Trabzon; Reşadiye "Tokat"; Mesudiye, Alucra "Şebinkarahisar - Giresun"; Gerdan köyü "Adana"*) (*Bak: Fışkı, abgın, akbun, afkın, ahbun, ahpın, kemre, ahmun*).

AHIR AKTARMASI, Tarlanın ilkbaharda sürülmesi: Tarlada ahır aktarması yapan çiftçiler vardır (*Güdü "Ayaş - Ankara"*).

AHMIN, Gübre (*Darende "Diyarbakır"*) (*Bak: Ahbun, akbun*).

AHPIN, 1. Gübre (*Trabzon*)—2. Gübreli tarla (*Kurayiseba "Rize - Çoruh"*) (*Bak: Ahbın, ahpun, akbun*).

AHPUN, Gübre (*Zara "Amasya"; Ordu*).

AHPUNLAMAK, Gübrelemek (*Kazağaç köyü "Gümüşane"; Alucra, Şebinkarahisar "Giresun"*).

AHPUN, 1. Gübre (*Ficek "Reşadiye - Tokat"; Divrik "Sivas"; Harput "Elâzığ"; Peterek "Yusufeli - Erzurum"; Artvin; Mirangi "Bayazıt ili"; Gümüşane*) (*Bak: Ahpın*) — 2. Gübrelenmiş tarla ziraate elverişli tarla (*Mesudiye "Giresun"*).

AKBAŞ, 1. Tane tutmamış olan çavdar başağı (*İsgöbü köyü "Kayseri"*) — 2. Karnabihar (*Çulhan, Yenipazar, Aydın; İzmir ve çevresi*). — 3. Bir türlü ekin hastalığı (*Konya; Emirler köyü, "Bâlâ", Hisarlı, "Polatlı - Ankara"*).

AKBAŞAK, Sonbaharda ekilen kışa dayanıklı ve yumuşakça bir çeşit buğday (*Edirne*).

AKBIN, Fışkıtlı salma su ile sulanan tarla (*Erzurum*).

AKBUĞDAY, Sonbaharda ekilen, kabuğu beyaz, yumuşak bir çeşit buğday (*Doğubayazıt "Ağrı"; Kayseri; Koyunbaba "Kalecik - Ankara"; Gaziantep*).

AKÇALIBASAN, Bir cins buğday (*Koyunbaba "Kalecik - Ankara"*).

AKDÖRT ETMEK, Aktar dönder etmek, karıştırmak (*Dodurga "Bozüyük - Bilecik"*).

AKERE, Öküz yemliği (*Gaziantep*).

AKGERNAZ, Bir çeşit beyaz buğday (*Orman köyü "Akseki - Antalya"; Balkı "Ilgın - Konya"*). (Bak; *Akyarnaz, akkermaz*).

AKGERNEZ, (*Balkı "Ilgın - Konya"*) (Bak: *Akgernaz*).

AKGÖTÜREN, Yabannın büyüğü (*Edirne "Muh."*).

AKKERMAZ, Bir çeşit buğday (*Acem köyü "Aksaray - Niğde"*) (Bak: *Akyarnaz*).

AKLAMAK, 1. Toplamak; ayıklamak; ağartmak (*Kadıköy "Denizli"*) — 2. Pamukları fidanlardan ayıklamak (*Sarayköy "Denizli"*).

AKMIN, Gübre (*Çardak, Göksun, Efsus "Elbistan - Maraş"*). (Bak: *Ahbun, Ahpun*).

AKMIN, Gübre İğde (*"Elbistan - Maraş"; Alaca "Çorum"*) (Bak: *Akbin, akbun*).

AKOS, Sabanın açtığı iz, çizgi (*Nigzivan "Yusufeli - Erzurum"*).

AKPUSA, Bir cins beyaz buğday (*İzmir; Manisa dolayları*).

AKPUSANIK, Küçük taneli, donuk bal mumu renginde, çok özlü ve diğer buğdaylardan makbul sayılan bir çeşit kıraç buğdayı (*Gölmarmara "Akhisar - Manisa"*).

AKSARKAN, Tohumluk bir çeşit buğday (*Genek "Muğla"*).

AKTARMA, 1. Tarlayı sürme, sürülmemiş tarlayı ilk ve ikinci defa sürme (*Zencidere, Pınarbaşı "Kayseri"; Taşağıl "Antalya"; Sinop; Şiran "Gümüşane"; Mut "İçel"; Ficek "Reşadiye - Tokat"; Safranbolu, Bartın "Zonguldak"; İsparta; İsmahartı, Balcalı "Çarşamba - Samsun"; Güdül "Ayaş - Ankara"; Kadıköyü "Seyhan"; Simav "Kütahya"; Dağkadı "Karacabey - Bursa"*).

AKTARACAK, Evirgeç (*Samsun; Sivas*) (Aktaraç).

AKTOP, Bir cins buğday (*Tokat*).

AKTOPAÇ, Beyaz bir nevi buğday (*Ficek "Reşadiye - Tokat"*).

AKUZ, Baran, saban izi (*Ahlat "Van"; Rize "Çoruh"; Ardahan "Kars"*).

AKYARNAZ, Bir çeşit beyaz yumuşak buğday (*Ereğli, Sille, Konya; Buluklu "Mersin"*) (Bak: *Akgernaz, akgernez, akkermaz*).

AKYAZLIK, Kellesi dört sıra üzerine olarak rakemâle eren sarı buğday (*Karahisar "Davas - Denizli"*).

ALACATEK, İyice olmtıyan ekin (*Ankara*).

ALADARBIZ, Ne tamamıyla yaş ve ne de kuru olan toprak, nemli, az tavlı toprak (*Önsen "Maraş"*).

ALAFLAMAK, Hayvana yem vermek, yemlemek (*Beyşehir "Konya"; Muratlı "Çorlu - Tekirdağ"; Evreşe "Gelibolu - Çanakkale"*).

ALAVIRT, Yarı tavlı yarı kuru toprak (*Kavıncı "Tefenni - Burdur"*).

ALAVZADA, Ekin biçilirken saptan dökülüp ertesi sene kendiliğinden çıkan tane, seyrek ekin (*Bozkır "Konya"*) (Bak: *Alaz 3. alaza*).

ALAZA, 1. Aydınlik, şevk, yalım (*Şumnu "Bulgaristan"*) — 2. Ekin biçilirken saptan dökülüp ertesi sene kendiliğinden çıkan tane, seyrek ekin (*Zencidere "Kayseri"*) (Bak: *Alavzada*).

ALGI, Vergi (*Edirne "Muh."*).

ALKARA, Yaba: Bu alkara çok sağlamdır (*Külfeke "Havza - Samsun"*).

ALKARA KILÇIK, Kılçıkları siyah bir çeşit buğday (*Gökçam "Sungurlu - Çorum"; Sorgun "Yozgat"; Vezirköprü "Samsun"; Kararşar "Tokat"*).

ALKARA KILÇIK, Kabuğu karamsı buğday (*Sarimbey "Çorum"; Sinop; Samsun*).

AN, 1. İki tarla arasındaki sınır (*Kütahya; Konya; Bolu; Antalya; Denizli; İçel; Muğla; Aydın; Bilecik; Bursa; İsparta; Samsun; Kırşehir; İzmir; Kayseri; Ankara; Eskişehir; Çanakkale; Kocaeli; Seyhan illeri*).

ANADAT, Harmanlarda sap, deste, demet atmak için kullanılan üç parmaklı aygıt (*Eğridir "İsparta"; Bozkır "Konya"; Kozluca "Burdur"; Feruz köyü "Giresun"*) (Bak: *Anadut, anadot*).

ANADUT, (*Çorum; Kırşehir; Kayseri; Samsun; Giresun; Maraş; Gaziantep; Niğde; Çanakkale; Kocaeli; Seyhan; Sinop; Bursa; Ankara; Balıkesir; Edirne; Tokat; Çankırı; Sivas; Erzincan illeri*) (Bak: *Anadat, anadot, anavut, anazıt, andut*).

ANAMAS, Bögrülce (*İsparta*).

ANANAT, (*Bedeş "Suhut - Afyon"*) (Bak: *Anadut*).

ANANAT, Üç çatallı harman toplamağa mahsus alet (*Emirdağ "Afyon"*).

ANAT, Büyük saman yabası, ananat, anadut (*Konya*).

ANATUT, (*İşgöbe "Kayseri"; Kastamonu*) (Bak: *Anadut*).

ANAVUL, Suyun taksim yeri (*Niğde ve yöresi*).

ANDAL, Evlek (*Şeyhler "Ulubey"; Fatsa "Ordu"; Bulancık, Görele "Giresun"*).

ANĞ, Tarla sınırı (*Bilecik*).

ANG, 1. Tarla hududu (*Yabanabat, Ankara; Çerkeş "Çankırı"; Bizim tarlanın Angı kaybolmuş: Denizli; Cebel; "Isparta") (Bak: An) — 2. Mafsal (Ordu) (Bak: An, en) — 3. Yer damarı, takım; Tarla sınırı (Rumkuş "Kara-salı - Seyhan").*

ANGIÇ, (*Balıkesir*) anıç (*Bursa, İnegöl*): Çift arabalarında demet taşımak için arabaların iki tarafına takılan parmaklıklar A.D.

ANIZ, Firez, Ekin biçilince kalan kök (*Niğde ve yöresi*).

ANIZ (angız), 1. Ekin biçildikten sonra tarlada kalan kökler (*Saiteli, Kıraman, Ereğli, Akşehir, Karapınar, Karkın "Çumra", Kırelı, Göcer, Hatip, Konya; Mersin köyleri "İçel"; Dadya, Ula "Muğla"; Çıtak "Çal", Çömlek-saz, Acıpayam, Denizli; Abanaz, Bolvadin, Afyon; Moramul "Amasya"; Osmancık "Ço-rum"; Sinop; Samsun*) 2. Sonbaharda tarla bozumu (*Muğla*).

ANIZ BİÇMEK, Tarla kenarlarındaki hendek, ark ve yol gibi boşluk yerlerdeki ot-ları biçmek, yolmak (*Çankırı*).

ANNİK, Tarla hududu (*Kızallar "Kon-ya") (Bak: Anğ).*

ANNİK, Tarlalar arasındaki sınır (*Biga "Çanakkale"; Hereke "Kocaeli"; Pazarcık "Gaziantep"; Yaman köyü "Mudanya - Bur-sa"; Kaynarca, Osmaneli "Bilecik"; Silivri "İst."; Bahçe "Seyhan"; Edirne; Pehlivan "Kırklareli") (Bak: An).*

APSUT, (*Kültepe- Kayseri*), *İspit (San-dıklı), espit (Bolu, Kırşehir)*: Tatar arabasın-da tekerlek parmaklıklarının takılmış olduğu kavis. Kağnıda ise değirmi tekerin ağaç kıs-mı. Ilgaz köyleri çam ağacından yaparlar. Yük-sekliği manda için otuz pergel, kara sığır için on sekiz pergel olur. Apsut parçaları: *dalak, göbek, teker gözü.*

APUŞAK, Tarla kenarlarına dikilen ça-tallı ağaçlar (*Kuzulak "İskilip - Çorum"*).

ARAOS, Nadas edilmemiş tarla (*Kuru-çay "Erzincan"*).

ARASA, Hububat ve meyva gibi şeylerin satıldığı yer (*Diyarbakır; Malatya*).

ARIŞ, 1. Çift atlı veya öküzlü araba oku, kağnı oku *Uzunköprü, Hamitli köyü "Edirne,; Iğın, Argıthani "Konya"; Çorum; Balıkesir; Amasya; Gelibolu "Çanakkale" Mahmudiye "Giresun"; Cebelibereket "Seyhan"; Şile Bey-köz "İst."; Bursa; İzmir "Muh."; Sinop; Sam-sun) — 2. Düven oku (Karacabey "Bursa").*

ARGAÇLI, Verimli, sık ve kuvvetli (mah-sul) (*Kenger "Manisa"*).

ARGUS, Saban izi (*Kemah "Erzincan"*) (*Bak: Baran*).

ARKIT, 1. Düğenle boyunduruğu birbiri-ne bağlıyan ok (*Tepeli köyü "Konya") — 2. Semerin ağaçları (Silifke "İçel") — 3. Yayla atılan okun ucuna takılan ağırlık (Dört-yol "Seyhan") (Bak: Tekişken).*

AROS, Nadas edilmemiş tarla, hozan tar-la (*Armudan "İliç - Erzincan"*).

ARPA, Hububat çeşidi. Senesi olursa ar-pa taşın üstünde de biter. Senesi olursa, gün dönümünde (Rumi Haziran 9) rahmet yağarsa demektir.

ARŞ, 1. Araba oku (*Deresag köyü "Mu-durnu - Bolu") (Bak: Arış), 2. Kiriş, tel (Is-parta).*

ARUNA, Kulaklı saban (*Artvin "Çoruh"*).

ASABA, Tarlanın yüzü: Tohum asabada kalmış (*Antalya*).

AŞAN, Harman yerinde sap ve başakları devretme, samanı altüst etme, çevirme, karış-tırma (*Van*).

AŞAM, Harman mahallinde açılıp sa-cılmış ekin sapsarı (*Van*).

AŞLAMA, Anadut yapmak için eklenen çatal (*Çorum*).

AŞLIK, Kaynatılmadan öğütülen buğday, yarma (*Niğde*).

ATKI, Samanı arabaya yüklemeye yara-yan ve yabanın üç büyüklüğünde bir ziraat aygıtı (*Avşar*).

AVDANLIK, İş takımı (*Karaman "Kon-ya"*).

AVARLIK, Sebze ekilen tarla veya bah-çe (*Hatunsaray "Konya") (Avardı).*

AVGUÇ, Hayvanlara yedirilen yulafa ben-zer bir çeşit yem (*Dodurga "Bozüyük - Bile-cik"*).

AVLAĞI, Tarlanın muhafazası için ya-pılan çit, tahtaperde (*Araç*).

AYAĞINI ALMAK, Ekin biçmeği sona erdirmek, bitirmek, sonunu almak: Ekinin ayağını aldım (*Zencidere "Kayseri"*).

AYAKÇAK, AYAKÇALIK Ekin biçer-ken ayağa bağlamak için kullanılan ot demeti. (*Ankara*).

AYAKLANMAK, Toprağın üzerinde eki-nin görünmesi (*Adana*).

AYALAMA, 1. Evlerin üzerinden kar at-mak için büyük tahta kürek; harmanda buğ-dayla karışık samanı yığmak için kullanılan kürütkü, sıyırğı *Himmedede "Kayseri"; Karacaviran "Bolu"; Silifke "İçel"; Sirkeli, Ravlı "Çubuk", Güdül, Keşanuz, Başköy "An-kara"; Feruz "Giresun") (Bak: Kazavu, sı-yırğı) — 2 Harman döğüldükten sonra tınaz yapılırken altta kalan kısım ki samanı az, ta-*

nesi çok olur *Balçıkhisar "Afyon"; Boyaca köyü "Malatya"* (Bak: *Alama*).

AYALAMAK (C. A.) ,Ekilmiş tarlayı düzlemek sürgülemek. A. D.

AYİRDİM, Suyun taksim yeri (*Niğde ve yöresi*).

AYKIRILAMA, Tarlayı birinci sürülüşün izlerini amuden kateder şekilde sürme (*Gelibolu "Çanakale"*) (Bak: *Aykırı doykuru*).

AZAP, 1. Erkek hizmetçi, yanaşma, uşak, ırgat (*Kayseri; Ankara; Sivas; Kırşehir; Çorum; Yozgat; Niğde; Samsun; Amasya; Ordu; Zonguldak; Maraş; Gaziantep; Mardin; Seyhan; Çanakale illeri*) — 2. Güçlü, kuvvetli (*Dereköy "Kırkareli"*).

AZI, Kağında yastığa geçirilmiş iki adet meşe değneği - el.

BACICI, Tahsildar (*Bayburt "Gümüşane"; Yozgat*).

BADA, Saman yığılan yer (*Trabzon; Artvin "Muh." "Çoruh"*). (Bak: *Merek*).

BADAS, 1. Harmanda zahire kalktıktan sonra yerinde kalan toz toprakla karışık hububat (Harmanda temizlenecek biraz badas kaldı: *Alpı, Eskişehir; Dengere "Tefenni"; Yazı köyü "Burdur"; Aziziye; Karaman; Zıvarık; Konya; Köşker "Kırşehir"; Uzuncaburç "İçel"; Ali köyü; Kayı; Yakaemir; İslâm köyü "İsparta"; Niğde; Muğla; Kızılcaören "Kütahya"; Narlıdere; Tavas; Denizli*). (Bak: *Çepel*) — 2. Kir, pislik, talaş: Badaslı adam, badaslı üzüm ve zahire (*Niğde*).

BADASTAN, Döğende sürülmüş ekin (*Ankara*).

BAGAN, Mısırın muhafazasına mahsus tahtadan, havadar ambar. L. 25. (*Terme*).

BAĞLAM, Deste, demet (*Sarıoba köyü, Şabanözü "Polatlı - Ankara"; Taşrakarasan "Konya"*).

BAHNA, 1. Hayvan yemliği: Bu bahna yüksek yapılmış *Aşağıdana köyü, Safranbolu, Zonguldak* (Bak: *Bahana*) — 2. Odunluk (*Safranbolu, Zonguldak*).

BAKA, Dik (Çift demiri hakkında) (*Genezin "Anavos - Kırşehir"*) (Bak: *Soya*).

BALLIK, Zayıf buğday (*Alız*).

BARAN, (A. C. Çift demirinin sıra sıra görülen izi A. D.

BARI, 1. Duvar, bahçe duvarı, tarla etrafındaki örgü; — 2. Sık fundalık (*Seydişehir*). A. D.

BARSAK, Ekinlerin başak çıkarma zamanı: Bu sene barsak çok geç oldu (*Güdü "Ayaş - Ankara"*).

BASBAŞI, Gözerin üstüne gelen tohumluk büyük buğday (*Ankara*).

BASLI BUĞDAY, Saman ve toprak karışık buğday (*İçel*).

BASMA, Kalıp haline getirilmemiş tezek (*Tortum "Erzurum"*).

BASTIRIK, 1. Yağ yapılan veya saklanan yer (*Sille, Tömek köyü "Konya"; Kırşehir*) — 2. Hapishane (*Urfa "İzmir"; İst.*) — 3. Örtü (*Konya*) — 4. Tulum üzerine konulan ağır taş (*İst.*) — 5. Mısır veya mısır yapraklarından yapılmış yığın (*Köşker "Kırşehir"*).

BASTIRMA, Kışın hayvanlara yedirmek üzere biriktirilen yapraklı dallar (*Çorum*).

BASAĞ ETMEK, Mahsul kalktıktan sonra döküntüleri toplamak (*Erzincan; Adana*).

BASAĞLAMA, Mahsul kalktıktan sonra tarlada dökülüp kalan başaklar toplama (*Edirne; Yapıntı "Mut - İçel"*).

BASBAŞ, 1. Bulgur ve benzerlerinin kalburlandığı zaman kalbur üstünde kalan en iri kısmı (*Diyarbakır*).

BASINI SÜZMEK, Ekinlerin başak verme hali (*Gözene "Malatya"*).

BEDELKİLİÇ, Saban veya düğen okunu boyunduruğa rapteden ağaç (*Bozkır "Konya"*).

BEGE ve BAGA, Hayvan yemliği (*Köy "Çıldır - Kars"*).

BEKÂR, Rençber, tarla işçisi (*Bursa; Kütahya; Kocaeli*).

BEKİ, Tarlanın duvarı, muhafaza duvarı. A. D.

BEKLİK TAŞI, (C. A. Tarla hudut taşı. A. D.

BELDENAT, 1. Ekin demetlerini arabaya yüklemek için kullanılan üç çatallı diğren (*Yedniğin köyü "Ilgın - Konya"*) (Bak: *Beldanat*) — 2. Büyük orak (O. A.).

BENDEK, Malı olmıyan rençber, ortakçı (*Epe "Develi", Fıraktın, Hamurcu "Kayseri"*).

BERÇİN, Bostan, tarla (*Maraş ve çevresi*).

BEŞERLEME, 1. Tarlada biçilen ekinlerin desteklenerek bir araya toplanması (*Alucra "Giresun"*) — 2. Bir çeşit at yürüyüşü (zıttı rahvan) (*Boyabat "Sinop"*).

BETNİ, Tarla belleyecek alet (A. D.) (*Çankırı*).

BEYAR, İki üç sene ekilmemiş tarla (*Van*).

BILAK, Saban okunun ucuna takılan halka biçimindeki kayış, çeki kayışı (*Kığı "Bingöl"*).

BIDIK, Ufak dere taşı (*Alacahöyük*).

BIRAKINTI, Ekilmeden bırakılan tarla (A. D.) (*Şarkışla*).

BİÇEK, 1. tarlaları sulamak için saat ve keşik su salımı (*Boyasın "Aydın"*) — 2. Biçer bağlar makinesi (*Ilgın "Konya"*).

BİÇENEK, Köy merası, otlağı (*Van, Taşlıçay "Diyadin - Ağrı"*).

BİDER, Tohum (*Kayseri; Yozgat; Sivas; İsparta; Balıkesir; Seyhan; İçel; Muş illeri*).

BİDERCİ, Para karşılığında tarlalara tohum serpen kimse (*Gaziantep*).

BİDER ÇAPIDI, Buğday ekilirken buğdayların içine konduğu özel bez (*Karalar aşireti "Adana"*).

BİDER PEŞTEMALİ, Buğday ekilirken tohumluk buğdayların içine konduğu özel peştemal (*Karalar aşireti "Adana"*).

BİÇİM, (C. D.) Hasat zamanı (A. D.).

BİLAK, 1. Meyilli: Bizim tarla az bilakana (*Cebelibereket "Seyhan"*) — 2. Saban okunun ucundaki halka (*Kiği "Erzincan"*).

BİLEZİK, Bilezik şeklinde harmana konan sap (*Zencirdere "Kayseri"*).

BİLEZİK, Harmanda daire şeklinde dizilmiş buğday desteleri (*Adana*).

BITGEBESİ, Bitlenmek üzere bulunan hububatın hali (*Denizli*).

BİMİZ, Bir toprak cinsi (*Kayseri*).

BİTİN, Hiç sürülmemiş tarla, kıraç (*Paşayığıt köyü "Keşan - Edirne" (Bitinlik)*).

BİZDİLİK, Ağaç zirvesi: Ağacın bizdiliğine kuş konmuş bak! (*Yalarput "Malatya"*).

BİZMİLE, Nodul (*Yenipazar "Aydın"*).

BOCAR, Ormandan açılan tarla (*İst. "Muh."*).

BOĞARTLAK, Ekinin kelle vermeğe yakın olan hali: Ekin boğartlak haline gelmiş (*Mahmutseydi "Alanya - Antalya"*).

BOĞUMA KALKMAK, Ekin topraktan yukarı sürüp yükselmek: Yazının buğdayları bütün boğuma kalkmış (*Gözene köyü - "Malatya"*).

BOĞURTLAK, 1. Ekinlerin başak çıkarma zamanı (*Koyulhisar, Şebinkarahisar "Giresun"; Adana (Bak: Boğurdak, 2) — 2. Kılkuyrak cinsinden bir ördek (İsparta) (Bak: Bortak) — 3. Hançere (Nevşehir "Niğde"; Lâpseki "Çanakkale") (Bak: Boğurdak)*).

BOKSAK, Harman dövülürken hayvanların pisliğini içine alıp dışarıya atmak için kullanılan içi oyuk tahta kap (*Burç "Burdur"; Uluborlu, Aliköy "İsparta" (Bak: Boksak)*).

BOKSALIK, Harman dövülürken hayvanların pisliğini içine alıp dışarıya atmak için kullanılan içi oyuk tahta kap (*Dede köyü "Çal - Denizli" (Bak: Boksak)*).

BOMBAR, Hububat kurdu (*Menemen "İzmir" (Bak: Bambul)*).

BOSDİLİ, Altı aylık oğlak (*Maksutlu "Çorum"*).

BOSTAN GÜZELİ, Kırılarda biten bir bitki. Yemeği de yapılır (*Bâlâ "Ankara"*).

BOR, Ekilmemiş tarla, sökülmemiş toprak, ekine yaramayan yer (A.D.) (*Maraş, Karahisar, Pınarbaşı*).

BOYUNDURUK Öküzünün boynuna binen aygıt (*Çorum v. s.) boyunduluk (Kültepe - Kayseri)*).

BOTLACI, 1. Gebe deve (*Anamur "İçel"; Bozkır "Konya"*) — 2. Gebe manda (*Doğanbeyli "Seyhan"*).

BOYLA KAZIĞI, Saban kulaklarının girdiği ağaç (*Görece "İzmir"*).

BOZ, 1. Bir deve cinsi (C. A.); — 2. Gen, kıraç tarla (*Kayseri*).

BOZ, Sürülmemiş, otlu bırakılmış tarla (A.) (*Bak: Bozan*).

BOZBAŞAK, Güzün ekilen kısa ve boz renkli bir çeşit buğday (*Edirne*).

BOZTEFTİK, Yufkası ince açılan bir çeşit buğday (*Kırıklı "Karaisalı - Seyhan"*).

BOZYAKALI, Rençber (*Halfeti "Urfa"*).

BOZUK, Ekini alınmış tarla (*Teke (A. D.)*).

BOZUMTUK, Beyaza çalar renk, taze buğday rengi (*Lâpseki "Çanakkale"*).

BÖZ, 1. Toprağı kireçli tarla (*Kırşehir*) — 2. (Zf.), Bu sefer, bu kerre (*Ankara; Bilecik*).

BUĞDAY NEVİLERİ: Arı buğday, çapraz, ufak, kabak, çalıbaşan, köse buğday, çomak (kılçıksız), sünter, akyarnaz - ak buğday, çıradan (kılçıklı), deve dişi, kızıl yazlık (kılçıksız), kunduru - şahman (kılçıksız) A. D.

BUĞLE, Sabanlarda kulağı sabana bağlıyan ağaç: Buğlesiz saban, lülesiz çeşmeye benzer (*Tire "İzmir"*).

BULUT VURGUNU, Vaktinden evvel sararmış ekin (*Ş. Karaağaç "İsparta"*).

BURANYA, Tarla sürgüsü, tırmık (*Galataköy "Gelibolu - Çanakkale"*).

BURUNLATMA, Saban demirinin ucunu yaptırma (*Çankırı (Bak: Zotlama, yolama)*).

BUYLU, Kağı arabasında eksenin - yazının başına tekerin çıkmaması için geçirilen ağaç çivi. *Buylu çivisi (Kültepe - Kayseri) (Bak: Kağı. L. 19)*

BÜNE, Mandaların yattığı su birikintisi, gölcük (*Eskişehir*).

BÜYLÜ, Sabanlara takılan ince ağaç (*İnegöl "Bursa"*).

BÜTÜNLÜK, *Gendeme* dahi denir. Dibekte çok döğülen buğday (*Kurşunlu - Çankırı*).

BÜZLEMEK, Nodulla dürtmek: Öküzleri büzle de çabuk gidelim! (*Şehşaban "İncesu - Kayseri"*).

CAĞART, Tarla evleklerine suyu çıkartmak için önüne yapılan toprak yığını, set (*Karahöyük (?)*; *İspir "Erzurum"*) (*Bak: Büğek*).

CAKKIL, Ahırlarda hayvanlara su dağıtmak için kullanılan bir cihaz (*Erzurum*).

CALAZ, 1. Hububat sapı (*Ağrakos "Suşehri - Sivas"*; *Şebinkarahisar "Giresun"*; *Sarayözü "Ezine - Çanakkale"*; *Eskişehir*; *Trabzon*; *Tokat*; *Çorum*; *Hasandede "Keskın - Ankara"*) — 2. Mısırın dış kabuğu (*Verzirköprü "Samsun"*) — 3. Cılız ekin ve ot (*Ulaş "Sivas"*).

CALAZ, Mısır sapı (*Zıgala, Ezine, Efte, Girap "Amasya"*).

CANCAL, Deste, demet (*Sarıkamış "Kars"*).

CANGALAK, Dağ üstündeki tarla (*Yeniköy "Osmaniye - Seyhan"*). (*Cankala*).

CARCAR Çarhlı döğen L. 6. (*Doğu Anadolu*).

CARİF, Sabanın oku ile boyunduruğu birbirine bağlayan ağaç, yahut kayıştan bükülmüş halka (*Bostanlar "Bahçe - Seyhan"*).

CAVAN, Urgan, kalın ip (*Yellice "Posof - Kars"*; *Diyarbakır*; *Urfa*) (*Bak: Caban, cavana*).

CECÜM, Harmanda aktarılacak hale gelmiş hububat sapı (*Ünür "Çankırı"*).

CEÇ, Samandan ayrılmış buğday yığını (*Elbistan "Maraş; Kozan "Seyhan"*).

CEÇ GÖRMEK, Buğday yığını ölçmek (*Avanos "Kırşehir"*).

CEĞEN, Hayvanlara yedirilmek üzere doğranmış mısır sapı (*Kars*).

CEĞERT ve **CEGET**, 1. Sokaktan ayrılan küçük yol (*Malatya; Kastamonu; Sivas*) (*Bak: Ceket*) — 2. Çimlenmiş hububat tanesi (*Erzincan*) (*Bak: Ceğert*).

CEMEK, 1. Öğendirenin alt ucunda bulunan küçük yassı demir (*Dikenli "Çankırı"*; *Samsun*; *Dişli "Yozgat"*; *Erbaa, Fiçek "Reşadiye"*, *Tokat*; *Muhara, Şebinkarahisar "Giresun"*; *Boyabat, Sinop*; *Ordu*; *Efsus "Elbistan"*, *Maraş; Niğde; Ulaş, Sivas; Mucur, Kırşehir; Kelkit Bayburt "Gümüştane"*; *Sungurlu "Çorum"*; *Armudan "Kuruçay - Erzincan"*; *Aleşkirt "Ağrı"*; *Kargalı "Polatlı - Ankara"*; *Erzurum*; *Alişar "Merzifon - Amasya"*) (*Bak: Çemek, çikel, çikel, çekel, çemiş, çengel, çenkel, çerkel*) — 2. (*Merzifon "Amasya"*; *Erzurum*; *Kargalı"*; *Polatlı - Ankara"*; *Erbaa "Tokat"*; *Şebinkarahisar "Giresun"*; *Aleşkirt "Ağrı"*) (*Bak: Kazgıç, çekel, çekkel, çikel, eğiş*) — 2. Dikici keskesi (*Niksar "Tokat"*).

CEBEREK, Pullukların önündeki küçük tekerlekler (*Kars*).

CENDEK, Çiftçilerin öküz dehlediği ucunda sivri demir bulunan değnek (*Sivas*).

CEPEL, Ayıklanmamış çöplü, topraklı hububat (*Domanıç "Kütahya"*) (*Bak: Çepel*).

CEREDE El çapası (*Güney Anadolu*).

CERCER, 1. Düvene oku bağlayan enileme konulmuş ağaç (*Gaziantep*) (*Bak: Alkıt ağacı*) — 2. Düven (*Maraş*) (*Bak: Carcar, 2*).

CEVİRME, Orakların en büyük nevi (*Gaziantep*).

CIĞI, Tane ve saman karışık yığın halindeki harman (*Mucur "Kırşehir"*) (*Bak: Som*).

CIĞLAMAK, Ekinler hep birden başak vermek (*Avanos "Kırşehir"*).

CILKI, 1. Harmanda saman ile taneyi ayırmak için her ikisi arasına uzatılan ağaç (*Bolvadin "Afyon"*) — 2. Beygir sürüsü (*Bak: Yılkı*).

CIZZIK, 1. Saban veya tekerlek izi, çizgisi (*Genezin "Avanos - Kırşehir"*) — 2. Yağ eritilen tavaya, yağ bulaşğını aldirmek için içerisine konan birkaç kaşık yemek ve birkaç parça ekme (*Yapıntı "Mut - İçel"*).

CİBİK DARISI, Cin mısırı, beyaz taneli küçük mısır (*Marmaris "Muğla"*).

CİET, Güzlük ekinlerin yeşillenme çağı (*Zığana köyü "Turul - Gümüştane"*) (*Bak: Ciyet*).

CİMİZ, 1. Yapışkan (*Çakallı "Seyhan"*) — 2. Yaşlığını daima muhafaza eden sulak tarla (*Izgın "Elbistan"*; *Bozhüyük "Göksun"*; *Önsen "Maraş"*).

CİMİZ, Suyu azalmıyan tarla (*Kayseri*).

CİNAR, Büyük gözlü kalbur, gözer (*Elmalı "Kızılcahamam - Ankara"*) (*Bak: Gözer*).

CİVGAR, Yedeğe koşulan öküz çifti (*Kireli "Beşşehir - Konya"*).

CİZGİ, Hasat zamanı tarlada sapı toplamak için kullanılan tırmık (*Türkbeyli "Mengen - Bolu"*).

COCUL DARI, Kuş yemi (*Şıhlar "Ulubey - Ordu"*).

CODA, Yazın biçilip yığılan ot yığını (*Finike "Antalya"*).

COĞ, Saman tertibatı, (*Kayseri*).

COĞART, Sonbaharda ekilen tarla (*İspir "Erzurum"*).

COHUM, Bolluk: Bu yıl cohum var (*Ayvattı "Sivrihisar - Eskişehir"*).

COMBAK, 1. Saplarıyla birlikte birkaç tanesi bir araya bağlanmış mısır hengengi (*Sinop*) — 2. Su birikintisi (*Akköy "Söğüt - Bilecik"*).

CON, Çavdar (*Erzincan*).

CUCUKLAMAK, Tohum çimlenmek, filizlenmek (*Editne; Vize "Kırklareli"*; *Kütahya*).

CUCUL, Gayet ufak bir cins darı (*Ulubey "Ordu"*).

CUĞUL, Ekilecek tarlanın ortasına yığılan taş (*Tanrıvermiş "Çorum"*).

CUMRU, Fakir rençper (*Trabzon*) (*Bak: Çömürü*).

CUMBAR, Bir tarlanın ekim bölümlerini ayıran yüksek toprak, an (*Izgın "Elbistan-Maraş"*).

CUVUL, Mısır demeti (*Çarşamba "Sam-sun"; Sinop; Gavraz "Bolaman-Ordu"*) (*Bak: Cuğul, çuğul*).

ÇADAR, Mısır demeti (*Ordu ili*).

ÇADU, Mısır (*Trabzon*).

ÇAĞ, Kağında ince uzun değnek olup üzerine konulan eşyanın düşmemesini sağlar.

ÇAKIRLI, Yerini beğenmemiş, bozuk buğday (*Boyabat "Sinop"*).

ÇAĞŞAK, Yapıya gelen yumuşak taş (*Alacahöyük*).

ÇAKUM, Yiğın (*Alanya "Antalya"*).

ÇALARMAK, Ekin başak bağlamak (*Sunusa "Erbaa-Tokat"; Kurşunlu "Çankırı"*).

ÇALIBASAN, İri ve sert taneli uzun saplı ve kılçıklı bir cins buğday (*Artuva, Reşadiye "Tokat"; Kalfat "Çankırı"; Gülabi "Yozgat"; Hafik "Sivas"; Üçem "Bâlâ-Ankara"; Yarış "Emet-"Kütahya"*) (*Bak: Kunduru, örümce*).

ÇALI BASMAZ, Kara kılçıklı buğday (*Kirte köyü "Bayburt-Gümüşane"*) (*Bak: Örümce*).

ÇALI KAP, Diken v .s. iyi tutmak için kullanılan iki çatalı bir çeşit diyren (*Sivas*).

ÇALGI, Ilgın adı verilen bitkiden yapılan harman süpürgesi (*Kurşunlu-Çankırı*) *L. 14*.

ÇALIKLIK, Fazla yağmur veya sıcak tesiriyle hububat tanelerinin cılız kalması (*Alacahöyük, Konya, Edirne*). *S. D. 297*.

ÇALGIN, Sarı, ham, hastalıklı meyv (*Maraş*), Cılız kalmış hububat (*Şavşat "Çorum"*). *Bak: Yelöğü*).

ÇALKAMAK, Tohum atıldıktan sonra tarlayı bir kere daha sürüp sürgülemek (*Alayunt "Kütahya"; Atlıhisar "Şuhut-Afyon"*).

ÇALKAĞI, ÇALKAĞ, Hışva, temizleyici büyük ve seyrek sarat. Kalburun en seyregi (*Güney Anadolu*) *A. D. 63*.

ÇALKIÇ, Harman süpürgesi (*Belenkeş "Mersin-İçel"*).

ÇALUŞ, Yardımcı olarak arabaya koşulan manda veya öküz (*Sırçalı "Safranbolu-Zonguldak"*) (*Bak: Çingar, çoruş, şıvgar, toruş*).

ÇAMA, 1. Toplu, çok *Üçkuyu*, "*İshaklı-Afyon*" — 2. Demet, deste, tutam (*Dombaylı "Salihli-Manisa"; Cihanbeyli, Konya; Üçkuyu "Bolvadin Afyon"*). — 3. Tahmin (*Kars dolayı*) (*Bak: Çamalamak*).

ÇAMAK, 1. Kılçaksız buğday (*Ereğli "Konya"*) — 2. Kendini beğenen (*İçel*).

ÇAMÇA, Ağaçtan yapılmış su kabı, maş-raba (*Kenger "Kula-Manisa"; Berendi "Ereğli-Konya"*) (*Bak: Çamçak, çomça*).

ÇAM BUĞDAYI, Ufak taneli ve kılçıklı kırmızımtırak bir çeşit buğday (*Dere köyü, Sulusaray "Artuva-Tokat"*).

ÇAMURLA, Arabalarda okun dingil hizasında durması için altına konan destek (*Berk "Bolu"*).

ÇAPIT, 1. Çiftçilerin işe giderken ayaklarına sardıkları aba parçası (*Tekirdağ "Muh."*) — 2. Kalın ve kabuklu kök (*Cumayarı "Zonguldak"*) (*Bak: Çil*).

ÇARPIM YAPMAK, Buğday ve sair hububat döğen yapılmazdan önce desteleri taş ve tokmakla ezip bir miktar yiyecek tedarik etmek. (*A. D.*).

ÇATAL, Ekin toplamaya mahsus bir aygıt olup sağ ayağına bağlar, hem tırpan çalar, hem de deste yapar (*Niğde*) (*L. 8.*).

ÇATITMA, Boyunduruğa konan mesnet (*Kayseri*).

ÇAVAMAK, Buğday veya arpa gibi ekinler başak çıkarmaksızın yükselmek (*Urfa*).

ÇAYRAK, 1. Sazlık ve çayırliktan açılan tarla: (Benim tarlam çayrakda olduğu için kuraklıktan korkmam) (*Azaplı köyü "Kadirli-Seyhan"; Gümüşane*) — 2. *Pınarlı*: (Bir yük çayrak kestim (*Narlidere "Bolvadin-Afyon"*)).

ÇECE, 1. Ova köylerinde çalışmağa inen amele (*Piraziz "Giresun"*) 2. Seyyar satıcı, çerçi (*Hisarçer "Giresun"*).

ÇEÇ, Samandan ayrılmış buğday, arpa öbeği, yığını (*Konya; Denizli; Ankara; İzmir; Afyon; Seyhan; İçel; Niğde; Urfa; Kayseri; Antalya; Kırşehir; İsparta; Burdur; Sivas; Çorum; Gaziantep; Amasya; Bursa; Tokat; Yozgat; Ordu; Giresun; Kastamonu; Trabzon; Erzincan; Tunceli; Gümüşane illeri*).

ÇEK, 1. Hallaç tokmağı (*Süçüllü "Yalvaç-İsparta"; Çoran köyü "Amasya"*) — 2. Harmanda sap yığınlarını yıkmak için kullanılan uzun saplı çengel (*Argıthanı "Konya"; Yenipazar "Gölpazarı-Bilecik"*) (*Bak: Çekki, 3*).

ÇEKDİRİK, Harmanlarda saman toplamak için kullanılan tahta sürgü, sıyırğı (*Bursa*).

ÇEKERT, Yeşermiş güz ekini (*Bayburt "Gümüşane"*) (*Bak: Göcek*).

ÇEKMEN, 1. Tırmık (*Kargalı "Polatlı-Ankara"*).

ÇELİK, 1. Eski altı okkalk bir hububat ölçeği (*Giresun; Salkuma "Kayseri"*) — 2. Kendisinden tahta çıkarılmak üzere hazırlanmış kütük (*Giresun köyleri*) — 3. Pencere kanatlarını tutturmak için tahtadan yapılan

mandal (*Adana "Seyhan"*) — 4. Ziyet altınlarına yapılan kulp (*Kastamonu*) — 5. Boyundurduğın oka bağlandığı yer (*Hölakal "Samsun (Muh.)"*).

ÇELMİK, 1. İri saman (*Sandıklı "Afyon"; Çal "Denizli"*) — 2. (*Sandıklı "Afyon"; Yusufçu "Bayındır - İzmir"; Denizli*) (*Bak: Kesmik, kesmük*).

ÇELTÜK, (*Alucra, Şebinkarahisar "Giresun"*) (*Bak: Çelmik 1, kesmük*).

ÇEMEK, (*Çankırı*), çekel (*Bolu, Teke, Edirne*), çengel (*Ankara*), cemek (*Yozgat, Maraş, Kırşehir*), mecek (*Hacıbektaş*), çift öğendiresinin nodulsuz tarafına sabanı kazımak için takılan demir. (*A. D.*)

ÇENNEK, (*Ilgaz*), çeykel (*Isparta, Bursa*), çengel (*Çivril*) = çekem.

ÇENET, Düğenin bir kanadı. Badem gibi iki fıkalkı nebatların bir fıkası. (*A. D. 71*).

ÇEPİLEMEK, Tarlayı küçük kazma ile kazıp toprağı kabartmak (*İst.*).

ÇERESME, Pulluk bıçağı (*Umurca "Kavaklı - Edirne"*).

ÇERİK, 1. Eski dört okkalk bir hububat ölçęi (*Çorum; Şebinkarahisar "Giresun"*) — 2. Yüz dirhem (*Osmanlık "Çorum"*) — 3. Elli dirhem (*Mecitözü "Çorum"*) — 4. Yirmi dört okkalk bir hububat ölçüsü, İstanbul kilisi (*Niğde; Erzincan ve çevresi*) — 5. Altmış okkalk bir hububat ölçüsü (*Park "Alucra - Gümüşane"*) — 6. Bir şiniklik ölçek (*Gümüşane*) — 7. Tuzlanıp kurutulmuş et (*Şebinkarahisar "Giresun"*).

ÇERMİK, Döğen altında ezilmeyen harman artığı (*Niğde*) (*A. D.*).

ÇEŞ, Harman savrulduktan sonra kalan tane yığını (*Sileri, Acıpayam "Denizli"*).

ÇEŞ, 1. Hububat yığını (*İsmail köyü, Sille, Konya; Eğret, Sandıklı "Afyon"; İncir köyü "Fethiye"; Yalvaç "İsparta"*).

ÇETEN, Saman taşımak için kağnılara yerleştirilen özel sepet (*Çorum*).

ÇETEN, 1. Saman taşımak için kağnılara konulan büyük çit (*Genezin "Avanos" - Kırşehir; Sivas; Alaca "Çorum; Tokat; Bafra "Samsun"; Erzincan; Kalecik "Ankara"; Dört Yol, Adana; Kayseri; Çeçme "İzmir"; Dişli "Sorgun - Yozgat"; Niğde; Erzurum*) (*Bak: Çiten*) — 2. Üstü allı yeşilli kilimle örtülü gelin kağnısı (*Karabekir "Yahşihan - Ankara"*) (*Bak: Don*) — 3. Çamaşır sepeti (*Gerze "Sinop"*) — 4. Buzağı veya kuzu ağılı (*Balcalı "Çarşamba - Samsun"; Çeşen Kastamonu; Karahoca "Haymana - Ankara"; Gerece "Bolu"; Argıthanı "Konya"*) (*Bak: Kasu, çetene, 4*) — 5. Çitten yapılmış ambar (*Eskişehir*) — 6. İnce dallardan yapılan saman sepeti (*Sinop; Samsun*) — 7. Kamıştan çit, duvar (*İsmail "Çumra - Konya"*).

ÇETENİ, Arabanın üzerine konulan ve saman taşımakta kullanılan ağaç parçalarından örülmüş bir çeşit sepet (*Ficek "Reşadiye - Tokat"*).

ÇEVRENTİ, Hububatın cılızı (*Topçular "Eyüp - İst."*).

ÇEVÜRME, Etrafı çalı veya ağaçla çevrilmiş arazi (*Elâzığ*).

ÇEYKEL, 1. Ovenderenin ucunda bulunan çamur sıyırmağa yarıyan üç köşeli demir, cemek (*Atabey, Senirkent "Uluborlu - Isparta"; Bayat "Aziziye - Afyon"; Bergama "İzmir"; Tekirdağ "Muh."; Kemalpaşa "İzmir"; Bahadırılı "Bayramiç" - Çanakkale*) (*Bak: Çegel, çekel*).

ÇİĞİT, Pamuk tohumu (*Yenice "Maraş"*).

ÇİĞİŞTAĞI, Ucu halkalı nodul (*Urfa*) (*Bak: Çakşağı*).

ÇIKIM, 1. Bir evlek, bir ekimlik yer (*Seydim köyü "Çorum"*) — 2. Bölük, parça (*Balıkesir ve çevresi*) — 3. Tarla kazılırken evlek aralarına açılan yol (*Edirne; Şebinkarahisar "Giresun"; Ağrakos "Suşehri - Sivas"; Devrekâni "Kastamonu"; Amasya; Kalivya "Malkara - Tekirdağ (Muh.)"; Ulucak "Menemen - İzmir" Vize "Kırklareli"*) (*Bak: Ağızlık, 3*) — 4. Ürün (*Bartın "Zonguldak"*) — 5. Yolunacak ekinin bir baştan öbür başa kadar olan kısmı (*Kayseri*) — 6. Ekini biçerken tarlada yapılan iş bölümü (*Zencidere "İsgözü - Kayseri"*).

ÇIKIŞTAĞI, Nodul (*Kilis "Gaziantep"*).

ÇIKLAMAK, Toprağı atılan hububat taneleri intaş başlamak (*Yozgat*).

ÇIRMAR, 1. Sebze ekmek için bahçeden ayrılan bir kısım, evlek (*İst. (?)*; *Malatya*) — 2. Küçük akar su (*Kemaliye "Erzincan"*).

ÇIRPIZ, 1. Yeni ekin, göcek (*Konya; Elâzığ; Tekirdağ*) — 2. Ağaç filizi (*Harput "Elâzığ"*).

ÇITIRMAN, Mısır, buğday, arpa gibi hububatın biçildikten sonra kurumak için mahrut biçiminde yapılan demetleri (*Karamaslı "Çarşamba - Samsun"; Ordu; Kürtün "Torul - Gümüşane"*) (*Bak: Dokurcun, çırakman*).

ÇİÇEK, Başağın ilk çıkma zamanı (*Adana*).

ÇİĞDEM ÇÖTÜ, Yaz çötü (*Alacahöyük*).

ÇİL, 1. Topraktan zayıfça biten ekin (*Moramul "Amasya"*) — 2. Islatılmış tütün tohumu (*Mardar "Samsun"*) — 3. Yatak (*Erzurum dolay*) — 4. Sepet yapılan saz (*Erzurum*).

ÇİNAĞAR, Buğday elemek için kullanılan yuvarlak gözlü büyük kalbur (*Genezin "Avanos", Kırşehir; Ahırlı "Ankara"*).

ÇİNEBAŞI, İri gözlü kalburdan geçen buğday taneleriyle taş toprak karışık olarak harmanda kalan küçük yığın, kesmik (Şaban-özü "Polatlı - Ankara"). (Bak: Kesmik).

ÇİPER, Çit, avlağı (Zara "Amasya").

ÇİRÇEL, Öğendire nodulu (Bozcaada "Çanakkale").

ÇİRK, 1. Gübre (Seyitgazi "Eskişehir"; Ayaş, Çubuk, Kızılcahamam, Haymana "Ankara") — 2. Gübre sırası (Karaman "Konya").

ÇİŞTEN, 1. Şımarık, yaramaz (Mut "İçel"; Seyhan) (Bak: Çişden) — 2. Saman, kömür v. s. taşımak için kağınların üstüne konulan ve dallardan örülen sepet (O. A.).

ÇİT, Harmanda döğülen samanı samanlığa taşımağa mahsus söğüt veya gerimşeği'den örülmüş ve kağnyaya oturtulmuş nesne (Kuşunlu - Çankırı) (L. 17).

ÇİYAN ARPA, Kellesi iki sıra üzerine çıkan ve çiyana benzeyen bir çeşit arpa (Karahisar "Tavas - Denizli").

ÇİY TARLA, Sürülmemiş tarla (Balıkesir) (A. D.).

ÇİYİL, Küçük taneli nohut (Kaplanlı "Hadım - Konya").

ÇİZEK, 1. Sabanın okuna takılan, toprağı kesmeğe yarıyan bıçak (Fatsa "Ordu") — 2. Toprağı devirmeğe yarıyan pulluk kulağı (Sinop) — 3. Çizgi (Ankara) — 4. Yazı satırı (Devri köyü "Bucakdere - İsparta").

ÇOLAR, Üç dört çift öküzle çekilen yük (Çerkeş "Çankırı") (Bak: Çorana).

ÇOLUŞ, Yokuşlarda bir çift öküze ikinci bir çifti ekleme (Çoluş koşmayınca yokuşu çıkartamadım: Ovasaray "Çorum"; Bugü: çoluş olmasaydı arabamı getiremiyecektim (Yazıhamit "Taşköprü - Kastamonu") (Bak Çingir, toruş).

ÇONTU, Çiftçi yamağı; kuyu temizleyicisi (Konya) (A. D. 82).

ÇOP, Bir ölçek (Kayseri).

ÇORAK, Dam üstüne attıkları gök toprak; serpantin (Alacahöyük).

ÇORUŞ, Öküze yedek olarak bir çift veya tek hayvan ilâve etme (Sinop; Samsun).

ÇOTRA, tıkr, potuş; çamdan su kabı.

ÇÖMEK, 1. Sabanın toprağını kazmağa yarıyan üvendire ucundaki demir, cemek (Uzunkavak köyü "Taşköprü-Kastamonu") — 2. Kulübe (Pınaz "Fethiye-Muğla") — 3. (Sungurlu "Çorum") (Bak: Çövmek, çöğmek).

ÇÖMER, Tarladaki ufak taş yığınları (Kayseri).

ÇÖRTE, Oluklu pınar "O yamaçta bir kaç çörte var" (Araç "Kastamonu").

ÇÖRÜNTÜ, Buğday, arpa elentisi (Bursa).

ÇÖTE, Orak ile ekin yolarken kullanılan eğri değenek (Kırca "Bolvadin-Afyon"; Akşehir, Akçalar "Seydişehir-Konya"; Barla "Eğridir"; Aliköy "Isparta"; Kızılhisar nahiyesi "Kayseri"; Köprücek "Emet-Kütahya") — 2. Ağaçlardan meyva koparmak için dalları eğmeğe yarıyan ucu çengelli değnek (Karaoğlanlı "Manisa"; Konya) (Bak: Ke-vük) — 3. Harmanlarda hububat temizlenirken kalbur veya gözer altına konulan ağaç (Şükriye "Ceyhan-Seyhan") — 4. Çatallı çapa, (Güdül "Ayaş"; Keşanuz "Ankara"; Kapultu "Safranbolu"; Bulak "Zonguldak"; Çankırı). — 5. Baston (Bise "Akşehir"; Yeğren "Beyşehir-Konya") — 6. Fidan dikerken kullanılan ucu sivri küçük kazık (Çankırı) — 7. Fasulye sırığı, herek (Niksar "Tokat"). — 8. Fındık toplanan sepet (Ordu) — 9. Çiçek köklerini kabartmak için kullanılan küçük çatallı çapa (Eskipazar "Çerkeş-Çankırı").

ÇÖTEL, Taze buğday başaklarının ateşe ütölmüşü (Güdül "Ayaş-Ankara").

ÇÖVELEK, Köyde oturup da ekincilikle uğraşmayan kimse (Pertek "Elâzığ").

ÇÖVÜR, Mısır sapı (İmatlı "Gözele-Giresun").

ÇÖZMEKLİK, Hayvan gübrelerinin bi-iktığı yer (Telme "Şiran-Gümüşane").

ÇUĞ, 1. Demet halinde bulunan buğday sapları yığını (Bursa köyleri; Ereğli "Zonguldak") — 2. Kaya (Üçem köyü "Bâlâ-Ankara") — 3. Dağ tepelerinde biriken kar, çığ (Adana).

ÇUĞUL, Üç beş ekin demetinin baş aşığı konulmuş şekli (Gerze, Sinop, Samsun).

ÇULLU BULUT, Rahmetsiz yüksek bulut (Alacahöyük).

ÇUVAL, Yün ipinden veya kendirden yapılmış ekin kabı. Kıldan yapılanına harar derler. (Kuşunlu-Çankırı) (L. 18).

ÇÜNTÜK, Döğülmemiş iri tane (Adana "Seyhan").

ÇÜREK, Harmanda sapların büsbütün dökülerek saman olması (Karaışalı "Seyhan").

ÇÜT HALKASI, Çüt koşumu teferruatından, Halka da denir. Meşinden yapılmış olup kayışı oka bağlar (Kültepe-Kayseri) (L. 3).

ÇÜT SÜRME, Tohum atarak ekin ekme. Hızırilyasın onuna kadar ekin ekilir. Kasımın onsekizinden sonra ekilen gömme, daha evvel harmandan kalkar kalkmaz ekilen güzlük ve ilkbaharda ekilene yazlık denir. Orta Anadolu'da güzlük iyi olur. Kırac yer-

lerde rahmet kesildiğinde yazlık iyi olmaz. (Çankırı) (L. 1).

DAMAÇKA, Boyunduruğun alt kısmındaki ağaç (Kangırlı köyü "Lapseki-Çanak-kale") (Bak: Damaksı).

DAMAKSI, Boyunduruğun alt kısmı (Satılmış "Eskişehir"; Berk köyü "Bolu") (Bak: Damaçka, sakak).

DANDURMA, Kışın ekilen ekin (Kozagaç "Şiran-Gümüşane")

DARAS, Tarlanın ekilme zamanı (Reşadiye, Niksar "Tokat") (Bak: Darbız).

DARAZLAMA, Toprağı iki defa sürme (İncirli "Bilecik").

DARGAN, Çavdar (Ahlat "Bitlis").

DARTMA, Eni uzunluğundan fazla bir cins kürek olup tarlalara derince ark açmaya yarar (Niğde) (A. D.).

DARUS, Toprağın tavında olması, kış ortasında havala: müsait giderek tarlanın ekilebilecek halde yumuşak bulunması (Koyulhisar "Sivas"; Şebinkarahisar "Giresun"; Pazar "Tokat").

DAVLUM, 1. Başkası ekmesin diye tarlanın etrafını çevirme (Gelibolu "Çanak-kale") — 2. Tohum saçmak üzere toprak üzerinde yapılan bölmeler (Tohum davluma az geldi. (Bulayır "Çanak-kale"; Edirne) — 3. Tarla sürülmiye başlanırken fulluk veya sanbla ilk açılan çizgi (Tekirdağ).

DAVRA, Saban kılıcını sikan çivi (Selki köyü "Beyşehir-Konya").

DAYAK, kağı durduğu zaman yük hayvanın boynuna binmesin için dikilir. Bu dayak zincirle kağı okuna bağlıdır. Kağı yürürken sürünüp gider. (Kurşunlu-Çankırı)

DAYAKLEK, Tohum atma zamanı reңberlere yardım etme (Kaş "Antalya").

DABRE, Hayvanların saman, yonca gibi yedikleri ot (Van ve dolayı).

DEDEGÜLÜÇ, Sabanlarda eğegi oka bağlayan çivi, boyunduruğun ucundaki deliğe geçirilen ağaç (Sille "Beyşehir"; Argıhanı "Ilgın-Konya"; Kırca "Bolvadin-Afyon") (Bak: Develi, dedekilici, dedekilik, dedekil).

DEDEKİL, (Bak: Kocabaş demiri).

DEDEKİLİCİ, (Sorkuncak "Eğirdir-Isparta") (Bak: Dedegülüş, dedekil, dedekazığı, dedevli).

DEDEVELLE, Saban okunun ucuna geçirilen kazık (Muğla-Konya).

DELGEÇİR, 1. İçlik, içe giyilen pamuklu (Balıkesir) (Bak: Dermen) — 2. Oku delerek ökçeye geçirmek suretiyle yapılan saban (Aliköy "Isparta").

DELİCE, Buğday vesair ekin azman (Bak: karamık) (Malatya-Kayseri) (A. D.)

DEMDES, 1. Dümdüz ve geniş satırlı bir

avlu (Gaziantep) — 2. Olduğu gibi, yüz üstü: Bir çok işlerim demdes kaldı (Gaziantep).

DEMİ, Su gelmesi mümkün olmıyan tarla (Ağrı ili) (Dem, 2).

DEMİRLİ, Onbeş kilo buğday alan bir ölçek İhsaniye "Artova-Tokat").

DEMİRSEK, Saban demirinin konduğu yer M. Kemalpaşa "Bursa"; İnebolu "Karamürsel-Kocaeli").

DEN, 1. Kepeği çıkarılmış buğday (Beşiri "Siirt") — 2. Fiy otunun taneleri (Erzincan) — 3. Ekmek ve yemek kırıntısı (Gümüşane) — 4. Tane: Nar deni, mısır deni (Artvin) — 5. Akıl: Densiz = akılsız (Haran "Urfa").

DENE, Tane (Bayburt "Gümüşane"; Sinop; Ankara; Zivarık "Konya") (Denem).

DENEBAŞI, Ekilir ekilmez üzerine kar basan kış ekini (Hadım "Konya").

DERGİ, Hasat vakti (Malatya) (A.D.).

DERGİ, Çiftçi tırmığı (Çankırı; Sücüllü "Yalvaç"; Atabey, Köke "Şarkikaraağaç"; Aliköy "Isparta"; Dikmen köyü; Antalya; Misis "Seyhan"; İzmir).

DERME, Hasat mevsiminde ekinleri her hangi bir aletle toplama (Kayseri, Erzurum, Adana).

DERSİK, Hububat (İnebolu "Kastamonu").

DESTE, Bir kaç pırnastan meydana gelen küme (Adana).

DESTE ÇEKMEK, Buğday destelerini harman yerine taşımak (Adana).

DEŞTİ Susuz "deşti tarlanın ekimi susuz tarladan sonradır" (Gaziantep)—deşt-i.

DEVE GÖNÜ, Saban batmaz yer, killi toprak (Samandıra "Kartal-İst."; Eskişehir "Denizli"; Lâdik "Samsun").

DEYİRME, Hasat vakti, deyiği (Malatya), derme (Kayseri, Erzurum, Adana).

DIÇDAK, 1. Biçilen ekinle: (A. D.) — 2. Bir çeşit yabani çalı meyvesi (İpsile-Hafik) (S. D. 424).

DIĞLI, Buğday veya arpa gibi nesnelere saplarından yapılan düdük (Edirne).

DIĞRAK, 1. Erken yetişen mahsul; harmanda yiyinti için sürülüp savrulan ilk hasılat (Masa "Mut"; İçel; Ereğli, Karaman "Konya"; Kayseri) — 2. Seri, Çevik: O, doğrusu diğrak attır (Yeniköy, Hortu "Ereğli"; Konya; Bahçeli "Ezine-Çanak-kale"; Seyhan) — 3. Sarı renkli kısa saplı buğday, ufak buğday (İldızım "Çankırı").

DİRAF, Düğen sürülürken iç taraftaki hayvanı dışa alma, hayvanların istikametini geri çevirme (Atabey "Isparta"; Güneş "Akşehir-Konya") (Bak: Yan değıştirme).

DIRGEN, (Bor "Niğde"; Gündül "Ayaş-Ankara"; Haydarbeyli "Yozgat"; Girne "Kıbrıs-Ankara"; Antalya) (Bak: Dirgen).

DIYRAK BUĞDAY, Uzun ve kırmızı bir çeşit buğday (Bademağacı "Antalya").

DİBLİK, Dere kenarındaki bahçe, tarla (Gümüşane).

DİKE, 1. Sabanın toprağı iyi yaramadığı yer (İşgöbe köyü "Kayseri"). — 2. Sabanın çok derin battığı yer (Yalak "Pınarbaşı-Kayseri").

DİKİ, 1. Parça: Elbisem diki diki olmuş (Amasya; Develi, Talas "Kayseri") (Bak: Biti 6).

Dilkem, Tarla sınırı (Niğde) (Bak: Anı, 1).

DİNK, Bulgur ve dane (yarma) yapmaya yarar (Niğde), dik (Çankırı), soku. Niğde de yarmaya aşlık derler. Bu kaynatılmadan döğülen buğday demektir. Bulgur ve yarma ayrıca eltaşından da çekilir. Tahan için susam da dink de döğülür. Susam diğer adı ile küncü fırında kavrulur. Soğutulduktan sonra kabukları ayrılır. Üstünden bez gezdirilirse kabukları kavlar. Asıl susam bembeyaz olur. Bunu dinge korlar. Bir tarafında oluk vardır. Yağı oradan akar. Bu yağ şırılağan yağıdır. İcap ederse yağını alıp kalan pusasını kıl torbaya korlar. Bunun içine çöğen ile şeker karıştırılırsa tahan olur.

DİRGEN, 1. Harmanda sapları yaymak ve sürülen sapları karıştırmak için kullanılan iki çatalı sırık (Kars; Dereköy "Kırklareli"; Genezin "Avanos"; Köşker "Kırşehir"; Ficek "Reşadiye"; Tokat; Sille, Gömek, Akşehir "Konya"; Burhaniye "Ceyhan"; Misis "Seyhan"; Talas, Erkilet, Zencidere "Kayseri"; Dişli "Sorgun"; Yozgat Bucak "Burdur"; Uncuboz, Selimşahlar "Manisa"; Amasya; Kastamonu; Denizli; Susehir "Sivas"; Keçiborlu, Atabey, Barla "Eğirdir-Isparta"; Balıkesir ve çevresi; Bolvadin "Afyon"; Yanpar (?) Çandır, Şebinkarahisar "Giresun"; Tire, Torbalı "İzmir"; Yenipazar "Aydın"; Bâlâ, Feruz köyü "Kayaş-Ankara"; Parsut "Ulukışla-Niğde"; Tercan, Erzurum; Şihlar "Ulubey-Ordu"; Yerkesik "Muğla") (Bak: İki çatalı, dingin, diren dirkan, diyren, dilgön) — 2. Yemek çatalı (Kuşadası "İzmir"; Çulhan köyü "Yenişehir-Aydın") (Bak: Dirgende).

DİRGET, Dirgen (İşgöbü "Kayseri").

DIŞ, Döğen tabanına çakılan çakmak taşı.

DİŞEVİ, Dügünde çakmak taşının çakılacağı oyuklar (Gözene "Malatya").

DİZE, Tahta tırmık: Bizim dize artık kullanılmaz bir hale geldi (Bahadırılı, Çırpırlar "Bayramiç-Çanakkale").

DOĞDURME, Kışa yakın ekin ekme (Şarkikarahisar "Giresun").

DOLU, Buz afeti.

DON, Kağmı donu, deste düşmemek için karcaya ip gerilidikten sonra içine don tesmiye olunan kıldan dokunmuş bir nevi örtü konur (Kurşunlu-Çankırı).

DONDURMA, Kışın ekilen tohum (Tokat; Erzurum; Çakır "Şebinkarahisar-Giresun").

DONKESTİ, Sonbaharda ekilen buğdayın soğuktan kesilmesi (Zincidere "Kayseri").

DÖĞEN, Sap ezmeğe mahsus düzen, döven Bursa, Kayseri, Tarsus), düğen (Niğde), düven (Kurşunlu-Çankırı), döven (Sandıklı). Parçaları: çente, kaş, ip, gergi, erkek, dişi, boyunduruk, tokat, sürüt, sürüt halkası, sürüt çengeli, bokacak; düğen taşı Kültepe-Kayseri = diş. Kurşunluya düğen taşı Köprüliden gelir. Okka hesabıyla satılır. (L. 5).

DÖKKÜ, 1. Köylerde ocakların arkasına dökülen gübre (Kuruhüyük "Boğazlıyan-Yozgat") — 2. Hayvanların altına serilen ot (Kozan "Seyhan") — 3. Hayvanlara yedirilen ağaç (Ilıca "Kozan-Seyhan") — 4. Misafire çıkarılan yemek (Ilıca "Kozan-Seyhan").

DÖNEK YERİ, Harman yeri (Edirne).

DÖĞÜM, Harmanda sürülen ekin, sap ve dane'nin karışık olarak bir arada aldığı addır. Bu döğüm, ayalama adı verilen tırmıkla toplanarak tınaz yapılır. (Kurşunlu-Çankırı) (L. 17).

DÖNERCE, Tek demirli pulluk (Çal "Kütahya"; Alpanos "Seyitgazi - Eskişehir").

DÖNMECE, Ağaç pulluk (Edirne "Muh."; Balıkcıçeşme, Biga, Sıraçlı "Çanakkale "Muh."; Yenice köyü "Karacabey-Bursa") (Bak: Pahara).

DÖŞEK, Harman yerinde serilen ekin (Kayseri) (L. 6).

DÖVME, Döğülmüş buğday (Urfa; Adana "Seyhan").

DURNA DİLİ, Uzun taneli parlak bir cins buğday (Vezirköprü "Samsun"; Çimşit köyü "Bâlâ - Ankara"; Dişli "Sorgun-Yozgat"; Avanos "Kırşehir").

DUTAK, 1. Sabanı idare ederken tutulan ağaç (Karzaif "Şiran"; Bandula, Kelkit "Gümüşane"; Gündül "Ayaş - Ankara") — 2. Tencereyi ateşten indirmek için kullanılan paçavra (Zile "Tokat") (Bak: Dutaç).

DUTULGA, 1. Sar'a (Zile "Tokat") — 2. Buğday içinde yetişen bir çeşit delice (Bargızı "Malatya").

DÜĞEN, Harman yerine dökülen ekin saplarını küçülten âlet (Konya).

DÜĞEN OTURAĞI, Düğen sürerken üs-

tüne oturmaya mahsus sandalya (*Alaca, Kurşunlu - Çankırı*) (L. 18).

DÜĞENSELİK, Düğen oku (*Balıkesir ve çevresi; Ficek "Reşadiye - Tokat"*).

DÜĞENSİLİK, Düğen oku (*Kayseri; Türkbeyli "Mengen - Bolu"*) (Bak: *Düğensürüt, düğenselik*).

DÜĞENSÜRÜT, Düğen oku (*Genezin "Avanos - Kırşehir"*) (Bak: *Düğensilik, düğenselik*).

DÜĞÜCEK, İnce bulgur (*Niğde*).

DÜĞÜL, 1. Buğday ve bulgurun döğülükten sonra kalan çok ufak kısmı (*Ovasaray "Çorum"*) — 2. Toprağın en küçük parçası (*Köyünbaba "Kalecik - Ankara"*).

DÜMENİT, Turfanda yetişen mahsul, yazlık buğday (*Reşadiye "Tokat"*).

DÜRTEÇ, Ucunda çuvaldız gibi ince bir demir bulunan değnek, küçük övendire (*Bolu*).

DÜRTLENGİÇ, Övendire (*Edirne "Muh"*).

DÜŞÜT, 1. Mahsul: Tarlanın doğusundaki düşüt iyidir (*Bayındır "İzmir"*) — 2. Bir masumun öldürüldüğü ve düştüğü yer (*Pınarbaşı "Kayseri (Afşar aşireti arasında)*).

DÜVENÇERE, Düveni çeken ağaç, düven oku (*Şebinkarahisar "Giresun"*).

DÜVEN KAYARLAMAK, Düvenin bozulan ve düşen taşlarını yeniden koymak (*Sinop; Samsun*).

DÜVENSELİK, 1. Düveni boyunduruğa bağlayan uzun ağaç (*Hocaköy "İnegöl - Bursa"; Çağış "Balıkesir"; Sinop; Honaz "Denizli"; Samsun; Avanos "Kırşehir"; Yukarısöğütünü "Eskişehir"; Çalıköy "Domaniç - Kütahya"*) — 2. Harman âletlerinden boyunduruk ağacını düvene birleştirmek için kullanılan zincir (*Tozma "Söğüt Bilecik"; Harman köyü "?"*).

DÜVENSELİK, Düvenlerin üzerinde bulunan eğri bir ağaç (*Balıkesir köyleri*).

DÜVENSİL, Düvene takılan ağaç çivi (*Ortaklar, Küflek "Havza - Samsun"*).

DÜVENSİLİK, Düveni boyunduruğa bağlayan uzun ağaç (*Gelibolu, Biga "Çanak-kale"; Büyükdere "?"*; *Karacaviran "?"*; *Korna, Kurtdoğan "İst."*; *Karacaköy "Ayancık - Sinop"*) (Bak: *Düvenselik*).

DÜVEY DÜVEY, Mandayı sevk için çıkarılan ses (*Başköy "Ankara"*).

EĞAN, Ekini harmana yaymak için kullanılan aygıt, diğren, anadut (*Bayburt "Gümüştane"*).

EĞEÇ, Bayırımsı bir tarlanın çukur yeri (*Ankara*).

EĞEF, 1. Saban okunu boyunduruğa rapeden halka gibi bükülmüş ağaç (*Bâlâ "Ankara"; Saraycık "Kütahya"; Düğrek "Muğla"; Durasılı "Salihli - Manisa"; Güvere "Silifke-*

İçel"; Barla "Eğridir", İsparta ve köyleri; Karkın "Çumra"; Karapınar, Marcalı, Manyan, Karaman, Ermenak, Keras "Ereğli", Tepelice, Bozkır, Iğın, Boyalı, Kırılıgiret, Holamış, Sille, Akşehir, Konya; Ulucak "Kemalpaşa", Bayındır, Tire, Bornova "İzmir"; Çivril "Denizli") — 2. Arabaya yük yüklerken iplerin kolaylıkla geçmesini temin eden ağaç halka (*Bergama "İzmir"*) — 3. Bez dokuma aygıtı (*Konya*).

EĞEK, 1. Sabanı kullanmak için çift sürenin eliyle tuttuğu yer, tutak (*Karahisar "Tavas - Denizli"; Seyhan; Ünye, Ordu; Lâdik "Samsun"; Gürcü köyü "Kızılcahamam - Ankara"; Bolu; Eskere, Geriçam "Köyceğiz - Muğla"; Yılâzeli "Sivas"*) (Bak: *Enek, 2*) — 2. Kara sabanın en büyük ve esaslı parçası, göğdesinin eğri kısmı (*Kayı "Tosya - Kastamonu"; Sarayözü "Amasya"*) — 3. Saban demirinin takıldığı ağacın ucu (*Maruf "Çankırı"; Sinop; Samsun*) (Bak: *Eynek*) — 4. Saban demirinin oturduğu yer (*İncesu köyü "Sungurlu - Çorum"; Yeğren "Konya"*) — 5. Saban demirinin takıldığı ağaçtan yapılmış eğri kısım (*Elbistan "Maras"; Alaçam "Samsun"*).

EHYALIK, Gübrelenmiş toprak (*Andırın "Maras"*).

EKECEK, Tohum: Ekecek zamanı geldi (*Vezirköprü "Samsun"*).

EKELGE, 1. Ekilme elverişli tarla (Bu köyün ekelgesi az: (*Konya; Civanaylağı "Mersin - İçel"*) (*Köserelli aşireti*); *Sarılar "Avanos - Kırşehir"*) (Bak: *Ekenek 1, ekerek, ekerge*) — 2. Mezruat: Bu tarlanın ekelgesi çok güzel (*İzmit "Kocaeli"*).

EKELGE, Ziraat sahası (C. A.).

EKENEK, 1. Ekilecek yer, tarla (*Görelle, Tepeköy "Pirâziz - Giresun"; Kemah "Erzincan"; Yapıntı "Mut - İçel"; Rize; Gümüştane; Erzurum; Osmaniç "Çorum"*) (Bak: *Ekelge 1, ekerek, ekerge*) — 2. Buğday v. s. gibi ekilecek tohum (*Niğde köyleri*) — 3. Saban demirinin geçirildiği ağaç (*Küpesi "Erzincan"*).

EKENEK, Ekilmiş ve ekilecek arazi (*Boyabat "Sinop"*).

EKERGE, Tarla, ekilecek yer (*Niğde; Mersin "İçel"*) (Bak: *Ekerek, ekelge 1, ekenek, 1*).

EKEREK, Tarla: Bir gün bizim ekerekte baktım ki bir davar geziyor (*İst. "Muh."*) (Bak: *Ekelge 1, ekenek 1, ekerge*).

EKİLGE, Ekilen şey (Bizim köyün ekilgesi yalnız çavdardır) (*Toroslar ve Çukurova*).

EKİN KELLEŞİ, Başak (*Ankara*).

EKİNCİ, Çiftçi, ziraatçi (*Gaziantep*).

EKSAN (*Alayunt, Kütahya, Akşehir,*

Eğridir), Eksen (Çumra, Afyon, Seyitgazi, Çal, Boldan, Denizli, Çanakkale, Kalecik), Eysan (Polatlı, Ayaş - Ankara, Çakırlar - Konya), Eysen (Taşpınar, Ağaali - Ankara, Giresun, Senirkent - Isparta) Kağını dingili (L.).

EL, Kağnıda yastığa geçirilmiş iki meşe değnek olup eksenin çıkmamasını sağlar. Keskin'de buna azı derler. (L. 19).

ELLİK, 1. Yün veya tiftik eldiven (Kayseri; Samsun; Zonguldak; Yozgat; Amasya; Sivas; Konya; Ankara; Malatya; Isparta; Kars; Kastamonu; Kütahya; Giresun; İçel; Denizli; Ordu; Elâzığ; Çorum; Bursa; Gaziantep; Bolu illeri) (Bak: Elcek, 1) — 2. Ekin biçenlerin sol eli parmaklarına ayrı ayrı geçirdikleri tahtadan yapılmış aygıt, tahtadan muhafazalar (Sinop; Amasya; Malatya; Samsun; Çorum; Tokat; Balıkesir; Çanakkale; Kayseri; Konya; Seyhan; Antalya; İçel; Edirne illeri) — 3. Parmak ucu (Kemalpaşa "İzmir") — 4. Hükümet makamı: Mahkemem var, elliğe gidiyor (Sarayköy "Denizli") — 5. Eğlence (Kükürt "Kütahya") — 6. Kalabalık (Çomaklar "Ödemiş - İzmir") — 7. Adam, insan, kişi (Kızılcaören "Kütahya") — 8. Tercüman (Eşme "Manisa [Muh.]") — 9. Sahur yemeği (İncesu "Kayseri"; Boğazlıyan "Yozgat") — 10. Yabancı (Kırkağaç "Manisa") — 11. Umumî (Gâvurdağ "Cebelibereket - Seyhan") — 12. Kaydırak oyununda atılan büyük taş (Antalya) — 13. Topluluk; ev halkı (Çepni "Sandıklı - Afyon") — 14. Yemeniciler yemeni dikerken ip ellerini kesmesin diye parmaklarına geçirdikleri meşin parmaklık (Gerze "Sinop").

ELCİK, 1. Ekin biçerken parmak uçlarına takılan muhafaza, ellik (Kemalpaşa "İzmir") (Bak: Elcek, 6) — 2. İnsana çok alışkan hayvan, elden yem yiye hayvan (Tire, Kuşadası "İzmir"; Bağyaka "Finike - Antalya"; Burdur) — 3. Dokumacılıkta gücülerini aşağı yukarı hareket ettiren demir aygıt (Tokat) — 4. Haşhaş yağı makinesi (Nuribey "Afyon"; Kütahya) — 5. Çıkrık kolu (Karcabey "Bursa (Türkmenler)") (Bak: Elçek, 2).

ELDEÇ, Bulgur dövmeğe kullanılan taş veya ağaçtan yapılmış dibek tokmağı (Kayadibi, Şebinkarahisar, Alucra "Giresun") (Bak: Soku, solku).

ELÇİN, 1. Ekin biçilirken elde tutulan saplar (İçel) — 2. Kışın ocak başında öten cırcır böceği (Hayvanların sidik zoruna elçin birebirdir: Köprücek "Emet - Kütahya"; Konurlar "İnegöi - Bursa").

ELDİREK, 1. Taneleri küçük, yumuşak, rengi esmer bir çeşit buğday (Denizli) — 2. Kalaycı kısıkcı (Isparta; Çanakkale) (Bak: Eldeşik).

ELENTİ, 1. Arpa, buğday ve benzerlerinin kalburdan geçirilmiş kısmı (Erzurum çevresi; Erzincan; Kayseri) — 2. Üşüme, titreme (Kayseri).

ELÇEK, (Bak: Tırpan elçeği).

ELTAŞI, Küçük el değirmeni (Niğde).

EMBEL, Hayvanları sürmek için uzun veya kısa bir değnek ucuna geçirilen başsız çivi, nodul (Güvere, Silifke "İçel"; Babakale "Ayancık - Çanakkale"; Akşehir, Morcalı, Manyan, Karaman, Saiteli, Uğurlu, Ermenak, Akvıran, Karapınar, Boyalı, Bilecik, Karavıran, Alkaran "Cumra", Karacigan, Konya).

ENEK, 1. Sermaye 2. Sabanın geri tarafında el ile tutacak yeri (İskender "Edirne"; Ağaali "Kalecik - Ankara"; Eskire "Geriçam", Köyceğiz "Muğla"; Uygur "Amasya"; Dişli "Sorgun - Yozgat"; Karamehmet "Çorlu - Tekirdağ (Muh.)"; Ortaköy "İnegöl - Bursa"; Dadya "Muğla"; Ortaköy "Çal - Denizli"; Narlıdere, Köprücek "Emet - Kütahya"; Seydin "Çorum"; Tokat; Kuruova "Akçadağ - Malatya") (Bak: Eğek, 1) — 3. Saban demirini tutan ağaç (Babadere, Çanakkale; Erzurum; Dikenli "Çankırı"; Eskişehir; Peterek "Yusufeli - Çoruh"; Zermut "Gümüşane"; Susıgırlık "Balıkesir"; Tarsus "İçel"; Beypazarı - Ankara"; Üçyüyük "Altıntaş - Kütahya"; Paşaköy "İpsala - Edirne"; Pınarbaşı "Erkilet - Kayseri"; Bargızı "İsmetpaşa - Malatya"; Eleşkirt "Ağrı"; Kars; Ergani; Osmaniye "Diyarbakır"; Elâzığ; Ficek "Reşadiye - Tokat"; Akköy "Söğüt - Bilecik"; Girap "Amasya") — 4. Tohumluk kuru fasulye: Elimize enek geçse de bahçeyi eksek (Turhal "Tokat").

ENENK, Sabanın tutağı, kulpu (Berk köyü "Bolu").

ENGİLİ BUĞDAY, Ak buğday (Selki "Beyşehir - Konya").

ENİZ, Boş duran tarla, anız (Tatların "Nevşehir - Niğde").

ENLERCİ, Ekin toplayıcıların yanında ve baş tarafında duran adam (Göcer "Karaman - Konya").

ENNİK, Ekin biçilirken sol el parmaklarına geçirilen muhafazalar (Yukarıhisar, Dinek "Konya") (Bak: Enlik, 3) — 2. Havacıva denilen bir türlü ot kökü (Konya; Fenike "Antalya").

ENYEK, Saban demiri taktıkları eğri ağaç (Miye "Taşköprü - Kastamonu") (Bak: Eğek, 3).

ERNEK, Saban demirinin geçtiği ağaç (Zıgan "Pazar - Çoruh").

ETEN TAVI, Arpa, buğday gibi hububatin son ekilme zamanı (Senir "Isparta"; Akçaköyü "?").

EVEK, (Bak: Enek).

EVLEK, Dönümün dörtte biri (*Kurşunlu-Çankırı, Yozgat, Çorum v. s.*) (Bak: *Gedik, tahta*).

EVEF, Saban kolu ile boyunduruğu bir ağaç bağlayan ağaç halka (*Durlas (Ereğli-Konya)*) (Bak: *Eyef*).

EVİN, 1. Buğday tanesi içi,, özü (*Aydın; Detseköyü, Ermenak, Konya; Bayındır, Tire "İzmir"; Balıkesir ve çevresi; Dedeköy, Çal, Sarayköy, Hasköy*, (Bu yıl buğdayların evini yok): *Denizli; Milâs "Muğla"; Manisa*) — 2. Çok taneli başak (Şu buğday evinli: *Akçao-va "Aydın"; Civanyaylağı "Mersin-İçel"; Eğrigöz "?"; Dereköy "Kırklareli"; Dereli "Antalya (Muh.)"*) (Bak: *Evcer*) — 3. Tohum (*Balıkesir*) — 4. Mahsulât: Yaylanın evini iyi olur (*Kesme "Eğridir-İsparta"*) — 5. Zeytin tanesi (*Ayancık "Sinop"*) — 6. Burçak başağı (*Bergaz "Ezine-Çanakkale"; Medar "Akhisar-Manisa"*) — 7. Yenmiyen yabani ağaç meyvası (*Bengü "Bafra-Samsun"*) — 8. Tâne (*Ünye "Ordu"*) — 9. Saman haline gelen ot (*Başköy "Ankara"*) — 10. Bulgurla yapılmış yaprak dolması (*Adana; Antalya*) — 11. Pişmiş yemeğin katı kısmı: Yemeğin evininden koyma, suyundan koy (*Samsun*).

EVİNLENMEK, Olgunlaşmak, kemâle gelmek (buğday arpa hakkında) (*Yeğenli "Tire-İzmir"; Bağyaka "Fenike-Antalya"*).

EVİNLİ, Özlü (buğday, arpa hakkında) (*Sandıklı "Afyon"; Karaçakal "Yenipazar-Aydın"*).

EVİNSİZ, 1. Özsüz (hububat hakkında) (*Alaşehir "Manisa"*) — 2. Lüzumsuz, kıymetsiz (söz hakkında) (*Dinar "Afyon"; Mesevle "Muğla"; Ergili köyü "Bandırma, Balıkesir; Tavas, Honaz, Çıtak "Çal-Denizli"; Alaşehir "Manisa"*) — 3. Zayıf, kuru (*Mesevle "Muğla"*).

EVİSMEK, Bulgur veya buğday gibi hububatin kepeklerini ayırmak için kullanılan silindir biçiminde, ortası çukurca bir aygıt (*Kilis "Gaziantep"; Maraş*).

EVSELEMEK, Hububatin yabancı maddelerini evsecek denilen kap içinde savurarak temizlemek (*Niğde ve dolayı; Erzurum; Kayseri; İsparta*) (Bak: *Evsemek, evsenmek, evsimek*).

EVSENMEK, Tahta tepsilerde hububatin üfleyerek tozunu savurmak (*Ünye "Ordu"*) (Bak: *Evsemek 1, evselemek, evserlemek, evsirmek*).

EVSİ, Hububat içindeki yabancı maddeleri bir araya getirme (*Seyhan*).

EVÜR, Çadır biçiminde tarlaya dizilen buğday veya kendir yığını (*Taşköprü "Kastamonu"*).

EVZELEMEK, 1. El ile araştırmak: Hasan evzelerken parayı buldu (*Salar köyü "Afyon"*) — 2. Buğday veya arpa başaklarını el ile ufalıyarak tanelerine bakmak (*Uluborlu "İsparta"*).

EYEF, Kağı veya saban oklarını boyunduruğa tutturan halka biçiminde bükülmüş ince ağaç (*Görece, Tire, Bayındır "İzmir"; Selimşahlar "Manisa"; Kadınhanı, Kameni "Konya"; Akseki, Serik, Antalya; Daday, Gölcük, Muğla, Kuşu "Hekimhan-Malatya"; Sivas; Tatarlı "?"; Dengere "Tefenni-Burdur"; Kızılhisar, Solmaz "Tavas"; Nikfer, Honaz, Acıpayam, Çifte giderken eyefi unutmama: Denizli; Cebel, Keçiborlu "İsparta"; Alanlı "Aydın", Mahmudiye "Giresun"; Yakasinek "Bolvadin-Afyon"*).

EYGEF, Saban kayışı yerinde kullanılan eğri ağaç (*Kütahya*) (S. D. 564).

EYLEMEK, 1. Debagat etmek (*Aydınlı aşireti "Amasya"; Civanyaylağı "Mersin-İçel"; Aydın*) — 2. Buğdayı kalburlayıp kesmişünü ayırmak (*Konya*) — 3. Yufka açmak, ekmek yapmak (*Çavuşçu "Ilgın-Konya"*) — 4. Durdurmak, kısa kesmek (*İst.*) — 5. Yapmak (*Arapköyü "Keskin-Ankara"*).

EYLEYİCİ, Buğdayı temizleyip kesmişinden ayıran kimse (*Konya*).

EYNAL, Kaplıca (*Simav "Kütahya (Muh.)"*).

EYYAF, Saban kayışı ucuna yaş meşe ağacından örülmek suretiyle yapılan eğri halka (*Ayvalı "Tavşanlı-Kütahya"*).

EZELGİÇ, Saban okunu eyefe tutturan çivi (*Cebel, Kasımlar (Eğridir-İsparta)*).

FAK, Karaçay çatallarını geçirmeye yarayan iki başlı ve delikli değnekçik (*L. 19*).

FASULYE, Sebze nevi. Çeşitleri: *Barbunya, ayşekadın, çalı, yeni dünya, tango fasulye (sarı olur)*. (*İzmir*).

FELHAN, Baharda sürülüp gelecek sene için hazırlanan arazi. Arapçadan gelmektedir. (*Güney Anadolu*).

FEREZ, Ekin biçildikten sonra tarlada kalan kısım, anız (*Konya*).

FERG, Hıdırellezden sonra tarlayı kuvvetlendirmek için yapılan nadas (*Iğdır "Araç-Kastamonu"*).

FERHAN, Sürülmüş, hazırlanmış toprak (*Andırın "Maraş"*).

FIRAHTI, Tarlaları birbirinden ayıran parmaklık şeklinde çit (*Giresun; Samsun; Bursa illeri*).

FİĞ, Burçaga benzer bir çeşit hayvan yemi (*Ağrı; Trabzon; Niğde illeri*).

FİREK, Ekin saplarından yapılan deste (*Kütahya*).

FİREZ, Tarlanın ekini sürüldükten sonra sürülmemiş haline verilen isim (*A. ?*).

FİRİK, 1. — Henüz başak çıkarmağa başlamış arpa (*Kayseri*); 2. — Başağın ilk çıkma zamanından birkaç gün sonraki hali (*Adana*).

FİREZ, 1. Biçilmiş tarladla kalan hububat kökleri, anız (*Kadirli, Adana; Pazar "Kızılcıhamam - Ankara"; Bodrum "Muğla"; Ereğli, Konya; Pazarcı, Bünyan "Kayseri"; Haruniye, Kozan, Osmaniye "Seyhan"; Başlamış "Dörtöl - Hatay"; Izgın "Elbistan - Maraş"; Bor, Niğde; Çerkeş "Çankırı"; Gaziantep; Sivas; Karakız "Yozgat"; Niksar "Tokat"*) — 2. Ocakta odunları tutuşturmak için kullanılan kuru otlar, ince dallar (*Genezin "Avanos - Kırşehir"*) — 3. Harman süpürgesi yapılan bir çeşit ot (*Üçem "Bâlâ - Ankara"*) — 4. Yeni çıkmağa başlamış ekin (*Gâvurdağ "Cebelibereket - Seyhan"*) — 5. Yeni sürülmüş tarla (*Gâvurdağ "Cebelibereket - Seyhan"*) — 6. Ekin (*İsparta*).

FİLFİL, Tohum (*Çorum*).

FİLTE, Tutam, bir demet, bir parça, bir avucun kavrayabileceği miktar: Bir kilo yünü hep eğirdim de bir filte kaldı (*Giritdüzü "Şavşat - Çoruh"*) (*Bak: Elçim 2, tana*).

FİRİK, 1. Kemale ermek üzere olan hububat (*Genezin "Avanos - Kırşehir"; Pınarbaşı, Erkilet, Bünyan, Dadağı, Karahisar "İncesu"; Kayseri; Gaziantep; Topaç, İncirli, Yozgat; Konya, Bâlâ "Ankara"; Elâziğ; Niğde; Tokat; Maraş; Tarsus "İçel"; Ceyhan dolayı "Seyhan"*) — 2. Ateşte ütülen taze hububat (*Gaziantep; Urfa; Gâvurdağ "Cebelibereket - Seyhan"; Niğde; Haymana "Ankara"; Pütürke "Malatya"*) (*Bak: Çatırkaç*) — 3. Taze, turfanda (*Urfa; Başçayır "Kangal - Sivas"; Çandırlar "Seyhan"*) — 4. Piliç (*Aksaray "Niğde"; Akdoğan "Kızılcıhamam - Ankara"*) — 5. Piliçlik devresini geçirmiş olan tavuk, horoz (*Bozkır, Konya; İshaklı "Afyon"; Geylân "Ulukışla - Niğde"; Gelendost, Yalvaç "İsparta"; Seydiler "Manavgat" - Antalya"; Kumarlar "Bayramiç - Çanakkale"; Sinop; Siverek "Diyarbakır"*) (*Bak: Filik, 7*) — 6. Nemini yeni kaybetmiş tarla (*Elâziğ*).

FİTİRE, Yeni yeşermiş olan bitkiler (*Karaman "Konya"; Çarıklar "Anamur - İçel"*) (*Bak: Fitirek*).

FİTRE, 1. Henüz bitmiş ekin (*Bardas "Karaman - Konya"*) — 2. Kilenin 1/16 miktarında bir ölçü (*Çal "Kütahya"*) (*Bak: Kabak*).

FİTREK, Çimlenme halinde bulunan hububat (*Kesme "Eğridir - İsparta"*).

FİYEN, Yığın (*Çerkeş "Çankırı"*).

FİYİN, Harman yığınının büyüğü (*Deli-viran "Çubuk - Ankara"*).

FULE, Sabanın kulaklarını açık tutmak için kulaklar arasına sokulan kazık: Sabanın fulesini iyi koymamışsın (*Bayındır "İzmir"*).

FUND, Tarla kenarlarındaki tümseklik (*Pasinler "Erzurum"*) (*Bak: Tımt*).

FÜCÜRME, Tohum çatlama (*Kaplanlı "Hadım - Konya"*).

GAFUL, Çalı yığını, çalı öbeği (*Kelkit "Gümüşane"*).

GALIÇ, (*Bak: Kalıç*).

GALKAN, Boyunduruğun iki zelve arasındaki kısmı (*Berk köyü "Bolu"*).

GANGAZ, Siyah çürük toprak (*Andırın "Maraş"*).

GASİL, Buğday veya arpanın başak çıkarmadan önceki hali (Hayvana gasil götür de yesin: (*Yolgeçen "Seyhan"; Malatya*).

GASKAN, Saban işlemeyen toprak (*Gerçi "Bayburt - Gümüşane"*).

GAZEBİ, Tırpan (*Bornova "İzmir"*).

GEBELENME, Ekin başak verme haline gelme (*Batı Anadolu (A. D.)*).

GECEME, Övendirenin alt ucundaki keski demiri (*Dışlı köyü "Bolvadin - Afyon"*) (*Bak: Çegel, çekel, cemek*).

GEÇİN, 1. Fasulyanın hayvanlara yedirilen kuru sap ve yaprakları ve yeşil fasulyanın kılçıkları (*Gölköy, Ordu*) — 2. İçinden taneleri çıkarılmış fasulyanın kabuğu (*Giresun*) — 3. Soyulmuş olan kendir sapları (*Kastamonu*) — 4. Kendirin taranırken taraktan dökülen döküntü ve yoluntusu: Saçları gecin gibi olmuş (*Tokat*).

GEÇİNE, Kenarlı büyük sepet, sele (*Sandıklı "Afyon"*).

GEDEKİL, Saban okunun boyunduruğa takıldığı yerdeki ağaç çivi, araba çeki çivisi (*Afşartarakçı "Gerede - Bolu"*) (*Bak: Gedavla*).

GEDEL, Yamaçlar üzerinde yapılan set set tarlalar (*Yozgat; Kapekli "Kaş - Antalya"*) (*Bak: Gedine*).

GEDELİÇ ÇİVİSİ, Boyunduruğu sabana tutturmak için saban okunun ucundaki deliğe sokulan çivi, çeki çivisi (*Şeyhler "Ulubey - Ordu"*).

GEHRE, Düven, harman dövme aygıtı (*Van; Ortabereket "Ayaş - Ankara"*).

GEKMEK, Gagalamak, hububat danesini gagalıyarak almak (*Lâpseki "Çanakkale"; Ayvalı "Tavşanlı - Kütahya"; Yalvaç "İsparta"*).

GELBERİ, KELBERİ, Ekinleri saçmak için çatal (*Kırşehir*).

GELEMGE, 1. Ekine elverişli kıraç tarla (*Akseki köyleri "Antalya"*) — 2. Fundalıklardan açılmış tarla (*Eksere "Akseki - Antalya"*).

GELEZ, 1. İyi yetişmiyen ekin (*Yalak "Pınarbaşı - Kayseri"*; *Seyhan; Büyükyapalak "Elbistan - Maraş"*) — 2. Ekinlerin seyrek ve fasıllı bitmişi (*Oymaklı "Seyhan"*) — 3. Başaklarından ayrılmamış olan buğday veya arpa saplarından yapılan küçük yığın (*İst. "Muh."*).

GEMİLTİ, Döven oku (*Kurucaova "Akçadağ - Malatya"*).

GEMİNTİ, Düvende boyunduruğa bağlanan uzun ağaç, ok (*Örenköy "Akçadağ", Gözene "Malatya"*) (Bak: *Gemilti*).

GEMRE, 1. Gübre (*Erzurum; Elezli "Vaktikebir - Trabzon"*) (Bak: *Kemre*) — 2. Su yollarına döşenen ağaç boru, künk (*Sinop*) — 3. Son turfanda yetişir pembe ve sert bir çeşit üzüm (*Tire, Bergama, Kuşadası, Bornova, İzmir; Aydın; Balat "Hadım - Konya"*).

GEMTAHTA, Düven: Gemtahtanın taşları dökülmüş (*Artvin "Çoruh"*).

GENDEME, Dibekte çok döğülen buğday; bütünlük (*Niğde*).

GENİM, Buğday (*Diyarbakır*).

GER, 1. Tufeliyat (*Kayseri*); 2. Taşsız arazi (*Karatepli aşireti "Adana"*).

GERDELİÇ, Çift sürerken saban okunu vaziyete göre uzatmak veya kısaltmak için ok deliklerine takılan çomak (*Kaleşyaka "Perşembe - Ordu"*).

GEREDE, 1. Tarla kenarına uzun sırlardan yapılan avlağı (*Osmaniye "Seyhan"*) — 2. Karşılıklı çakılı iki ağaca enliligine, kaldırılır ve tekrar konulur tarzda üç beş sırk uzatılmak suretiyle yapılan kapı (*Gerze, Karasu "Sinop"*) (Bak: *Germeç*).

GERDEVUL, Sabanın çeki çivisi (*Çatalağıl "Karacabey - Bursa (Muh.)"*).

GERGİ, Döğen parçası (*Erzincan*).

GERİ, 1. Sabanlarda enek ile kılıç arasına konulan tahta (*Ziğdi (Erbaa - Tokat)*) — 2. Yamaçlarda toprağı tutmak için yapılan setler (*Karacahisar "Milâs - Muğla"*) — 3. (*Hadım "Konya"*) (Bak: *Gerey, 3*).

GERMEÇ, 1. Ekili tarlaları hayvanların girip yemesinden korumak için etraflarına uzun sırlardan yapılan avlağı (*Göl, Başköy "Kastamonu"; Turhal "Tokat"; Pazarköy "Eğridir - İsparta"; Safranbolu "Zonguldak"*) (Bak: *Ağla*) — 2. Çamaşır ipi (*Urfa; Halfeti "Kilis", Gaziantep*) — 3. Arabaların geçmesi için avlağın bir tarafına yapılan kapı (*Karamusa, Çaycuma, Bartın "Zonguldak"; Niksar "Tokat"*) (Bak: *Gerede*) — 4. Piliç veya tavuğun köz üzerinde yapılan kızartması (*Meçitözü - Çorum"*).

GERNİK, Bulgur yapılan ve kaplıca yani siyez gibi kabuklu olup, başak taneleri de siyezden irice ve parlakça olan bir çeşit buğday (*Çorum; Daday "Kastamonu"; Sinop ve Samsun illeri*) (Bak: *Siyez*).

GEVCİN, 1. Fasulyanın hayvanlara yediren kuru sap ve yaprakları, yeşil fasulyanın kılıçları (*Ordu*) — 2. İçinden taneleri çıkarılmış fasulya kabuğu (*Giresun*) — 3. Lifleri alınmış kendir sapları ve çöpleri (*Kastamonu*) — 4. Kendirin, taranırken taraktan dökülen döküntü ve yoluntusu: Saçları gevcin gibi olmuş (*Tokat*).

GEVE, 1. Saban kılıcına okun üstünden takılan çivi (*Konya; Çankırı*) — 2. Halı: Bu geve Kayseri gevesidir (*Manisa; Beyazıt "Ağrı"; Kars*).

GEVELE, 1. Saban okunun ön taraf ucuna çakılan ağaç çivi (*Ereğli "Konya"; Kütahya; Tatarlı "?"; Antalya; Burdur*) — 2. Ahır, samanlık gibi binalar üzerine atılan ağaç (*Söğüt "Bilecik"; Satılmış "Eskişehir"*) (Bak: *Ustun*) — 3. Kerestelik ağaç (*Bozüyük "Bilecik"*) — 4. İplik turası (*Avasköy "?"*) — 5. Elemye, çıkırık, çözüğü (*Acıpayam "Denizli"*) (Bak: *Keçre*).

GEVEN, Harman süpürgesi (*Karacaviran "?"*).

GEVER, 1. Bostan veya bahçeleri sulamak için açılan ince su yolu, ark, karık (*Bozca, İncesu, Sadık, Mucur, Kayseri; Bükeler "Kızılcahamam", Ayaş, Ankara; Efsus "Elbistan", Önsen "Maraş"; Babayağmur "Boğazlıyan", Hisarbey "Maden", İncirli "Yozgat"; Kızılcaviran "Tokat"; Koyulhisar "Sivas"; Genezin "Avanos", Kırşehir; Halfeti, Gaziantep; Çakır "Şebinkarahisar - Giresun"; Urfa; Elishkirt "Ağrı"; Elâziğ; Üzümlü "Fethiye - Muğla"; Yarhisar, Büyükyenice, Bilecik; Acıpayam "Denizli"; Darendede "Malatya"; Sinop; İnkili "İznik - Bursa"; Lâpseki "Çanakkale"; Çavuşçu "Ilgın - Konya"*) — 2. Ark suyunu maşalalara bağlamak için delinip konulan taş (*İşgübü "Kayseri"*) — 3. Boyunduruğun kayış bağlandığı yeri (*Argıthan "Ilgın - Konya"*).

GEVERE, Sabanın kılıcını saban oku ile kaşa raptetmek için kullanılan demir çivi (*Genezin "Avanos - Kırşehir"*).

GEVİK, Nişastası alınmış buğdayın kabuğu (*Konya*).

GEVİN, Taşlı, çakıllı tarla; kıraç yer (*Elbistan "Maraş"*).

GEZ YAZILI, İki kuzusu bulunan koyun (*Konya*).

GİCIVA, 1. Sabanı boyunduruğa bağlayan bağ, kayış (*Devecikonağı "Mustafakemalpaşa - Bursa"*) — 2. Sabanla boyunduruğu birleştirmek için kayış yerine kullanılan bü-

külü ağaç (Pazarcık "Bozüyük - Bilecik"; Satılmış "Eskişehir"; Mustafakemalpaşa "Bursa").

GIGALAK, 1. Deve pisliği (Karaman "Konya") (Bak: Gığ) — 2. Keçi ve koyun gübresi: Tarlaya gıgalak atmıştım, bu sene iyi mahsul aldım (Sücutlü "Yalvaç - İsparta").

GIGIS, Harmandan artan iri saman (Yanpar "İçel").

GIRCI, Ufak dolu (Alacahöyük, Avşar).

GIRGAL, Öküz ve ineklerin boğazına takılan ağaç halka (Taçın "Kars").

GILDİRİK, Koyunun veya keçinin yuvarlak pislikleri (Harput "Elâzığ").

GIRIS, Kesmik sürülüp savrulduktan sonra kalan parça ki, yakılmıya yarar (Ulucak "Menemen - İzmir").

GIRGIL, Tarla, bahçe, orman gibi yerleri temizleme (Çandır "Giresun").

GODA, Boyunduruğun ortasına geçirilen ve kendisine kayış takılan ağaç çivi (Kars).

GOVANLIK, Saban demirinin eğeğe geçtiği yer (Ulubey "Ordu").

GORT, Sürülmemiş tarla (Elâzığ) (Bak: Geng, 1).

GÖBEK, İspitin merkezindeki kısım.

GÖCEK, Dalın göğdeden ayrılarak dâğılması hali (Alacahöyük).

GÖBEK KAPISI, Bileziğin lodos tarafından bırakılan kapı (Kastamonu).

GÖCEKLENME, Buğdayın boy atmada yapraklarının çoğalması (Adana).

GÖCEKLENMEK, Ekin uygun şartlar içinde esas daldan ayrılarak gelişmek, kardeşlenmek (Avanos - Kırşehir).

GÖCER, Tarlada kenarda çalışan işçi (Hisarlıkaya "Polatlı - Ankara").

GÖCERCİ, Hububat saplarını deren işçilerin sol başındaki adam (Göcer "Karaman - Konya").

GÖÇEK, Ekinin soğuğa tahammül edecek kadar büyümesi (Kayseri).

GÖÇERĞİ, Tarlayı biçerken veya sürerken bir istikamette ilerliyen amele (İsparta) (Bak: Eynelci).

GÖDÜREDİ, Beyaz renkli dolgun çavdar (Hâdım "Knya").

GÖLEN, Boş zamanlarda içine bol su salıvermek suretiyle göllendirilen tarla (Nar, Bor, Nevşehir "Niğde") (Bak: Gönen, 8).

GÖLENBEK, Gölcük, su birikintişi (Belen "Antalya") (Bak: Gölben).

GÖLENLEMEK, Bir tarlayı ekmezden evvel, bol su ile sulamak (Afyon).

GÖLENTİ, Arklardan su almak için açılan çukur (Kastamonu).

GÖMDEME, Düğeni boyunduruğa iliş-tiren ağaç (Reşadiye "Tokat").

GÖMEK, Çamurlu arazi, bataklık arazi (Güvere "İçel"; Nebiler "Serik - Antalya").

GÖMENİ, Döğeni boyunduruğa bağliyan ağaç (Göl köyü "Samsun"; Mesudiye "Giresun").

GÖMLEKSİZ ARPA, Top arpa da denilen ince kabuklu bir çeşit arpa (Bolat "Konya").

GÖNDEM, 1. Arpa, buğday başaklarını toplamakta kullanılan tırmık (Ulubey "Ordu") — 2. Usûl, tarz: Her işin göndemini bilmek lâzım (Ankara "bir Kıbrıslıdan") "Bak: Yöntem).

GÖNER, Ufak soğan (Kayseri) (Bak: İska, tıska).

GÖP, KÖP, Kağının genişliğini sağliyan ve iki oku ayıran tahta parçası (Kuşunlu - Çankırı (L. 19).

GÖPMEK, Tarla su ile meşbu bir hale gelmek (Niğde) (Bak: Göptürmek).

GÖP ÇİVİSİ, Kağında göpü oka bağliyan ağaç çivi (L. 19).

GÖRENGEL, Çiçekli yonca, kara yonca (Tokat).

GÖRK KAPISI, Harmanda bileziğin lodos tarafında açık bırakılan yer (Adana).

GÖRKEM, 1. Görünüş, zahiri hal (Niğde; Erzurum; Gaziantep) — 2. Gürbüz (Vezirköprü "Samsun"; Sungurlu "Çorum"; Çalış "Haymana - Ankara"; Yozgat; Sinop) — 3. Bol süt veren koyun (Köy "?") — 4. Uzun zaman yeşilliğini muhaza eden bitki (Kabalı "Sinop") — 5. İçinde bir kuş saklanacak dercede büyümiş ekin (Amasya).

GÖVCEK, Ekinin başak bağliyincaya kadar olan hali (Söksün "İncesu - Kayseri").

GÖVLE, Hayvanlara yedirilen fiy (Pazar "Kızılcahamam - Ankara").

GÖVLE ÇORBASI, Gendemeden yapılan çorba (Niğde).

GÖZAL, İri gözlü kalbur, gözer (Yozgat).

GÖZER, Kasnağı çamdan, gözleri koyun, keçi derisi sıvımı ile yapılan iri gözlü elek. Dane alta iner kesmik üstte kalır (Bursa) (L. 14).

GÖZERLEMEK, Hububatı iri gözlü kalburdan geçirmek (Bursa).

GÖZGER, Teskere (Kayseri).

GÖZLEKÇİ, Aşar mülteziminin kâtibi olup henüz üşrü hesap edilmiyen çeçleri mühürler (Alacahöyük).

GUBAR, İlk ekilen ekinin adı (Diyarbakır: Türkmenleri).

GUVER, Dögenle boyunduruk arasındaki iğrimsi ağaç (Pazar "Tokat").

GÜBAH, Toprağı kabarık tarla (*Korkut köyü "Sivas"*) (*Bak: Gen, 9*).

GÜDÜN, 1. Keten tohumu (*Kayseri*) (*Bak: Göydün*) — 2. Güvercinlerin ayaklarına takılan ufak çingirak (*Konya*).

GÜDÜNE, Mısır koçanı (*Giresun ve çevresi*).

GÜĞÜRMEK, Ekinler yerden çıkıp yeşillenmek, çimlemek, yeşermek (*Amasya, Mengeser "Ağrı (Kafkas Türkleri)"*).

GÜMÜRZE, Doğranmış kuru ot veya samanla karıştırılmak suretiyle elde edilen hayvan yiyeceği (*Ahlat "Bitlis"*).

GÜRDENK, Yiğünlardan sap indirmek için kullanılan ucu çatal ağaç (*Torbalı "İzmir"*).

GÜRDESEK, Tohumu atılacak tarlanın tava gelmesi (*Porsuk "Ulukışla-Niğde"*).

GÜVERTME, Sonbaharda ekilen ekin tohumun yeşillenip toprağın yüzünü örtmesi hali (*Parak "Alucra"*), *Çakır köyü, Şebinkarahisar "Giresun"*).

GÜVLEK, Ağaçtan otuz kiloluk zahire kabı (*Adana*) (*Bak: şinik*).

GÜZLÜK, Harmandan kalkar kalkmaz ekilen ekin.

GÜZ YİĞİDİ, Harmandan or kalkan kimse (*Alacahöyük*).

HAFT, Taştan oyma yalak. Deve katarı gibi birbirine eklenebilir. Çeşme başlarına konur (*Bilecik*) (*L. 31*).

HAK, İki İstanbul kilesi ağırlığında ölçek (*Bilecik*). *Haklağı (Çorum, Eskişehir)*.

HAKOS 1. Sabanın tarlada bıraktığı iz (*Çakırköy "Şebinkarahisar"*) (*Bak: Baran, 2*) — 2. Dayak (*Gümüşhane*).

HALACA, Bir sene sonra iki üç sene sıra ile mahsul alınmayan yer (*Yenişehir, Bursa*).

HALAYA, Saplardan tarlalara dökülerek ertesi sene yetişen hububat (*Eskişehir*) (*Bak: Halaza, 1*).

HALAZLAMAK, Tarlalarda dökülüp kalan tohumlar intaş etmek, çimlenmek (*Akşehir "Konya"*).

HALIÇ, Arpaları biçmek için küçük orak (*Kayseri*) (*Bak: Kalıç*).

HAMBOL, Sabanın önündeki birinci çift demir (*Bahçeköy "Erzurum"*).

HAMÇAR, Yarı sürülmüş tarla (*Bucağ "Kozan-Seyhan"*).

HAMEL, Toprak düzeltmek için kullanılan sıyrığı (*Gündoğdu "Rize"*).

HAPAN, Kırk elli seniklik hububat (*Tomarza*) (*A. D.*).

HAP KALDIRAN, Saman yabacı (*Balıkesir*) (*A. D.*).

HARAR, haral: kıl çuval (*A. D.*).

HARAZAN, 1. Pullukların önünde bulunan küçük tekerlek (*Kars*) — 2. Kağrı ara-

balarında öküzleri sürmeğe yarıyan övendire (*Erciş "Dörtöyl-Hatay"*).

HARGİN, Ekmiye elverişli yaş toprak (*Malatya*).

HARKUS, Saban izi (*Tercan "Erzincan"*; *Kelkit "Gümüşhane"*) (*Bak: Argus, baran 2*).

HARMAN YERİ, Sap dökülen yer. Harmanın birkaç safahsı vardır: tarladaki sapı getirme, mal yememesi için yığın yapma, sonra saçarak dögen sürme (*Alacahöyük*) (*L. 15*).

HAROL, Buğdayı bir hat üzerinde ekibilmek için sapanın arkasına iki uzun tahta konur. Toprağa gelen tarafı nisbeten dardır. Bu tahtalarla kurulan sabana *harol* denir (*Ahlat*) (*A. D.*).

HAROS, Sürülmemiş, işlenmemiş tarla (*Kars; Erzurum*).

HARTI, 1. Harmanda taneleri toplamağa yarayan sıyrığı (*Türkbeyli "Mengen-Bolu"*) (*Bak: Celberi*) — 2. Hayvan derisinin en ince yeri (*Sinop*).

HARU, Ağaç saban (*Hemşin "Pazar-Rize"*).

HASILLAMAK, Temizlemek (Buğdayı hasılladım mı? *Boyabat "Sinop"*; *Kargı "Tosya-Kastamonu"*; *Dikenli "Çankırı"*).

HASILLANMAK, Tarlada toprak iyice işlenmek (*Mardar "Bağra-Samsun"*) (*Bak: Tarazlamak*).

HASUL, haşıl, Mısır, buğday veya nişastadan su karıştırılarak özemek suretiyle pişirilen aş. Buğday el taşından çekildikten sonra kalburdan geçirilir. Kalburun üstüne gelen irisini *haşul* yaparlar (*Niğde*) (*S.D.708*).

HATAR, Odun yığını; toprak yığını (*Kuyudan bir hatar toprak çıktı: Gündoğdu "Bursa"*; *Dursunbey "Balıkesir"*; *Akseki "Antalya"*).

HATAYRA, Senesinde sürülemediği ertesi seneye kalan sap yığını (*Nar "Nevşehir-Niğde"*).

HATIRIP, Saban okunu boyunduruğa iliştiren ağaç çivi (*Yeniçe, Maraş; Pınarbaşı, Kayseri; Bürhan köyü, Mersin "İçel"*; *Kozan, Seyhan*) (*Bak: Develi*).

HAVAYİ, Bir çeşit hububat ölçüğü, yarım şinik (*Seyhan; İçel; Niğde; Konya*). "*Kars*".

HAVTAN, Hayvan yemliği (*Konya*).

HAVUÇLAMAK, Karışık ekilecek tohumları birbirine karıştırmak (*Ordu*).

HAVUL, Daire şeklinde çevrilmiş tarla (*İncesu "Kayseri"*).

HAVUL, Tarla (*Kayseri*).

HAVZAR, Elenen şeylerin kötülükleri, kalbur artığı, elenti (*Zile "Tokat"*) (*Bak: Havzal, 1*).

HAYAN, Biçilmiş tarla (*Erzincan*).
HAYAN, Döğülmüş fakat savrulmamış harman yığını (*Van, Ahlat*) (A.D.).

HAZIN, 1. İnsan ve hayvanın kış yiyeceği (*Büyükafşar "Ankara"; Tavlısın, Erki-let, İncesu "Kayseri"; Karakız, İncirli, Yozgat; kaleboynu "Saimbeyli-Seyhan"*) — 2. Yakılmıya yarıyan odun (*Sadık "Kırşehir"*) — 3. Hayvanlara yedirilen kuru ot (*Mara-buz "Elbistan-Maraş"*).

HEBÜK, Harman aygıtlarından sıyrığı (*Berk köyü "Bolu"*) (*Bak: Kazavu*).

HEKÖVÜ, Hendek, ark (*Gölköy "Or-du"*).

HEKÜGE, Taştan yapılmış üstü kapalı su yolu (*Harput, Elâzığ*) (*Bak: Hekürge, livas*).

HEKÜRGE, Üstü örtülü su yolu (*Ma-latya*) (*Bak: Heküğe*).

HEL, 1. Harman sıyrığı (*Şıhlar "Ulu-bey-Ordu"*) — 2. Kartal; havada süzülüp du-ran ve civcivleri kapan bir çeşit yırtıcı kuş (*Dikkat et civcivleri hel kapmasın: Turhal "Tokat"; Orta "Çankırı"; Samsun*).

HENNÜK, 1. Yağmur yağdıktan sonra tavlanan toprak (*Giresun*) — 2. Yeni çimlen tohum (*Giresun*).

HENS, Saban izi (*Şeyhler "Ulubey-Or-du"*) (*Bak: Argus, baran, 2*).

HERGİL, Bulgur, un ve saire muhafaza-sına mahsus küçük anbar (*Mecitözü, Sam-sun, Safranbolu*) (A. D.).

HERİK, 1. Kazma, kürek (*Poyraz; Ma-pavri "Rize"*) — 2. Uzun kuyruklu koyun (*Güdü "Ayaş-Ankara"*) — 3. Sürülmüş tarla (*Kars: Gölpazarı "Bilecik"*).

HERK, 1. Sürüldükten sonra bir sene dinlendirilen tarla, nadas (*Gümele "Söğüt", Yenipazar "Gölpazarı - Bilecik"; Sivas; Kuyuluk "Kozan - Seyhan"; (Ya herk et veya terket: Nallıhan "Ankara"; Kurt köyü "Küre-Kastamonu"; (Mısır ve darı herkinde ekin ekeceğim): Adatepe "Devrek - Zonguldak"; Boyabat "Sinop"; Bayburt "Gümüşane"; Ge-nezin, Köşker "Kırşehir"; Cumayanı "Zongul-dak"; Tokat; Şebinkarahisar "Giresun"; İski-lip "Çorum"; Kumarlar "Bayramiç - Çanak-kale"; Palanga "Hekimhan - Malatya"; Çankı-rı; Gerede, Dadanı "Bolu"; Eskişehir; Eleş-kirt "Ağrı"; Başalan "Samsun"; Merzifon "Amasya"; Arzutu, Erzurum; Artvin; Kartal "İst."; Erzincan; Matat "Karaman - Konya"; Niğde; Zincidere; Elbaşı "Bünyan - Kayseri"; Haydarbeyli, İncirli "Yozgat"; Nilüfer "Bur-sa (Muh.)"*).

HERKİL, Büyük zahire sandığı, hergil (*Kastamonu*) (A. D.).

HERKETMEK, Tarlayı sürmek, nadas etmek (*Sivas; Erzurum; Yozgat; Ankara; Kozan "Seyhan"*).

HERNÜK, Sürülmüş ve kabartılmış top-rak (*Ordu; Erzincan*).

HESERLİ, Ecnebi mevadlı, topraklı buğday (*Güney Anadolu*) (A. D.).

HEVKERE, 1. Köylerde, çiftliklerde ev-lerin yanlarında bulunan birkaç evleklik seb-ze bahçesi olabilecek yer (*Toros köyleri "Adana"; Kocaeli*) — 2. Avlu, ev avlusu (*Ye-nisu köyü "Silifke"; Taşucu "İçel"*).

HEVLEK, Sabanın tarlada açtığı iz (*Ka-rahisar "İncesu - Kayseri"*).

HEVÜS, Sabanın tarlada oçtığı iz (*Ha-vuz "Kangal - Sivas"*) (*Bak: Hevlek*).

HEZİR, Aşar mülteziminin sebzevattan aldığı vergi (*Alacahöyük*).

HİCAZ BUĞDAYI, Bir çeşit buğday (*Alacahöyük*).

HILTAN, Saplarının uçları kürdan ye-rinde kullanılan bir ot, diş çöpü (*Ortaköy "Bor - Niğde"; Dereköy "Kayseri"; Adana "Seyhan"; Kuz köyü "Bucak - Burdur"*).

HIRK, Nadasa terk edilen tarla, hirk (*Kayseri*).

HİŞTEK, 1. Koltuk altına yama olarak konulan köşe parça (*Malatya*) (*Bak: Hiştek, 2*) — 2. Yüzünün bir tarafı geniş, bir tarafı dar olan şibimünharif şeklindeki tarla (*Ka-rakoyun "İğdir - Kars"*).

HİŞMA, Bir avuç, bir kısım, bir hapaz alınan şey (*Ahlat "Bitlis"*).

HİLKE, 1. Çeşme ağızlığı (*Üsküdar "İst. (Muh.)"*) (*Bak: Filke*) — 2. Düğeni boyun-duruğa bağliyan ve çeken ağaç (*Derinkuyu "Niğde"*).

HOLLETMEK, Hayvana tırnağıyla ez-dirmek suretiyle mısır harmanı döğmek (*Ga-ziantep*).

HOLUZ, İri gözlü kalbur (*Kızılıhisar "Denizli"; Çeşme "Daday - Muğla"; Isparta*) (*Bak: Holos*).

HON, 1. Ekin biçilirken bir hizaya sırala-nan işçi takımı, işçi bölüğü (*Honun başına durmuş, tırpan attırıyor: (Kelkit "Gümüşa-ne"; Şebinkarahisar "Giresun")*) — 2. İşlenen arazide toprak, makta, hendek (*Malatya ve çevresi*) — 3. Bir defada tırpanın biçtiği yer (*Hasankale "Erzurum"*).

HONCU, Ekin biçici (*İriağaç "Malat-ya"*).

HONCUBAŞI, Ekin biçicilerin sağ veya sol tarafta bulunarak en iyi biçeni (*Gümüşa-ne*).

HOP, Saban demiri (*Şavşat köyleri "Ço-ruh"*).

HOPAN, Bakımsız kalmış bağ, bahçe, tarla (*Van, Pütürge "Malatya"*) — 2. Büyük tahıl çuvalı (*Kadirli "Seyhan"*) — 3. Bardak eriği (*Boyabat "Sinop"*) — 4. Yaban güverci-ni (*Mecitözü "Çorum"*) (*Bak: Hopal, 1*) — 5. Üzümlü az olan bağ (*Urfa*).

HOPSA, 1. Gözer köyü "Karaman - Konya" (Bak: Cemek) — 2. Uzun müddet sürülmemiş tarla (Emirdağ "Afyon").

HOPUR, 1. Orman yakılarak veya kesilerek açılan tarla (Cebelibereket, Karaisalı, Saimbeyli, Kadırlı, Seyhan, Konya) — 2. Kabartılmış, kabalaştırılmış: Hopur yataкта rahat uykuyu uyunur (Sungurlu "Çorum") — 3. Armut kurusundan yapılan mürabba, marmelâ: Hopur yiyen hoplasın * Vur davula patlasın * Sallan gitsin kız gelin * Düşmanların patlasın (Yiğren "Boyabat - Sinop") — 4. Sürülmüş tarla (Erzurum).

HOPUR, Ormandan açılmış tarla (Varanlı "Maras"; Doğanbeyli "Seyhan").

HOPUR ETMEK, 1. Ormandan, ağaçları yakmak ve kesmek suretiyle tarla açmak (Kadırlı "Seyhan") — 2. Sürmek, bellemek, kirizme yapmak (Nize "Kayseri").

HOROM, Mısır saplarının beş onu bir araya getirilmek suretiyle yapılan küçük yığın (Kavala "Yomra - Trabzon") (Bak: Kumul).

HORUK, Kağrı veya sabanı çekemiyen bir çift öküzü ilâve olunan ikinci çift (Ahlât "Bitlis") (Bak: Toruş).

HOTÂRE, Hububat saplarının harman yerinde yapılan yığınları (Karkın "Çumra - Konya") (Bak: Hotayra).

HOTAZ, 1. Dibekte dövülen buğday veya pirincin, savrulmadan önceki hali (Gölyaka "Düzce - Bolu") — 2. Hiddet, sertlenme (Kızılcaören "Kütahya").

HOYUM, Demet (Kozan "Seyhan").

HOZAN, 1. Bir iki yıl ekilmemiş olan tarla (Çorum; Havza, Samsun; Yaslı "Bahçe - Seyhan") — 2. Orta malı olan tarla (Tekkeköyü "Samsun").

HÖBEK, Buğday, mısır gibi hububatın sap yığını (Alacahöyük, Ordu).

HÖDÜME VE BÖDÜME, Çiftçi çizmesi (Ula "Muğla").

HÖGÜL, Yığın: Ot högülüne hayvan yavaşmış (Adapazarı "Kocaeli").

HÖLÜMEK, Pamuk tohumunu öfelemek (Boynuyğun "Seyhan").

HÖRÜK VE ÖRÜK, Bir çift öküzün önüne ilâve olunan tek öküz (Arpaçay "Kars").

HÖRÜM, Burçak, mercimek veya nohut gibi nebatlardan yolunarak yapılan yığın (Talas "Kayseri").

HÖSSÜKLEMEK, Üvendirenin ucundaki sivri demiri öküzün sırtına batırarak çıkarmaksızın itmek (Konya).

HÖŞÜRÜM, Kayadan hızla akan suyun açtığı gedik (Genezin "Avanos - Kırşehir") (Bak: Şarlağan).

HULAK, Mısır saplarından yapılan dört beş bağlık yığın (Trabzon).

HUN, 1. Hazine (Türkmen "Eskişehir") — 2. Tarla biçilirken herkese ayrılan parça (Ben kendi hunumu bitirdim: (Kars; Ahlât "Bitlis").

IMBAL, Üvendire nodulu (Kırşehir; Âlemdar "Bolu"; Alpanos "Seyitgazi - Eskişehir"; Niğde).

IMBAR, Üvendirenin ucuna takılan demir çivi, nodul (Yukarıahisar "Aksaray - Niğde") (Bak: Imbal).

IMBARLAMAK, Öküzü nodullu üvendire ile dürtüşlemek (Yukarıahisar "Konya").

IMBİL, Evlek, takriben 25x4 eb'adında yer (Develin "Kayseri").

IMIRGILAMAK, Hububat toprak altında sürüp çıkmıya başlamak (Yeniceköy "Kırşehir").

INDIR, Harman yeri (Kayseri).

IRIM, 1. Sokak içi, çıkmaz sokak (Nazilli "Aydın"; Ankara) — 2. İşaret (Himmetoğlu "Zonguldak") — 3. Arazi üzerindeki burunlar (Atabey "İsparta") — 4. İki tarla arasıdaş dar yol (Bornova "İzmir").

İRİNTİ, Kalbur ve elek üzerinde kalan maddelerin irileri, kalbur üstü (Malatya).

İBEZ, Cılız kalmış hububat tanesi (Saraycık "Kütahya").

İBRAN, Buğdaylar içinde biten ve yenilirse baş döndüren deli yulâf (Kazancı "Konya") (Bak: İram).

İFDOĞUM, Yazlık olmak üzere ekilen buğday (Çakırköy "Şebinkarahisar - Giresun").

İGAN, İki parmaklı yaba (Gümüşane) (Bak: Diğren).

İGLEZ VE İLEZ, İnce, zayıf, cılız: Arpalar bu sene çok işlez (Dombaylı "Salihli - Manisa").

İĞNE ATMAK, Tütün yapraklarının tarladan koparılması işine son vermek: Bugün iğneyi attık (Balcalı "Çarşamba - Samsun").

İLİPİN, Tarlaları sulamak için açılan küçük ark (Umranıhamidi "Konya") (Bak: İlimar, 2).

İLMEÇER, 1. Boyunduruğun ucundaki kayışın ucuna takılan eğri demir (Yaylak "Pınarbaşı - Kayseri") — 2. Çapraz (Keskin "Ankara").

İLMİK, 1. Henüz topraktan yükselmiş olan arpa, yulaf gibi hububat filizleri (Misiz Adana "Seyhan"; Yalak "Pınarbaşı - Kayseri") — 2. Ebegümece (Ahı köyü "Muğla").

İMBAL, 1. Üvendire ucuna çakılan küçük çivi (Üvendireye imbal yapacağım: Emirler, Sirkeli, Sorhun, Etimesğüt "Çubuk", Bâlâ "Ankara"; Güllühüyük "Çiçekdağı - Kırşehir"; Kürt köy "Altıntaş - Kütahya"; Çankırı; Yozgat) (Bak: Meşes, embel, imdal) — 2.

Eşekleri yürütmek için kullanılan ucu çivili veya sivriltilmiş küçük değnek (*Hortu köyü "Ereğli - Konya"; Güdül, Kızılcahamam, Handede, Büyükafşar "Ankara"; Afyon; Eskişehir*) — 3. Uzunluğu altmış, eni on adım olan bağ bölümleri (Benim onbeş imbal bağım var: (*Sungurlu "Çorum"; Babayağmur "Boğazlıyan - Yozgat"*)) (Bak: *Ombul, andal*).

İMBİK, Rakı çıkarmıya mahsus aygıt (*Niğde, Alacahöyük*) (L. 28).

İNBAL, Nodul (*Çerkeş "Çankırı"; Niğde ve çevresi*) (Bak: *İmbal*).

İNBİZ, Nodul (*Konya'*) (Bak: *İmbiz*).

İREZ, Hububatın içindeki çör çöp (*Tarsus "İçel"*).

İRİLEMEK, 1. Hayvanlar saman yerken irisini ayırıp bırakmak (*Kastamonu*) — 2. Kavun, karpuz alırken veya tarladan toplarken irisini seçmek (*Uşak, Kütahya*).

İRİN, Köşebaşı (*Trabzon; Aydın; Çarşamba "Samsun"*) (Bak: *İrim, 4*).

İRİMİK, İri olan şey, iri savrulan saman (*Bakırdağ "Kayseri"*).

İSİK, Sıcığın tesiriyle sararmış buğday (*Ayaslar "Ilgın - Konya"*).

İSKEL, Balta, çift demiri gibi şeyleri çelikleme (*Elâzığ; Urfa*).

İŞKİL VE İŞGİL, Boyunduruğun demir kısmını bağlayan kayış (*Erzurum*).

İTEK, Tarla tarığı, tırmık (*Maraş*).

İYEF, Saban okuna geçirilen ağaç halka (*Edirne*) (Bak: *Eyef*).

İYENK, Saban tutağı (*Küçükçaylı "Dörtöl - Hatay"*) (Bak: *Eğek*).

İYLEME, Buğdayı harmanda kalburdan geçirme (*Boyalıca "Çankırı"*).

İYLEZ, İyi dolmamış hububat taneleri (*Viranköy "Kütahya"*).

İZA, Kaplıca (bir çeşit buğday) (*Gölpazarı "Bilecik"*).

KABA, 1. Mağara (*Hemşin "Pazar - Rize"*) — 2. Döğülmek üzere harman yerinde koni şeklinde yığılan mahsul (*İznik "Bursa"; Elmalı "Antalya"*).

KABAK, Sebze çeşidi (*Helvacı kabağı, bal kabağı, asma kabağı, sakız kabağı*) (*İzmir*).

KABAK, 1. Mısır ve benzeri hububatı tartmağa mahsus 24 okkalık bir ölçek (*Balcalı "Çarşamba - Samsun"*) — 2. Ön, ileri, cephe (*Merzifon, Amasya; Bornova "İzmir"; Sultaniye "Aydın"; Kars; Erzurum*).

KABAL, 1. Toptan, götürü (*Ezine, Amasya, Genezin "Avanos - Kırşehir"; Elâzığ; Şebinkarahisar "Giresun"; Konya; Ahlat "Bitlis"; Nizip, Gaziantep; Sivas; Malatya; Hisarcık "Kayseri"; Bayburt "Gümüşane"; Maraş*) — 2. Sopa (*Trabzon*) — 3. Çamaşır tokmağı (*Sinop*) — 4. Sebzelere alınan güveri vergisi (*Şabanözü "Polatlı - Ankara"*).

KABALCI, Götürü usulü ile ekin biçen ırgat: Kaç kabalıcı tuttunuz? (*Genezin "Avanos - Kırşehir"*).

KABAL ALMAK, Toptan, götürü almak (*Erzincan; Ankara "bir Lefkoşalıdan"*).

KABALA, 1. Toptan, götürü, tartısız (*Sinop; Samsun; Ezine, Amasya; Kayseri; Pasinler "Erzurum"; Kilis "Gaziantep"; Maraş; Köşker "Kırşehir"; Silifke "Antalya"; Konya*) — 2. Küçük çömlük (*Genezin "Avanos - Kırşehir"*) — 3. İçinde hububat saklanan kap (*Merzifon "Amasya"*).

KABALAMAK, 1. Saman veya pamuk gibi şeyleri kaba bırakmak, sıkıştırmamak (*Honaz "Denizli"*) (Bak: *Kabatlamak*) — 2. Tarlayı ikinci defa sürmek (*Kargı "Tosya - Kastamonu"*).

KABAŞUK, Birer tek öküzü olan iki kişi, öküzlerini birleştirerek nöbetle koşmak (*Şehli "Piraziz - Giresun"*).

KABATLAMA, Ot ve saman gibi şeyleri çuvala gevşek doldurma (*Avanos "Kırşehir"*) (Bak: *Kabalamak*).

KABRAN, Hububat ölçüğü, şinik (*Evreşe "Gelibolu - Çanakkale"; Kocayayla "Çan - Elâzığ; Koruoba "?; Kavaklı "?"*).

KACAR, 1. Kaynatılmadan piriç gibi pilâvı yapılan bir çeşit buğday (*Zincidere "Kayseri"*).

KAÇAL, Buğday, nohut, mısır, mercimek, ceviz içi ve benzerleri karıştırılarak ve içine kırmızı biber de katılarak yapılan bir çeşit çorba (*Bağyaka "Finike - Antalya"*) (Bak: *Kölle*).

KAÇINA, Üvendire, sopa, büyük değnek (*Bakırköy "Celibolu - Çanakkale (Muh.)"*).

KADI, 1. Harmanda buğday elerken kalbur altına konulan destek (*Berk köyü "Bolu"*) — 2. Büyük fıçı (*Veliköy "Çoruh"; Hemşin köyleri "Rize"*).

KADIRGA, Harmanın rüzgâr gelen tarafına ekin demetlerinden yapılan mania (*Ge-yikli "Kastamonu"*).

KÂF, Tarla kenarındaki yüksekçe toprak setler (*Karadere "Görece - Giresun"*).

KÂĞAN, 1. Boyunduruğu arabaya bağlayan kayış (*Mengeres "Doğubeyazıt"*) — 2. Bağ ve bostanlardaki zararlı otları çapalama (*Bayburt "Erzincan"; Iğdır "Doğubeyazıt"*).

KAĞNI, Dingili ile dönen iki tekerli araba. Parçaları: *Üstlük, göp, buylu, mazı, teker, diş, gergicek, ok, çağ, çağ kazığı, yastık, yan çereği, çatal, ön tapan, çavga, arka kazık, arka tapan, göt cereği, köplengi, azı = el, fak, çatal, dayak, küp basan, doğuca, doraba, ok başı, dayak zinciri, döşek, makas, boy yuğruk, ok tutan, şına...* gibi adlar alır. (L. 18, 19).

KAĞNIK, Tarla, çay veya arkın yüksek

olması dolayısıyla suyun arkaya yığılması (*Sertaç "Burdur"*).

KAĞNI EVİ, Kağni teferruatından arık (*Sandıklı (A. D.)*).

KALADAK, Döğülmemiş ekin sapı (*Köse "Kelkit - Gümüşane"*).

KALDAVAR, Saman ve ot koyulan yer, samanlık (*Erzurum*).

KALDI, Düveni boyunduruğa bağliyan ağaç, düvensilik (*Bahadırlı "Bayramiç - Çanakkale"*).

KALEF, Tarlalardaki bekçi kulübesi (*Rize*).

KALEM, 1. Buğdayın boy atma zamanında uzaması, başak (*Erzincan*) — 2. Sepet *Turhan "Boyabat - Sinop"*; — 3. Bağ kütüğünden kesilen kısa çubuk (*Köşker "Kırşehir"*) — 4. Üzerine iplik sarılmak için ağaçdan yapılmış bir aygıt, masura (çulhacılıkta) (*Manisa; Bursa*).

KALKITMAK, Buğday veya bulguru samandan ve kepeğinden ayırmak için savurmak (*Gaziantep; Alpanos "Seyitgazi - Eskişehir"*).

KALMAST, Harman kaldırılırken fakirlere, çocuklara dağıtılan buğday (*Ahlât "Bitlis"*).

KALLELİ, Karışık buğday: Sattığım buğday kelleli idi (*Yenikişla "Boğazliyan - Yozgat"*).

KALOÇ, Küçük orak: Ekinleri kaloçla biçtim (*Amasya*).

KALSIRA, Sepet, çiten (*Edirne*).

KAMALI TOPRAK, Taş haline gelmiş toprak (*Emet "Kütahya"*) (*Bak: köyke*).

KAMANA, Dışarda yapılan saman yığınları (*Necatiye "Havas - Edirne (Muh.)"*).

KAMANTI, Tarlayı sularken çıkmıyan yerlere su çıkarmak için açılan ark (*Çarık-saray "Şarkikaraağaç - İsparta"*).

KAMİLDER, Düğenle boyunduruğu birbirine bağliyan kalın ağaç, ok (*Ağın "Arapkir - Malatya"*).

KANDAL, 1. Sırtlara yapılan setler, seki (*Ferhenk "Anamur - İçel"*; *Ural "İzmir"*; *Narlıdere "Boldan - Denizli"*; *Zencidere "Kayseri"*) (*Bak: Andal*) — 2. Ağaç diplerine gübre dökülmek için açılan çukur (*Bayat "Aziziye - Afyon"*) — 3. Tarlalardaki çalılıklar (*Dindebul "Ermenek - Konya"*) — 4. Evlek (*Gündüzbey "Sandıklı - Afyon"*; *Çapak "Torbalı - İzmir"*; *Karamanlı "Burdur"*; *Yamanlı "Saimbeyli - Seyhan"*; *Atabey, B. Fidos "İsparta"*) (*Bak: Andal, maşala*) — 5. Orman veya kayalıklar arasında bulunan küçük tarlalar (*Tarsus köyleri "İçel"*).

KANDİRİF, Sığırları boyunduruğa bağlamak için kullanılan "U" harfi şeklinde bükülmüş ağaç (*Kuzkişla "Kuruçay", Erzincan; Horzaf "Şiran - Gümüşane"*) (*Bak: Mankur, dedegülüç*).

KANDİRİF, Okla boyunduruğu birbirine bağliyan ve kayış gibi bükülmüş ağaç (*Aleşkirt "Ağrı"*).

KANGIC, Ciğdem veya kar ciceği çıkarmak için kullanılan ucu sivri değnek (*Pınarbaşı "Kavseri"*).

KANGIN, 1. Suyu doymuş toprak (*Gerede "Nallıhan - Ankara"*) (*Bak: Gönen*) — 2. İtikatlı, inanan, mümin (*Çetmigüvem "Balıkesir"*).

KAPU, Harman âletlerinden sıyrığı (*Gelibolu "Canakkale"*).

KAPRAN, Zahire ölçüsünde kullanılan şinik (*Sükrüve aşireti köyü "Ceyhan - Seyhan (Muh.)"*). Ekinlere arız oluo tane yaptırmıyanbir hastalık (*Taşpınar "Ankara"*).

KARACA, 1. Gizli rastık denilen bir cesit buğday hastalığı (*Yusufeli "Amasya (Muh.)"; Van*) — 2. Soğanın çiçekten sonraki tohumu (*Sungurlu "Çorum"; Çırpılar "Bayramiç - Çanakkale"; Pulluca "Demirci - Manisa"; Sandıklı "Afyon"; Keciborlu "İsparta"; Konya; Osmaneli "Bilecik"; Akcaalan "Eskişehir"; Ilıpınar "Eskifoça - İzmir"; Kayseri; Yakaköy "İsparta"; Gaziantep*) (*Bak: Galik, 2*) — 3. Çöret otu (*Akdoğan "Kızılcahamam - Ankara"*) — 4. Susam tanesi büyüklüğünde, hububata musallat olan bir böcek (*Sarıcalı "Çanakkale"*) — 5. Siyah ve yuvarlak taneli ekşi bir üzüm (*İsparta*).

KARAÇAV Ekin taşımak için genişletilmiş kağni. Karaçav ile okun arası urgan ile şeritlenir. Karaçav, ekin harmana geldikten sonra çövdürülür (*L. 16*).

KARAÇAV, 1. Sicim (*Büğdüz "Çorum"*) — 2. Urgan (*Büğdüz "Çorum"*).

KARAÇAV ÇATALI, Kağnıda hayvanın üstüne yük basmaması için kullanılan aygıt (*L. 19*).

KARAÇOBAN, Siyahça renkte bir cins buğday (*Hartlap "Maras"*).

KARADAVA, Ekin çiçekte iken yağmur yağdığı zaman meydana gelen ve başakları karartan hastalık (*Zemma "Kütahya"*).

KARADOĞU, 1. Buğday başaklarının kararmasıyla meydana gelen hastalık (*Şebinkarahisar "Giresun"; Ovasaray "Çorum"; Bayat "Aziziye - Afyon"; Önür, Çerkeş "Cankırı"*) — 2. Her tarafı siyah, kulakları doğuştan küçük, kürük keçi (*Kargı "Tosya - Kastamonu"*).

KARA HARMAN, Ekin başaklarını yakarak yapılan kavurga (*Tokat*) (*Bak: Çatır-gaç*).

KARAKILÇIK, Siyah renkte ve kılçıklı bir cins buğday (*Hartlap "Maras"*).

KARAYAPILDAK, Kelleyi çıkartmadan önceki ekin (*Boğazkale "Çorum"*).

KARAYAPILDAK, İçinde bir tavuk sak

lanacak kadar büyüyen ekin (*Sarılar "Avanos - Kırşehir"; Yalak "Pınarbaşı - Kayseri"*).

KARAYEL, Kuzeyden esen ve harmanda samanı uzağa götürmeyen en iyi rüzgâr (*Kurşunlu "Çankırı"*).

KARDAŞLANMA, Ekinin kökünden çatlaması (*Adana*).

KARDEŞLENME, Ekin bir kökten birkaç sap birden verme (*Adana; Konya*) (*Bak: Göceklemek*).

KAREVLEK, Yağmurun toprağa 25 santimetre geçerek nemlendirmesi; toprağın nemlilik tavrı (*Süller "Çal - Denizli"*) (*Bak: Telbis*).

KARIKLI, 1. Arpa, buğday, çavdar gibi hububat tanelerinin karışmasıyla meydana gelen halita (*Gürcü, Bükeler (Kızılcahamam), Gündül "Ayaş"; Ankara; Hacıkadın "Devrek", Yakademirciler "Zonguldak"; Çulpara; Amasya; Veliköy "?"; Boyabat "Sinop"; Korfaz "Şiran - Gümüşane"; Kargı "Tosya - Kastamonu"; Göynük "Bolu" Osmançık "Çorum"; Karakuş "Ünye - Ordu"; Samsun*) (*Bak: Göremez, 1*) — 2. Arpa ve buğday karıştırılarak yapılan un (*Çankırı*) (*Bak: Göremez, 1*).

KARIKLI, Arpa ve buğday karışığı (*Merzifon ve köyleri "Amasya"*).

KARIM, Harmanda tınazdan savrulmak üzere ayrılan parça (*Kurşunlu "İlgaz - Çankırı"*).

KARGAN, Ekilmiş ve yorulmuş toprak (*Andrın "Maraş"*).

KARGI, Kamış (*Umurlu "Aydın"; Karaoğlanlı "Manisa"; Beyköyü "Adana - Seyhan"; Antalya; Üçem "Bâlâ - Ankara"; Milâs, Marmaris, Daday "Muğla"; Denizli; Balıkesir; Balçova "İzmir"*).

KARGI DALI, Mısır (*Yoncalı "Doğubeyazıt - Ağrı"*).

KARGILIK, 1. Kamışlık (*Gâvurdağı "Seyhan"*) — 2. Barut ve saçma saklanan yer (*Antalya*).

KAROT, Dinlenmiye bırakılmış tarla (*Sinop*).

KARGIN, 1. Bente birikip taşan su (*Temürlü "Kırşehir"; Develi "Kayseri"; Satmazlı "Şile"; "İst. (Muh.)"; Gaziantep ve çevresi; Kolukisa "Konya"; Samrı "Söğüt - Bilecik"; Niğde B. Findos "Antalya"*) — 2. İlkbaharda karların arimesi ve buzların çözülmesiyle akan şiddetli su (*Kelkit, Bayburt, Mavrangel "Gümüşane"; Kars; Apsarı "Çankırı"; Genezin "Avanos - Kırşehir"; Hamitli "Uzunköprü - Edirne"; Karakulluk "Tercan - Erzurum"*) — 3. Suların yükselip taşması, met (*Edremit "Balıkesir"; Hayrabolu "Tekirdağ"*) — 4. Karla karışık yağan yağmur (*Elâzığ; Gözene "Malatya"*) — 5. Sulu kar (*Kars*) — 6. Tarlanın sudan çamur haline gelmesi

(*Küre "Kastamonu"*) — 7. Suların etrafa taştıktan sonra donması (*Erzincan*) — 8. Taşkın su (*Genezin "Avanos - Kırşehir"*) — 9. Üstü kuru gibi görünüp, altı bataklık olan yer (*Görece "İzmir"; Ahiköy "Söğüt - Bilecik"*) — 10. Dereler çekildikten sonra kalan toprak (*Kocaeli "Muh." — 11. Nemli toprak (Armutlu "Burdur") — 12. Meyli az, sakin ve şartlısız akan su (Toprakkale "Osmaniye - Seyhan"; (O. A.) — 13. Bent (Cebelibereket "Seyhan") — 14. Bol, çok: (Bugün mal pazarda kargındır: (Apturrahmanlar "Serik - Antalya"; Çardak "Göksun - Maraş"; Gelibolu "Çanakkale") — 15. Malın çokluğundan fiatın düşmesi: Pazar çok kargın (Küre "Kastamonu") — 16. Doymuş, tok (Çavdarhisar "Emet - Kütahya"; Balıkesir) — 17. Değirmenin alt taşının konulmasına yarıyan çatal bir ağaç (Kaçavera "Maçka - Trabzon") — 18. Çağlayan (Çandır "Perşembe - Ordu") — 19. Sık, pek sıkışık: Arpa bitti de tane tutmadı (*Genezin "Avanos - Kırşehir"*) — 20. Tarlada mahsulün fazla büyüyerek yere yaması (*Yenişehir "Fethiye - Muğla (Muh.)"*)*

— 21. Çok alevli ateş (*Til "Elbistan - Maraş"*) — 22. Hesabını bilmiyecek derecede çok zengin (adam) (*Çimi "Akseki - Antalya"*) — 23. Su çevrintisi, girdap (*Bursa; Kütahya; İnhisar "Söğüt - Bilecik"*) (*Bak: Dönek, 3*).

KASAN, 1. Sellerin getirdiği teressübat (*Kasanlı toprak; kasanlı yer: (Orhaneli "Bursa"; Emet "Kütahya") — 2. Cılız buğday sapı (Geyve köyü "Söğüt - Bilecik"*).

KASAR, 1. Harman savrulduktan sonra kalan ve tekrar süren samanlı taneler (*Tarsus; Büyükçaylı, Misis "Seyhan"*) — 2. Manevî kuvvet: Çocuğun kasarı kırıldı (*Sarıkavak "Eskişehir"*) — 3. Hatır, gönül: Refikakamın kasarını kıracak laflarda bulundum (*Sivrihisar "Eskişehir"*).

KASIN, Sellerin getirdiği kum ve mil (*Kütahya; Anafarta, Sarıcalı "Çanakkale"; Müstecep "Samsun"; Eskişehir; Nallıhan - Ankara*).

KASTEL, 1. Çeşme (*Kilis "Muh.", Gaziantep; Urfa; Ankara*) (*Bak: Kastar*) — 2. Mısır koparıldıktan sonra toprakta kalan kısmı (*Trabzon*).

KATKI, Düğün günü davetlilerin öğleye kadar gönderdikleri hediyeler (*İbradı "Antalya"*).

KAVLAN, Çınar ağacı (*İnebolu "Kastamonu"; Yakademirciler "Zonguldak"; Elemen, Düzce "Bolu"; Ahmetçe "Ayvacık - Çanakkale"*) (*Bak: Kavlağan*).

KAVŞAYIK, Yaban yulafı (*Söğüt "Köyceğiz - Muğla"*).

KAVŞIK, İki yolun birleştiği yer (*Atlas "Sivrihisar - Eskişehir"*).

KAVŞIT, 1. İki yolun, iki suyun, iki dağın birleştiği yer (*Köşker, Kaşektaş "Avanos - Kırşehir"; Kadirli "Seyhan"; Gaziantep*) — 2. Ek, bitişik yer (*Âlembeyli "Sungurlu - Çorum"*) — 3. Yerle gökün birleştiği yer, ufuk (*Civanyaylağı "Mersin - İçel"*).

KAVUK, 1. Hayvanların sidik torbası (*Tel "Elbistan - Maraş"*) — 2. Kuka, yumak, makara (*İsparta*).

KAVULCA, Tek dişli ve kabuklu buğday (*Safranbolu "Zonguldak"*).

KAVURGALIK, Kavrulacak buğday (*G. A.*).

KAVUZ, 1. Hastalık veya pek sıcak rüzgârlar dolayısıyla içi boşalmış, foslaşmış buğday, arpa (*Sinop; Samsun*) (*Bak: Ağbaş*) — 2. Zahire yıkarken veya çeç elerken kalburda kalan kaçıklılı taneler (*Adana; Genezin "Avanos - Kırşehir"; Erzincan; Sungurlu "Çorum"*) (*Bak: Hızmik, 2.*).

KAVZALAMAK, Muhafaza etmek (*Bodrum "Muğla"*).

KALKITMAK, Buğday veya bulguru samandan ve kepeğinden ayırmak için savurmak (*Gaziantep; Alpanos "Seyitgazi - Eskişehir"*).

KAYIŞ, Çift koşumu parçası. Bu, öküz veya manda sırt derisinden yapılır. Deriyi yüzer, tuzlar, diler sonra süte yatırılır. Bir hafta süt içinde kaldıktan sonra üstüne şap=siy (*Kursunlu*), sey (*Niğde*) ekerler. Koyun kuyruğunu parçalıyarak katlanmış kayış içine koyarlar. Yağ, gönü öldürür. (*Alacahöyük*).

KAYLAN, 1. Küçük taşlarla dolu tarla (*Çepni "Mudurnu - Bolu"*) — 2. Killi, kayraklı toprak (*Kızılcaören "Kütahya"*) — 3. Sarı ve gevşek siva toprağı (*Yörükhacısunur "Malkara - Tekirdağ"*).

KAYLANMAK, Ekilmiş tarlanın yüzü yağmur tesiriyle sert bir kabuk bağlamak: Tarla kaylandı, ekin çıkmadı (*Sücüllü "Yalvaç - İsparta"*).

KAYLIM, Çift sürerken bir noktadan diğer noktaya yapılan devir (*Kurugöl "Nevşehir - Niğde"*).

KAYLIMBAŞI, Çift sürerken öküzlerin varıp da döndüğü yer (*Niğde*).

KAYRANMAK, Kış hazırlığı yapmak (*Mut - İçel*).

KAYRANSI, Toprağın oynak hali (*Ordu "Sinop"*).

KAZAĞAÇ, Övendirinin ucuna takılan demir, cemek (*Kozluca "Burdur"*) (*Bak: Mizmile*).

KAZAĞU, Harmanda toplanan mahsulü bir yere yığmakta kullanılan saplı bir âlet, sıyırğı (*Sinop; Samsun*).

KAZAVU, 1. Harman sıyırğısı (*Havza "Samsun"; Berk köyü "Bolu"*) (*Bak:*

Ayalama 1, hebük) — 2. (*Çaycuma "Devrek-Zonguldak"*) (*Bak: Cemek, 1.*).

KAZAVU, KAZAĞI, Düğen bittikten sonra sürülen sapı toplamak için tahtadan aygıt (*Bolu*) (*A. D.*).

KAZMIK, Harmandan artan cılız daneli saman ve çepel. Kesmik. (*Güney Anadolu*) (*A. D.*).

KEBİK, Sert, donmuş toprak (*Mutmur "Arapkir - Malatya"*) (*Bak: Gebik*).

KEÇ, 1. Nemli yer (*Ahlât "Bitlis"*) — 2. Samanı ayrılmış buğday (*Bargızı "İsmetpaşa - Malatya"*) (*Bak: Seç, çeç*) — 3. Bal pe-teği (*Mapavri "Rize"*) — 4. Destek. Keç olmazsa direk tutmaz (*Vezirköprü "Samsun"*).

KEF, 1. Orakçıların bir kısmının ellerine taktıkları uçlarında parmak şeklinde tahtalar bulunan meşin eldiven (*Gaziantep*); — 2. Su ile kaynatılan şeylerin su yüzüne çıkan kirli köpüğü (*Gaziantep ve köyleri*).

KEH, Sınır (*O. A.*).

KEHAN YAPMAK, Tarla içerisinde bulunan yabancı otları temizlemek (*Erzincan; Kars*).

KEKİLLİ NADAS, Haziranda yapılan nadas, (*Emirdağ "Afyon"*).

KELBUĞDAY, Bir buğday cinsi (*Sivas*).

KELEMİY, Yeni sürülen toprak (*Konya*).

KELEMNE, 1. Evvelce ekilip sonra birkaç sene boş bırakılan tarla (*Osmaniye "Ilgın - Konya (Muh.)"*) — 2. Yıllarca sürülmiyen tarla (*Pazarcık "Bozöyük - Bilecik (Muh.)"*) — 3. Ot bürümüş boş arazi (*Gölcük "İzmit (Muh.)"*) — 4. Papatya (*Emet "Kütahya"*).

KELEN, Mahsul yapmıyan toprak, verimsiz toprak (*Belvar "Merzifon - Amasya"*).

KELE, Sürülmemiş tarla (*Turgutlu "Manisa"; Nevşehir "Niğde"; Konya*).

KELEP KESMEK, Tarlayı tekrar sürmek (*Güney Anadolu*) (*A. D.*).

KELEŞİRMEK, Güzelleşerek büyümek: Diktiğin fidan budanınca keleşiriverdi (*Denizli*).

KELEZ, 1. Hasta, cılız, zayıf (*Salı, Çı-takköyü "Ayancık - Sinop"; Kastamonu; Çerkeş "Çankırı"; Karaköy "Nallıhan - Ankara"; Satılmış "Eskişehir"*) — 2. Gübresiz yavan toprak (*Göl "Kastamonu"*) — 3. Kertenkele (*Ankara*) — 4. Büyüyememiş, tekemmül etmemiş (inek, öküz hakkında) (*Kütahya "Yürükler"*) — 5. Fındık (*Abolar "Havsa - Edirne (Muh.)"*).

KELEZ YER, Ekin ekilmeyen verimsiz toprak (*Kastamonu*).

KELİMİYE, Nadas edilmeden tohum ekilen tarla (*Kayı köyü "?"*).

KELLELEMEK, Aşı yapmak için ağacı kesmek (*Budak "Mucur - Kırşehir"*).

KELLELENME, Ekinin baş bağlaması. Daha önce *gebelenme* devresini geçirir (A. D.).

KELPEKE, Yüzü az topraklı, altı taşlı olan verimsiz yerler (*Tepelice "Bozkır-Konya"; Silifke "İçel"; Çakalkuyusu "Adana-Seyhan"*) (Bak: *Gelteme*, 3).

KELTE, Ot bitirmiyen, mahsul vermeyen yerler (*Pazar "Kızılcahamam - Ankara"*) (Bak: *Toyla, hozan*).

KELTEME, 1. Az mahsul veren toprak, çorak yer (*Taşkacalar "Çankırı"*) — 2. Düz-
lüklerdeki toprak tümsekleri (*Karahoca "Haymana - Ankara"*) — 3. Altı taşlı, üstü hafif toprak olan yerler (*Dikenli "Çankırı"*) (Bak: *Gelpere*).

KEMRE, 1. Gübre (*Şahmelik "Vakfıkebir - Trabzon"; Sivas; Sinop; Balıkesir ve çevresi; Berges "Ezine - Çanakkale"; Çoruh; Bolu; Adatepe, Safranbolu, Yakademirciler, Kilimli "Zonguldak"; Tirebolu, Piraziz "Giresun"; Gürcü "Kızılcahamam - Ankara"; Kelkit "Gümüşane"; Büğdüz "Çorum"; Balıkesir; İnebolu, Kastamonu; Dereköy "Havza-Samsun"; Alaybey "Malkara - Tekirdağ"; Girap "Amasya"; Maraş; Alibeyli "İzmir"*) (Bak: *Gemre 1, ahbun, ahbin*) — 2. Ahırlarda hayvanların çiğniyerek sertleştirdikleri gübre, tezek (*Mut "İçel"; Yukarısöğüt "Seyitgazi - Eskişehir"; Alayunt "Kütahya"; Çankırı; Gelibolu "Çanakkale"; Kızılcaşöğüt "Çivril", Çal "Denizli"*) — 3. Gübreli toprak (*Kastamonu*) — 4. Tezek (*Konya; Afyon*) — 5. Kuru koyun gübresi (*Senirkent "Uluborlu - İsparta"; Edirne; Çankırı; Konya*).

KEMSÜK, 1. Odun kesildikten sonra kalan kırıntılar (*Çarşamba "Samsun"*) — 2. Mısrır koçanı (*Çarşamba, Havza "Samsun"*) (Bak: *Kemsik*, 2).

KEN, GEN, Birkaç sene ekilmemiş tarla (*Malatya, Ankara*) (A. D.).

KEN, Yeni açılmış, bitme kuvveti fazla olan tarla (*Araplı "Sorgun - Yozgat"; Sor-kuncak "Eğridir - İsparta"*).

KEPİLLİK, Killi arazi (*Edirne*) (Bak: *Kepirlik*).

KEPİR, 1. Yapışkan, çamurlu, çorak toprak (*Şereflikoçhisar, Üçem "Bâlâ", Ahırlı "Haymana - Ankara"; İnebeyli "Gebze"; Gaipler "Kandıra", Yuvacık "İzmit - Kocaeli (Muh.)"; Çal "Kütahya"*); Bu tarlanın toprağı kepirdir: *Sungurpaşa "Yenişehir - Bursa"; Büyükteflek, Kepir* tarlada bir şey bitmez: *Çıplak, Avanos, Kırşehir; Bahşılar "Havsa - Edirne (Muh.)"; Borcak "Söğüt - Bilecik"; Vize "Kırklareli"; Körküler "Yalcaç - İsparta"; Kastamonu; Bornova "İzmir"* — 2. İş-

lenmemişyerler, boz arazi (*Köprüköyü "Keskin"; Karaköy "Nallıhan - Ankara"; Toprak-kale "Seyhan"; Hamitli "Uzunköprü - Edirne"; Bayafşar "Konya"; Urfa; Uşak "Kütahya"*) — 3. Mahsul vermeyen killi arazi (*Görece "İzmir"; Ulukışla "Niğde"; Malkara "Tekirdağ"; Temürlü, Kırşehir; Kadırlı, Gâvurdağ "Cebelibereket", Çakaldere "Ceyhan", İncirli "Seyhan"; Şebinkarahisar "Giresun"; Kocaeli (Muh.); Akseki "Antalya"; Denizli; Birecik "Urfa"; Urla "İzmir"; Göles, Derekülât "Çankırı"*).

KER, 1. Kızılcağ ağacından yapılan bir çeşit rastık (*Maraş; Olus "Amasya"; Sırçalı "Safranbolu"; Zonguldak*) — 2. Arpa ve buğday hastalığı (*Reşadiye "Tokat"; Ovasaray "Çorum"*) — 3. Kalem aşısı (*İnebolu, Miye "Taşköprü - Kastamonu"*).

KER, Fazla yağmur yağmasından ileri gelen bir ekin hastalığı (*Sinop; Samsun illeri*).

KERİMTİ, Bir çeşit orak (*Görece "Giresun"*).

KERİN, Hiçbir mahsul vermeyen toprak (*Gökeyüp "Salihli - Manisa"*).

KERİNDİ, Sapı kısa ve elceği bulunmayan tırpan (*Erzurum*).

KERİNDİ, Tırpan (*Erzincan; Çoğander "Ovacık", Erzurum; Kars*).

KERİNTİ, 1. Tırpan (*Sürmene "Trabzon"; Parak; Başağrı "Mesudiye - Giresun"*) — 2. Fındık bahçelerini temizlemeye yarıyan aygıt (*Akpınar "Ordu"*).

KERİT, 1. Tavlı toprak: Kerit toprak iyi mahsul verir (*Güneybodaklar "Bursa"*) — 2. Taşlı, sert ve sıkı toprak (*İlyas köyü "P"*) — 3. Yumuşak taş (*İncesu "Dinar - Afyon"*) — 4. Taşlaşmış killi toprak: Tarlanın altı kerit çıktı (*Böbekler "Sertaç - Burdur"*).

KERK, Tarlanın sürülüp aktarılması (*İsgöbü "Kayseri"*).

KERME, Tezek; kerpiç (*Erkilet "Kayseri"*).

KERNİK, Kökünden birçok çatallar, kollar çıkmış olan buğday veya arpa sapı (*Lâdik "Samsun"*).

KERPİÇ, Sığır tezeğine iri saman karıştırılıp güneşte kurutulmak suretiyle yapılan yakacak (*Tavlısın, Süksün "İncesu", Gesi, Kayseri, Sarılar "Avanos - Kırşehir"; Gülâbi "Yozgat"*).

KERZEVİL, Sabanın okunu sabana bağlayan yirmi, yirmi beş santimetre uzunluğunda çivi (*Aleşkirt "Ağrı"*).

KES, 1. Düven altında ezilmiyerek diri kalan buğday kellesi (*Balıkesir*); — 2. Harman sonu (*Kastamonu*).

KES, Hayvanların yemedikleri samanın iri kısmı (*Kemer "Sertaç - Burdur"; On çeten*).

kes aldım: (Çorum); Bir torba kes getir de yakalım: (Çivril "Denizli"; Balçıkhisar "Afyon"; Amasya; Antalya; Elâzığ; Gebeciler "Simav - Kütahya"; Bornova "İzmir"; Sücüllü "Yalvaç - İsparta"; Kazmasökü "Sinop") — 2. Hububat kalburdan geçtikten sonra kalburun üstünde kalan kısım (Antalya; Eskişehir; Malatya; Aslıhantepeciği "Çalış - Balıkesir"; Niğde) (Bak: Kavuz) — 3. Harmanda kalan başaklar (Kocabergos "Erdek - Balıkesir (Muh.)") — 4. Yaprakları soyulmuş küçük mısır koçanı (İnebolu "Kastamonu") — 5. Fiy veya kuru ot samanı (Çankırı) — 6. Koza çöpü (Karalarbucağı "Seyhan").

KESEK, 1. Sabanın, belin veya çapanın çıkardığı iri toprak parçası, tezek (Manisa; İshaklı "Bolvadin - Afyon"; Çiftlik "Çeşme - İzmir"; Honaz, Denizli; Kökküler "Yalvaç"; İsparta; Burdur; Beşkarış, Kurt "Altıntaş - Kütahya"; Konya; Adana "Seyhan"; Lâpseki "Çanakale"; Ağaeli "Kalecik", Pazar "Kızılcahamam - Ankara"; Salmanlı "Yozgat"; Sinop ili; Gaziantep; Harput, Elâzığ; Kemaliye "Erzincan"; Kars; Erzincan; Ahlât "Van" Erzurum; Birecik "Urfa") — 2. Funda; çalı (Turanlı "Bergama - İzmir").

KESİK, 1. Köye yakın ve yol kenarında bulunan tarlaların etrafına çekilen mania (Çivril "Denizli"); — 2. Ayakkabı (Ankara); — 3. Tahammülü ve sebatı olmayan (Kastamonu); — 4. Çok arızalı arazi (Maraş).

KESİK, 1. Sudan, dondan, çoraktan sararmış ve çürümüş ekin (Zincidere "Kayseri") — 2. Başaklı kaba saman, kesmük (Balıkesir ve çevresi) — 3. Hendek (Ula "Muğla"; Finike; Elmalı ve çevresi, Kaş, "Antalya"; Germencik "Aydın"; Denizli; Kuşadası, Menemen, Urla, Karaburun, Ödemiş, Seferihisar, Tire, Bergama "İzmir") — 4. Köye yakın tarla (Bakacak "Balıkesir") — 5. Yağı alınmış süttten yapılan yoğurt kuru su (Lâpseki "Çanakale") (Bak: Keş) — 6. Yağı alınmış kötü peynir (Germencik "Aydın"; Edirne) (Bak: Ekşimik) — 7. Tepe üzerindeki az düzlük (Lâgus "İsparta"; Hisarlıkaya "Polatlı - Ankara") — 8. İki bağ arasındaki çalılık, hattıfâsıl (Muğla "Muh.") — 9. Topraktan örme bağ duvarı: Tavşanı bağın kesiginde vurdum (Bahşılı "Ankara") (Bak: Harım) — 10. Köy evlerinde anbar işini gören kerpiçle ayrılmış bölme (Çoğu "Bolvadin - Afyon").

KESİM, 1. Dört dönümlük arazi (Sinop; Samsun illeri) — 2. Güzel, biçimli (Ünye "Ordu").

KESİME VERMEK, Bir tarlayı belli bir para veya kararlaştırılan mahsul karşılığı olarak bir kimsenin işlemesine bırakmak (Trabzon).

KESLEMEK, Hayvanlar saman yerken irilerini ayırma (Alayunt "Kütahya").

KESLİK, Harmanda ezilmeyen saplar (Beyköy "Kavak - Samsun").

KESMİK, Harmanda dövülen buğdayın boğumlu ve iri parçacıkları (Kayseri, Gaziantep).

KESMİK, 1. Başakla karışık iri saman (Kırşehir; Kayseri; Urfa; Çorum; Konya; Antalya; Gaziantep; Eskişehir; Çankırı; Ankara; Niğde; Denizli; İsparta; Bursa; Sinop; Burdur; Kırklareli illeri) — 2. Kesilmiş süt (Balıkesir ve çevresi; İst. "Muh."; Alaca "Çorum").

KEŞEN, 1. Tırmık (Edirne; Gerze, Ayancık, Sinop) — 2. Boz renkli toprak (Çumra, Taşağıl, Ereğli, "Konya") — 3. Su kovaşı (Gaziantep) — 4. Azmış ve yayılmış yara (Kastamonu).

KEŞGERE, Üzerinde taş ve toprak taşınan tezkere (Çukurbağ "Mut - İçel") (Bak: Dezgenç).

KEŞKARIĞI, Harmanda kullanılan tahta kürek: Keşkariği ile buğdayı kileye doldur (Kurt köyü "Kartal - İst.>").

KEŞKEK, Döğülmüş buğdayla etten yapılan yemek (S. D. 890).

KEVİK, 1. Tütün hevenklerini ve buna benzer şeyleri asmak için ağaçtan yapılmış çengel (Bafra "Samsun"; Çorum) — 2. İncir toplamak için uzun ve ucu bükülmüş değnek (Marınca "Merzifon - Amasya"; Niksar "Tokat"; Sinop (Bak: Eymeç) — 3. Boynuzlu koyun (Erzurum) — 4. Yere düşmüş fakat içindeki taneleri çıkmamış başak (Tarsus "İçel") — 5. Buğday kavuzu (Bâlâ "Ankara"; Karaman "Konya") (Bak: Kesmik, gevik 9) — 6. İri saman (Akdağmadeni "Yozgat"; Civanyaylağı "Mersin", Mut "İçel") — 7. Bir şeyi aşırma, çalma (Yampar "İncesu Kayseri").

KEVİKLENMEK, Yardakçılık etmek (Sarıoğlan "Kayseri").

KEVİKLİK, Samanlık (Adana; Elbistan "Maraş").

KEVLEK, Kuru mısır sapı: Zayıflıktan kevek gibi olmuş (Ortaköy "Çorum").

KEVS, Hayvan artığı saman (İğdecik, Sancaklıboz "Manisa (Aşiret)").

KEVSEK, 1. Bir çeşit kaba, yumuşak beyaz taş (Emirler "Bâlâ - Ankara") (Bak: Kesmük, kevsenk) — 2. Harmanda mahsulât kalburdan geçirildikten sonra tekrar sürülmek ve savrulmak için ayrılan kalın saman ve başaklar (Yusuflu "Bayındır - İzmir") (Bak: Kesmük, kevsenk) — 3. Gevsek toprak (Radık "Cimin - Erzincan").

KEVSENK, Özü alınmış buğday kabuğu (Tire "İzmir").

KEYDİRMEK, Savurup atmak (*Ulubey "Ordu"*).

KIDDI, Leblebi (*Ankara*).

KIFLAMAK, Arpa, buğday ve sair hububatın kellesini koparmak (*Malatya*).

KILAPA, 1. Hatılların üzerine vurulan yarım metre uzunluğundaki ağaçlar (*Edirne*) — 2. Zayıf ve bozsuz ekin (*Navdalı "Mut-İçel"*).

KILIÇ ARPA, Hayvanlara yedirilen sivri, uzunca ve kuvvetli bir arpa (*Bademağacı "Antalya"; Gülâbi "Yozgat"*).

KILIÇ, 1. Saban ökçesini oka bağliyan ağaç parçası (*Karataş, Narmar "Erzurum"; Kars; Çınarlı, Şeyhsami "İçel"; Kilis "Gaziantep"; Alan "Çumra-Konya"; Şebinkarahisar "Giresun"; Üçkuyu "Altıntaş-Kütahya"; Lâdik "Samsun"; Hacımuslu "İlgaz-Çankırı"; Burdur; Genezin "Avanos-Kırşehir" İsgöbü, Yalak "Pınarbaşı-Kayseri (Afsarlar)"*) — 2. Boyunduruğun ortasındaki deliğe takılan kısa ağaç (*Osmaniye "Seyhan"*) — 3. Kendir liflerini dövmek üzere kullanılan çatal ağaç (*Tire "İzmir"*) — 4. Tekerlekle eysenin vaziyetini tesbit eden ağaç parçası (*Zencidere "Kayseri"*).

KILIÇ BASKISI Sabanda kılıcı aşağı yukarı sağmasın için çakılan ağaç çivi (*Çivril =Lokma çivisi (Çankırı) (L. 2.)*).

KINACIK, Rütubet tesiriyle buğdayların küflenmesi (*Çorum*).

KINCIRAK, Tosunu çifte alıştırmak için kullanılan aygıt (*Antalya*).

KIPI, 1. Mutbak (*G. A.*); — 2. Sapan boyunduruğunun ortasında bulunan iki kazık (*Erzurum ve yöresi*).

KIRAĞI, Çiy zıddı: Mayısta kırağı ekine zarar verir.

KIRCAN, 1. İri saman, kesmil (*Şiran "Gümüştane"*) — 2. (*Bolvadin "Afyon"*).

KIRÇAN, 1. Ekinleri vuran sam (*İçerenköy "İst."*) — 2. Kış günlerinde insanların sakal ve bıyığı, hayvanların tüyleri üzerinde hâsıl olan buz (*Artvin "Çoruh"*) — 3. Kıl iplik (*Cumayanı "Zonguldak"*) — 4. Rüzgârla karışık yağmur (*Hayrabolu "Tekirdağ"*) — 5. Kırgın, hastalıklı, rahatsız (*Krutlar "İzmit-Kocaeli"*) — 6. Koyun, keçi ve emsali hayvanlara ârız olan bir hastalık (*Vezirköprü "Samsun"; Evreşe "Gelibolu-Çanakkale"; Silivri "İst." (Muh.)*) — 7. Diken ucu (*Gökçeboğaz "Bafra-Samsun"*) — 8. Öz dikeninin yeni sürmüş filizleri: Bizim karılar kırçan toplamağa gittiler (*Karamaslı "Çarşamba-Samsun"*).

KİREŞ, Kıraç yer (*Büyükbabaca "Ulu-*

borlu-İsparta"; Gazelyakup "Tavşanlı-Kütahya").

KIRF, Yere dökülen, serilen ve bu suretle işe yaramıyan ekin, sebze, meyva (*Çıkrık "Mecitözü-Çorum"*).

KIRIM, Bir tarla sürüleceği veya tohum atılacağı zaman bir günlük iş için tarlada ilk önce çizgiyle açılan yer. (*Urla "İzmir"; Atça "Aydın"*).

KIRF, 1. Buğday başağı: Kırfılar sararmağa başladı (*Şekeroba "Maraş"*) — 2. Yufka ekmeği kırığı (*Büyükçalı "Dört Yol-Hatay"*).

KİRİZMA KAZMASI, Bir tarafı balta, o bir tarafı kazma olan aygıt. (Beylik kazma, toprağı ancak kazar. Kirizma kazması ise, hem kazar, hem karıştırır. Toprak altından çıkan dallarını balta tarafı keser. (L. 10).

KIRKALIK, Ekin bitmiyen kıraç yer (*Kıbrisköy, Kayaş - Ankara"*).

KIRMANDAL, Yaş tütün dizilerini kurutmak için serilen yer, ıskara (*Çiğdem kırmandaldaki dizileri örttü*): (*Düğerek "Muğla"; İzmir*).

KIRŞARMA, Davarlarda olan bir hastalıktır ki, kulaklarından kan alınarak tedavi olunur (*Küplü "Kavaklı" - Edirne"*).

KIRTABAN, Az ürün veren toprak (*Urla "İzmir"*).

KIRTAK, Taşlık ve az ürün veren yer (*Devrek "Zonguldak"*) (*Bak: Kırtaban*).

KIRTAN, Sürülüp ekilemiyen arazi (*Yukarısöğüt "Seyitgazi-Eskişehir"; Görmel "Ermenek-Konya"*).

KIRTIKIRAN, Ot ve ekin yetişmiyen yer (*Kılvar "Daday-Kastamonu"*).

KİTİZ, Harmanda sap yığını (*Güney Anadolu (A. D.)*).

KIVICIK, Peynir yapmak için süt pişirilirken kazanın dibine yapışan kısım (*Çayhan "Ereğli-Konya"*).

KIVRIZA KARMAK, Tarlaya ekilen tohum derine düşerek, yahut tabaka halinde gübre parçaları altında kalarak yükselip çıkmadığından sararmak (*Dursunbey "Balıkesir"*).

KIYIR, Kumlu toprak (*Gaıpler "Kandıra-Kocaeli"*).

KIZAMBUK, Amberbâris denilen buğday büyüklüğünde, mor renkli yemiş veren bir çalı (*Narman "Erzurum"*).

KIZILGEREN, Toprağı kızıl veya sert olan yer (*Peşrefli "Tire-İzmir"; Irlamaz "Turgutlu-Manisa"*).

KIZILKIVRIM, 1. Tohumun yanlış biterek intaş edememesinden dolayı aldığı kıvrımlı şekil (*Adana "Seyhan"; İsgöbü "Kayseri"*) (*Bak: Kıvrıza karmak*) — 2. Kuluçka tavuğun yumurtada çok yatmaması yüzünden

civcivlerin ölmesi (*Sindelhöyük "Devrek-Zonguldak"*).

KIZIL KIVRIM, Tanelerin filizlenmeden önce toprak altında, susuzluktan yok olan kısmı (*Önsen "Maras"*).

KIZIL SAVU, Kızıla çalan toprak çeşidi (*Hunu köyü "Elbistan - Maras"*).

KİRE TOPRAK, Kireçli sert toprak (*Kocaözü "Hekimhan-Malatya"*).

KİRİK BUĞDAY, Soğuğa dayanan ve Ekimde ekilip yaza kadar filiz vermeyen sarı buğday (*Ağrı*).

KİRS, Killi ve çakıllı kaypak toprak (*Ereğli - "Konya"; Sungurpaşa "Yenişehir-Bursa"*).

KİRTEK, Toprağın sert tabakası (*Es-kine "Köyceğiz - Muğla"*).

KİRTELMEK, Sertlemek, sertleşmek (*Tuzaklı "Söğüt - Bilecik"*).

KİŞNEK, Kendir tohumu (*Vezirköprü "Samsun"*).

KİTİZ, Biçilmiş hububat demeti, yığını, destesi (*Gaziantep; Elâzığ; Malatya*).

KİTTİ, Leblebi (*Ankara*).

KOÇ ETMEK, Demet yapmak (*Korkut "Boliçan - Sivas"*).

KOCA BUĞDAY, İri taneli, yumuşak ve sarımsı bir buğday (*Denizli; Kırıklı "Kozan-Seyhan"*).

KOCABAŞ DEMİRİ, Sabanda boyunduruğu oka bağlayan demir (*Ankara*) (L. 5.).

KOÇAN, 1. Boyunduruğu araba okuna rapteden kayış (*Edirne*) — 2. Yer elması (*Nifos "Bakırköy - İst. (Muh.)"*).

KOKURDAMAK, Ekin tane tutmak: Arpalar kokurdadı (*Konya*) (*Bak: Çolar-mak*).

KOLÇAK, Bezden yapılan kolluk. Kadınlar iş görürken kollarına, elbise eskimesin veya derileri incinmesin diye takarlar (*Alaca, Kurşunlu "Çankırı"*) (L. 9.).

KOLDURDAK, Saban işlemyen toprak (*Sücüllü "Yalvaç - İsparta"*).

KOLOZ, 1. Sarı başaklı buğday (*Celep köy "Çatalca - İst. (Muh.)"*) — 2. Şeytan uçurtması (*Diyarbakır*).

KOLUKMA, Hayvanların yükten veya yorgunluktan ön bacakları tutulma (Öküzler koluktu, çift süremiyorum: *Emirler "Bâlâ - Ankara"; Genezin "Avanos - Kırşehir"*).

KONAÇ, Biçilmiş ekin kökü.

KOPDUN VE KOPTUN, Zeyreğin dövülüp, yağı çıkarıldıktan sonra kalan ve hayvanlara verilen posası (*Erzincan*).

KORAF, Azami otuz adımlık dört köşe tarlanın bir bölümü (*Teke*) (A. D.).

KORKMAK, Ekin taze iken sararmıya yüz tutmak: Bu tarlanın ekini korkmuş; bizim ekimler hep korktu (*Havza "Samsun"*).

KORKOR, Ufak ziller (*Boyabat "Sinop"*).

KORSAK, 1. Sulak yer: Korsakta iyi piriç olur (*Hayrabolu "Tekirdağ"*).

KORZEVAL, Sabanın ok kısmına açılan delik (*Haşara "Gümüştane"*).

KORZEVİL, Boyunduruğun üstündeki değnek (*Kemaliye "Erzincan"*).

KOSA, 1. Tırpan (*Hortuna "Torbalı - İzmir"; Papasköy "Samsun (Muh.)"; Umurlu "Çine", Aydın; Tekirdağ; Ergine "Bacak (?)"; Yapıntı "Mut - İçel"; Trabzon; Çalica "Hendek - Kocaeli"; Bergaz "Ezine - Çanak-kale"; Çardak "Dinar - Afyon"; Kurşunlu "Gölpazarı - Bilecik (Muh.)"*) — 2. Orak (*Ilıcaksu "Domaniç - Kütahya"*) — 3. Örül-müş saç (*İst. "Muh."*).

KOSOVA, Geniş ova (*G. A.*).

KOSTERE, Tarlalarda herkten sonra açılan hendek veya ark (*Tokat*).

KOŞAN YOLU, Ormanlarda kesilmiş ağaçları taşımak için koşulmuş bir çift öküzün geçtiği yol (*Ünye "Ordu"*).

KOŞAN, 1. Davarları bir araya koyup sayma (*Karapınar, Konya*) — 2. Boyunduruğu araba okuna bağlayan çivi (*Berk "Bolu"*) — 3. Çalıdan daire biçiminde çevrilmiş davar ağılı (*Sorkuncak "Eğridir - İsparta"*) — 4. Boyunduruğa bağlı olarak hayvanlar tarafından sürüklenen ağaç, odun (*Ünye "Ordu"*).

KOT, On iki kıyalık buğday ölçüsü. (*Samsun, Ahlât, Ahışa, Diyarbakır*) (A. D.).

KOTAN, Demir sapan (*Erzurum*).

KOZAN, 1. Ekini biçilip kaldırılmış tarla (*Malatya*) — 2. Komik, tuhaf söz söyleyen (*Tepeköy "Torbalı - İzmir"*) — 3. Ekin biçildikten sonra kalan kökler (*Osmaniye "Seyhan"*).

KOZLAMAK, 1. Tavuk yumurtlamak (*Kastamonu "Muh."*) — 2. Buğday biti, hububatın içerisini yiyerek boşaltmak: Bizim buğdayı bit kozladı (*Bayındır "Beyşehir - Konya"*).

KÖFTERE, Tarla ve bahçeye su salmak için büyük arka açılan delik (*Dereköy "Tokat"; Boyabat "Sinop"; Çankırı*) (*Bak: Köf-dere, 2*).

KÖHREK, Kendir sapı (*Burhanettin "Ordu"*).

KÖKÇÜ, Amele, işçi, ırgat (*Buca "İzmir"*).

KÖNNEK, Dernek, toplantı yeri, öbek, yığın: Arı köneği; mantar köneği (*Genezin "Avanos - Kırşehir"*).

KÖPER, 1. Çaylardan ark geçirmek için uzatılan oluklu köprü (*Ermenak, Hadım "Konya"; İshaklar "Gülner - Afyon"*) — 2. İki tarlayı birbirinden ayıran sınır: Aradaki

köperi görmemiş de bizim tarlayı sürmüş (*Karasenir "Boğazlıyan - Yozgat"*).

KÖPME, Toprak tavlama (*Kazağaç "Şiran - Gümüşane"*).

KÖREZLEMEK, Hayvanın nalını eski mihlarla çaktırmak (*Karadiken "Tarsus - İçel"*) (*Bak: Kayarlamak*).

KÖRK, Ahırların üstünde yapılan otluk, samanlık (*Peterek "Yusufeli - Artvin"*).

KÖRZEHİL, Saban okunun ucunda bulunan ve okun boyunduruktaki halkadan çıkmaması için kullanılan eğri bir ağaç (*Elâzığ*).

KÖS, Sürülmemiş tarla (*Genceli "Mut - İçel"*; *Çayhan, İvriz "Ereğli - Konya"*).

KÖSEMUR VE KÖSEMOR, Altın sarısı renginde en iyi cins tohumluk buğday (*Konya*) (*Bak: Kundulu*).

KÖSTEKLİK, Dikenli tarla: Bu tarla çok kösteklidir, içinde yürünmez (*Pirinççesme "Malkara - Tekirdağ"*).

KÖSTERE, Tarlalarda herkten sonra açılan hendek veya ark (*Tokat*).

KÖTE, Demet (*Amasya*).

KÖTEN, 1. Pulluk (*Tokat; Faraşlı "Kalecik", Ankara; Misis "Seyhan"; Çeşnigir "Karacabey - Bursa (Muh.)"; Bahattin "İskilip - Çorum"*) — 2. Beygir ve sığırların karnı altında meydana gelen şişlik (*Sarımbey "Çorum"*) (*Bak: Kötay*) — 2. İki çift öküz koşularak çayır sökülen büyük saban (*Kayseri; Tekirdağ; Köşker "Kırşehir"; Sivas; Kars; Amasya*) — 3. Hayvanların boğazlarında çıkan şişlik (*Çankırı, Yendiğin "Ilgın - Konya"*).

KÖTEV, (*İncesu köyü "Dinar - Atyon"; Köy "Kırşehir"*) (*Bak: Köten, 2*).

KÖTMEK, Fındık ocakları arasında kalan kuru kökler: Kötmeklerin kurusunu topluyarak yakacağım (*Boztekke "?"*).

KÖTÜRÜMLEMEK, Buğdayın içindeki kalın kesikleri kalburlamak (*Hisar "Belönü - Burdur"*).

KUBDON, Harman toplamağa yarar aygıt (*Tercan "Erzincan"*).

KUBRAY, Sabanı temizlemeğe yarıyan aygıt (*Alucra "Giresun"*) (*Bak: Cemek*).

KUDAMA, Leblebi (*Kilis "Gaziantep"*).

KUDAMACI, Leblebici (*Kilis "Gaziantep"*).

KUDAYMA VE KUDEYME, Leblebi (*Pinili, Seydin "Avanos - Kırşehir"*) (*Bak: Kudama*).

KUDEYME, Leblebi (*Pinili "Avanos - Kırşehir"*).

KULAK, 1. Sabanın toprağa giren kısmı.

KUMBUT, Taze arpa kavrulduktan sonra bulgur gibi çekilerek yapılan pilâv (*Büyükçaylı "Dörtöl - Hatay"*).

KUMDARI, Küçük taneli, uçları sivri mısır (*Zencidere "Kayseri"; Edremit "Balıkesir"*).

KUMKUM, Sakız leblebisi (*Adana "Seyhan"*).

KUMUL, Yığın, eksibe (*Bayburt, Gümüşane; Gaziantep; Ordu; Vakkıkebir "Trabzon"*) (*Bak: Horom*).

KUMULLAMAK, Tepeleme doldurmak, yağmak (*Ordu; Gümüşane*).

KUNUT, GUNUT, Küçük kamçı (*Zaim köyü "Kars"*).

KUP, Buğday yığını: Bu kup çok samanlıdır (*İst. "Muh."*) (*Bak: Kupa, çeç, 4*).

KUPAŞMAK, Karşılıklı yardım suretiyle iş görmek (*Mamure "Yozgat"*) (*Bak: Kubaşmak*).

KUR, 1. Sert, katı, kuru toprak (*Gaziantep*) — 2. Nankör, halinden şikâyetçi (*Bayburt "Gümüşane"*).

KURÇ, 1. Çürük: Peynirin kurçu; üzümün kurçu (*Erzurum ve çevresi*) — 2. Taş yığını (*Erzurum*) — 3. Toprak içinde bulunan büyük taş (*Erzurum*).

KURGAZ, 1. Kurak, kuraklık, durgun (hava) (*Birecik "Balıkesir"; Alibeyli "İzmir"; Kilis "Gaziantep"; Keskin "Ankara"*) (*Bak: Çontu, 4*).

KUŞAK, Döğenin iki tahtasının genişliğine birbirine bağlar. Bunun öndekisine *pis döğen derler*. (*Tarsus "Toroslar"; Ankara "Kutludüğün"*) (*L. 5*).

KUŞACAK, Germeç, sabanda ok ile enek arasına çakılır. Üste gelen toprağı dağıtır. (*Çorum, Kurşunlu "Çankırı"*) (*L. 2*).

KUŞ KORKUTACAĞI, Kuşları uzaklaştırmak için rüzgâr değdikçe tenekeye çarparak ses veren aygıt (*L. 32*).

KUŞNE, Burçak (*Şarkikarahisar "Giresun"*).

KUŞ YUTMAZ, Bir çeşit iri taneli buğday (*Zencidere "Kayseri"*).

KUŞLU, Bir çeşit ağaç saban (*Alıköy "İsparta"*).

KUVEL, Tohumluk için bırakılan kenevir (*Hamidiye "Gündoğdu - Rize"*).

KUYU, Buğday konan çukur. Buğday harmandan çıkınca çuvallara konur. Bazı yerde ise ekin kuyusuna korlar. Kuyu toprağı sert olmalıdır. Kuyunun içini başta sıvarlar. Altına saman döşerler. Sonra daneyi dökerler. Üstüne de saman koyarak kapar ve toprak atarlar. Samanı ise yağ üstünü toprakla örterler. Bu saman yığımına *noda derler* (*Ankara "Karaoğlan"; Kurşunlu*).

KUYU ÇIKRIĞI, Derin yerden su çekmek için kullanılır. *Serenli kuyu* ise ekseri iki üç metre derinlikte su bulunan ovalarda kullanılır. (*Ankara*) (*L. 30*).

KÜLEN, 1. Sulanmıyan, bitek ve çalırsız yerler (*Akşehir "Konya"*) — 2. Gübreli veya kül rengi toprak (*Saiteli, Arğıthan "Konya"*).

KÜLEŞ, Biçilmiş ve deste yapılmış hububat sapları demeti (*Erciş "Dört Yol - Hatay"*).

KÜLFEN, Çürük toprak (*Sadık "Mucur - Kırşehir"*).

KÜLTE, 1. Deste, demet, düzine, külçe (Bir külte kalem aldım; bir külte çiçek ver: (*Yılanlı "İsparta"*; *Gelibolu "Çanakkale"*; *Kayseri*) — 2. İki elin tutabileceği kadar ufak ot demeti (*Ilıcaksu "Domaniç - Kütahya"*) — 3. On beş yirmi salkımdan ibaret inci dizisi (*Ankara; Karabiga "Çanakkale"*; *Çankırı*: Bir külte incisi var) — 4. İç içe konulmuş üç yufka ekmeğinin katlanmış şekli (Anam ödünç bir külte ekmek istedi: (*Belenkeşli "Mersin - İçel"*; *Çankırı*) — 5. Çarşıda satılan bez ipliklerinin üç okkadan fazla olan yumağı: Kedi markalı 22 No. bir külte aldım (*Milâs "Muğla"*) — 6. Buğday demeti (*İst. "Muh."*) — 7. İplik çilesi, kelep (Ben bir tek ip istedim, sen kültesiyle getirdin: (*Bünyan "Kayseri"*; *Osmancık "Çorum"*; *Sivas*) — 8. Bir araya bağlanmış mısır sömekleri (*Balıkesir ve çevresi*) — 9. Toplu: (Bu öküz külte kuyruklu (*Yılanlı "Eğridir - İsparta"*) — 10. Yılanın çöreklenmiş hali (*Karahoca "Haymana - Ankara"*).

KÜNCÜ, Susamın diğer adı olup *dinkte* doğılduktan sonra fırında kavrulur. (*Niğde*).

KÜNGE, 1. Gübre, çöp, süprüntü (*Emirler "Bâlâ - Ankara"*); *Balıkesir ve çevresi*; *Eskişehir*; *Emet*, *Tavşanlı "Kütahya"*; *Ezine "Çanakkale"*; *Bayındır köyü "?"*; *Erzurum*; *Ayvacık "Çanakkale"*; *Terziler "Ereğli - Konya"*; *Tavaklı "Geyve - Kocaeli"*; *Kastamonu*; *Fadilköyü "Orhaneli - Bursa"*; *Fıruz köyü "İzmir"*; *Bakırköy "Kırkağaç - Manisa"* (Bak: *Künar*) — 2. Semerlerin yanlarında yük sarmak için kullanılan ipler (*Karacabey "Bursa (Türkmenler)"*).

KÜPER, Bağ, bahçe, tarla gibi şeyleri birbirinden ayıran sınır (*Kazmasökü "Sinop"*) (Bak: *An*, 1).

KÜPMEK, Süsmek, tos vurmak: Bu manda küper (*Honaz "Denizli"*).

KÜPREN, Gübre (*Keşanuz "Ankara"*).

KÜRDÜN, Eşeklerin sırtına semer veya palan yerine kullanılan şey (*Çandırlar "Seyhan"*).

KÜREKGE, Harman yerini küremeğe yarayan kürek. (*Niğde*).

KÜREN, 1. Alın akıtmalı at (*Kars*) — 2. Kulaya yakın at rengi (*Karaköse, Köy "Kars"*) — 3. Yaban hayvanları sürüsü (Bir küren domuza rasgeldim: (*Osmaniye, Çukurköy "Karaisal - Seyhan"*; *Şihli "Develi - Kayseri"*; *Civanyaylağı "Mersin - İçel"*) (Bak:

Zurva) — 4. Birbiri üzerine yığılmış odun veya arı kovanı (*Bayadı "Konya"*).

KÜRENPE, Sıyırğı denilen harman aygıtı (*Dağkadı "Karacabey - Bursa"*).

KÜREPE, 1. Odun veya çalı kesmeğe yarar demir bir aygıt, tahra, gürebi (*Yamanköy "Mudanya - Bursa"*) — 2. Harman sıyırğısı (*Hurma köyü; Hoşap, "Bayramiç - Çanakkale"*).

KÜREZ, Harman edilmiş saman. *Namlı*. (*Van*).

KÜRÜNGÜ, Harman sayırğısı (*Dumanlı "Çankırı"*) (Bak: *Kürenpe*).

KÜRÜS, Küçük kulaklı keçi (*Koyulhisar "Sivas"*).

KÜRÜTGÜ, Harman sayırğısı (*Genezin "Avanos - Kırşehir"*; *Boynuyoğun "Seyhan"*) (Bak: *Kürüngü*).

KÜRZENK, Harmanda sapları dağıtmak veya çekmek için kullanılan ucu çengelli değnek (*Kızılcaölük "Denizli"*).

KÜRÜZ, 1. Fundalık, dikenlik yer (*İnebolu "Kastamonu"*; *Burdur*; *Karamaslı, Çarşamba, Kışla "Samsun"*; *Kasımlar "Eğridir"*, *İsparta*; *Hacıkadın "Devrek - Zonguldak"*) — 2. Köy kıyılarındaki koruluklar (*Bolu; Kastamonu*) — 3. Ufak kulaklı davar veya sığır (*Nizip; Maraş; Gaziantep; Ovasaray "Çorum"*; *Akpınar "Ordu"*; *Şebinkarahisar "Giresun"*) (Bak: *Çamuk*) — 4. Bir yaşında iken doğuran keçi (*Efsus "Elbistan - Maraş"*).

KÜŞNE, Burçak (*Çamaltı "Menemen - İzmir"*; *Bayburt "Gümüşane"*; *Divriği "Sivas"*; *Kadirli, Adana "Seyhan"*; *Musik "Tutak - Ağrı"*; *"Bahçe - Seyhan"*; *Erzincan*; *Alişar "Merzifon - Amasya"*; *Kars*; *Elâzığ*; *Diyarbakır*; *Arapkir "Malatya"*) (Bak: *Güşne*).

LABİT, Sapanın çamurunu silmek için kullanılan öğendire ucundaki sivri ve yassı demir.

LAPAN, Altı kuru, üstü az çamur olan toprak (*Ordu köyü "Çarşamba - Samsun"*; *Sertaç "Burdur"*).

LAŞAN, Ekin demetlerinin harmandaki karışık hali (*Ahlât "Bitlis"*).

LATİR, Bezelye (*Trabzon*).

LAZOT, Mısır (*Sürmene "Trabzon"*).

LEYDEN, Çiftçilerin kem denilen ot bağlarını ve ot iplerini bükme için kullanılan ucu kemikten ve sapı ağaçtan yapılmış bir çeşit aygıt (*Hayrabolu "Tekirdağ"*; *Pasinler "Hasankale - Erzirim"*).

LOKMA ÇİVİSİ, Sabanın bir parçası (Bak: *Kılıç baskısı*).

LODA, Üzerine toprak örtülmüş olan saman yığını (*Kayseri*).

LONCA, Esnafın toplandığı sedirli ev.

Üstü açık, kenarı çevrik toplanma yeri (*Bor, İstanbul v.s.*) (A. D.).

LÖNGEZ, Çok çamurlu ve bataklık tarla (*Yerkesik "Muğla"*).

MADRAP, Ekilmemiş tarla, mera (*Yozgat, Kayseri*) (A. D.).

MALAĞMA, Malama. Dane ile karışık saman. Döğülmüş fakat henüz savrulmamış harman (*Elbistan, Kırşehir; Kayseri, Erzurum, Adana, İzmir, Ankara, Alisar, Sandıklı*).

MALAZ, 1. Sulak arazi: Malaz tarla pamuğu iyi yetiştirir (*Çakaldere köyü "Ceyhan-Seyhan"; Tarsus "İcel"*) — 2. Çoraklığı veya suların birikmesi dolayısıyla ekilmeyen düz veya boş arazi (*Oymaklı "Adana-Seyhan"*) — 3. Sürülmemiş, ekilmemiş otlulu tarla: Hayvanlar malaza yayılmağa gitti (*Civanyaylağı "Mersin-İcel"*) — 4. Sel altında kalan, su bakan tarla (*Adana "Seyhan"*) — 5. Taş parçası, moloz (*Kastamonu*).

MANÇ, Saban işlemeyen sert toprak (*Bahıslar "Havsa-Edirne"*) (Bak: *Kepir*).

MASLAK, 1. Birkaç menbadan sızıp toplanan su (*Muğla*) — 2. Mezbağa (*Gaziantep*) — 3. Su terazisi (*Mornova "İzmir"*) (Bak: *Savak, savat*) — 4. Tuhaf sözlü, nekre (*Adana, Azanlı "Seyhan"*).

MASNARA, Su arkı (*Gaziantep*).

MAZIL KALMAK, Tarla sürülmiyerek boz kalmak (*Orhaniye "Marmaris-Muğla"*).

MEĞE, İki tarla arasındaki sınır (*Malakara "Tekirdağ (Muh.)"*).

MEĞEİLEMEK, Toprağı çapa ile kabartmak (*Araç "Kastamonu"; Amasya*).

MEĞENE, (*Karaman "Konya"*) (Bak: *Cemek*).

MEKE, Mısır buğdayı (Kış gecesi meke kavurması iyi olur).

MELCİK, Düğün teferruatı.

MELEK TOPRAK, Kırıldaki boz toprak (*Apturrahmanlar "Serik-Antalya"*) (Bak: *Melek*).

MELN, 1. İşlenmemiş toprak (*Mirahor "Eğridir-İsparta"*) — 2. Durgun su (*Kızılcahamam "Ankara"*) — 3. Balıkların bir araya toplandığı yer (*Fatsa "Ordu"*).

MELNK, 1. Senelerce sürülmemiş toprak (*Bedre "İnegöl-Bursa"*) (Bak: *Melek*) — 2. Killi toprak, kepes, kayran (*Kılandıraş "Sandıklı-Afyon"*) (Bak: *Melen, 1*) — 3. Su sızıntısı gösteren yaş toprak (*İslâhiye "Rize"*).

MENEKSİ, Kırmızımsı toprak (*Kumdanlı "Yalvaç-İsparta"*).

MENGEN, 1. Çavdar (*Vezirköprü "Samsun"*) — 2. Güzün ekilen buğday (*Belviran "Bayburt-Sinop"*) — 3. Büyük köpek (*Sungurlu "Çorum"*) — 4. İpek kozası (*Pınarbaşı "İzmir"*) — 5. Bakır su kovası (*Gerede "Bolu"*).

MERK, Bahçe tarhi, evlek (*Erzincan*) (S. D.).

MEREK, Avluya getirilip yere konan ot (*Erzurum*).

MEREK, Samanlık, saman veya ot konacak kulübe, saman damı (*Zile, Mecitözü, Trabzon, Erzincan, Ahışa*) (A. D.).

MESES, MESİS, Övendire, ucu bizli çiftçi değneği (*Güney Anadolu; Ankara, Konya*) (L.).

MEŞİK, 1. Keşin ezilmeyen kısmı (*Malatya*) — 2. Ekin çuvalı (*Şebinkarahisar "Giresun"; Bergama "İzmir"*) (Bak: *Seklem*).

MICILDAK, Sulu çamur: Tarla micildakmış çift süremedim. (*Yoğunpelit "Beyazarı-Ankara"*) (Bak: *Bulav*).

MİNTAN, Şinik. Kilenin dörtte biri (*Kütahya*) (A. D.).

MİSİT, Meyilli tarlalarda, toprağın kaymaması için yapılan kuru duvar (*Mastat "Karaman-Konya"*).

MOCUR, On iki tanesi bir kilo tutan bir ölçek (*Kastamonu*) (Bak: *Mucur*).

MOÇU, 1. Acemi bostancı çırağı (*İzmir*) — 2. Mocu şişman, cüce (*Eskişehir*) (S. D.).

MODUL, Ucu iğneli değnek (*İsparta yöresi*).

MUHAS, Çok kızıl toprak (*Lâdik "Saiteli-Konya"*).

MUKTANLI, Arpa ve buğday mahlûtu, karıklı, katıklı (*Haruniye "Bahçe-Seyhan"*).

MUNZURLUK, Burunsalık, harmanda öküzler daneyi yemesinler diye burunlarına geçirilen söğütten örme bir nevi sepet (*Çorum*) Karşılaştır: *Munzur, burun (Trabzon)* (L. 9.).

MUSURLUK, Yemlik; samanlık (Ş. A.)

MUŞTAMBA, Tarlaları su baskınından korumak için kazıklardan yapılmış şet (*Bafra "Milâs-Muğla"*).

MUT, 1. Elli şiniklik bir hububat ölçüğü (*Kayseri; Çadırlar "Feke-Seyhan"; Kızılıhsar "Acıpayam-Denizli"; Seyidler "Fethiye-Muğla"; Genezin "Avanos-Kırşehir"*) — 2. Yeni doğmuş çocukların vücuduna pudra gibi ekilen döğülmüş mersin yaprağı (*Dombaylı "Salihli-Manisa"*).

NADAS, İkinci defa tarlayı sökerek havalandırma. Harman kalktıktan sonra tarlada ekin kökleri kalır. O tarla *hirk* edilir. Yani sürülür, amız gübre olur. İkinci defa sürerse *nadas* olur. *Hirk* büyük kara sabanla yapılır. İlkbaharda tarlayı sürmeğe *saban aktarma* derler. (*Çankırı*) (L. 1.).

NAÇAT, Umumî arktan tarlalara su alınan ağız (*Kiskim "Yusufeli-Erzurum"*) (Bak: *Köğtere*).

NAMLI, (*Kırşehir, Kayseri*); Namnı (*Ma-*

Iatya), lamlı (*Teke*) Savrulmuş henüz çalkanmış hububat yığını (L. 17).

NAT, Harman yerinde daire şeklinde yığın (*Burdur*) (A. D.).

NEMERGİN, Nemli toprak (*Nuh "Afyon"*).

NİSLİK, Şinik (*Süleymaniye "Boldan-Denizli"; Edirne (Muh.); İst. (Muh.); Kurrucaoluk "Susıgırlık - Balıkesir"; Kızılcaınar "Tekirdağ"*).

NODA, Üstü toprakla örtülü saman yığını (*Karapınar "Konya"; Halitli "Keskin"; Sarılar "Nallıhan"; Ankara; Yukarısöğüt Eskişehir"; Sarılar "Avanos - Kırşehir"; Karapınar "Demirci - Manisa"; Bolvadin "Afyon"; Çorum; Kuruhüyük "Boğazlıyan - Yozgat"; Denizli; Alayunt, Kütahya*).

NODUL, NODUR, Öğendere ucundaki çivi (*Bolu, Dinar, Güney Anadolu, Teke; Malatya*) (Bak: İmbal) (L.).

OBSA, Üvendirenin alt ucundaki yassı küçük demir (*Seydişehir "Konya"*) (Bak: Cemek, obussa).

ODOŞ, Yenilecek hale gelmiş taze mısır (*Gümüşane*).

OKLUK, Sapan direği (G. A.).

OK KUYRUĞU, Saban okunun enek'e girer kısmı (*Kurşunlu - Çankırı; = cücük Keskin*).

ORAK, Ekin biçmeğe yarar aygıt. İki çeşittir: *Buğday orağı ve kalıç, kalıç*. Çankırı'da kalıç'a orak derler. Niğde'de ise orağa *dahra* derler. (L. 8).

ORTAKÇI, Çiftlik hâsılâtını çiftlik sahibi ile aralarında bir nispet dahilinde paylaşılmak üzere kullanan renber, yarıcı (*Taşköprü "Kastamonu"; Sinop; Samsun*).

OVUNDURUK, 1. Arpa ve buğday sürgünü (*Denizli*) — 2. Taze ve yaş çam odunu: Bugün çarşıda çok iyi odun yok, hep ovunduruk (*Denizli*).

ÖDDE, Düveni boyunduruğa bağlıyan ağaç (*Akköy "Ürgüp - Kayseri"*).

ÖĞENDERE, ÖVENDERE, İki buçuk metre uzunlukta, öküzleri sürmeğe yarar sopa. Bir ucunda çividen yapılmış, ucu sivri *nodul* veya *imbal* bulunur, öküzlere *imbal* ile dah denir. Öğendirenin diğer ucunda saban demirini temizlemeye mahsus ucu yassı bir demir vardır ki, Afyon'da, Keskin'de buna *çekkel*, Kurşunlu'da *çemek* adı verilir. Çemek veya çekkel killi topraklarda kullanılır. Keskin'in Haremeyn Türkmenleri öğendereye *meses derler* (*Nevşehir, Afyon - Emirli; Kurşunlu - Çankırı; Kastamonu - Çankırı; Niğde*). (L. 7.).

ÖL, 1. Yaşlık, toprak tavı (*Köy "Kaş", Alanya "Antalya"; Niğde; Mihallıççık "Eskişehir"; Çırpa "Bayındır - İzmir"; Talas, Kayseri; Mastat "Karaman - Konya"; Avanos*

"Kırşehir"; Çöplü "Çivril - Denizli"; Çerçim "Burdur"; Bor "Niğde"; Aşağıhadım "Hadım - Konya"; Çay "Bolvadin - Afyon"; Söğüt "Bilecik"; Uluborlu "İsparta") (Bak: *Darbız, Gönen*) — 2. Katık, ekmekle beraber yenilen şey (Komşunun öl vermiye gönülmeyince git kabını getir demmişti: (*Köşker "Kırşehir"*) (Bak: *Ül, ülüş*).

ÖMBEK, Düz yer ve tarlalardaki çukurlar: Şu tarlanın ömbeğinde su toplanmış (*Akçakese "Beypazarı - Ankara"*).

ÖPÇİK, Kenar: Tarlanın öpçeğinde (*Antalya*) (Bak: *Öpçük*).

ÖVCELEMEK, Mısır tanelerini koçanından ayırmak, (mecazen) ihmal etmek (*Denizli*).

ÖVEKE, Tarla işleriyle uğraşma (*İst. "Muh."*).

ÖREN YER, Toprağı kuvvetli yer (*Çağlayan "Bursa"*).

ÖRKE, Düzeni boyunduruğa bağlıyan ağaç (*Büyükdere "Niğde"*).

ÖZEN, 1. Sulu yer (*Kazancı "Konya"*) — 2. Birbirine yakın iki dağ arası, vâdi (*Çilehane "Reşadiye - Tokat (Muh.)"; Kadıçiftliği "Yalova - İst"*) — 3. Irmak (*Karkın Çumra - Konya"*).

PAHNA, Hayvan yemliği (*Safranbolu "Zonguldak"*) (Bak: *Pağna*).

PAHNİ, Saman sepeti, selesi (*Günece "Yenişehir - Bursa"*).

PALASANLIK, Otlı, çakıllı veya dikenli yer (*Yaylagöme "Malkara - Tekirdağ"*).

PUNNAT, Orakçıların elcikle biçerek kolları üstünde biriktirdikleri demet (*Kurugöl, "Nevşehir - Niğde"; Genezin "Avanos - Kırşehir"*).

PASTAL, 1. Hokkabazların oyun sırasında kullandıkları şakşığı (*İst.*) — 2. Tütün yapraklarının istif edilmiş (*Ayancık "Sinop"; Dağköyü "Samsun"*).

PASTIRANLIK, Üzeri yaban otlarıyla kapanmış çorak yer (*İst.*) (*"Muh."*) (Bak: *Gürlük, 3*).

PAYTAR, 1. Beş dönümden az toprak parçası (*Karakuyu "Saimbeyli - Seyhan"*) — 2. Killi topraklar (*İçel*) — 3. Çok meyilli veya dik yerler (*Homa "Çivril - Denizli"; Karakuzu "Manisa"; Kasımlar "Eğirdir - İsparta"; Endel, sebil, Az kaldı paytardan yurulanacaktı: (Üskül Yeniköyü "Osmaniye - Seyhan"*) — 4. Kesildikten sonra tekrar üreyen orman (*Faydalı "Seyhan"*) — 5. Bitelgesi az olan topraklar (*Sarıvadi "Ermenak - Konya"*) — 6. Bodur ardıc (*Develi "Kayseri"*).

PELEMNE, Samanlık (*Edirne "Muh."*).

PERELEMEK, Suyu bir tarlanın yüzüne düzgünce yayarak sulamak: Tarlayı pereledim (*Kabaagaç "Fethiye - Muğla"*).

PERE, 1. İnsan, hayvan ve bitkilerin hali ve durumu: Ekinlerin peresi bozulmuş; Alinin peresi bozuk (*Kelekçi "Acıpayam-Denizli"*) — 2. Bent, su bendi: Perenin suyu (*Kirazlı "Yalova-İst."*) — 3. Başörtüsü (*Kozan "Seyhan"*).

PEYGAMBER ARPASI, Arpanın gayet iriolanı (*Amasya*).

PİŞ DÜĞEN, Düğen teferruatından (*Bak: Kuşak*).

PIRAŞ, Mısıra yapılan ikinci çapalama işi (*İst. "Muh."*).

PIRLAN, Kumlu toprak (*Hunu köyü Elbistan - Maraş*).

PIRNAS, Bir avuç biçilmiş ekin (*G. A.*).

PİNÇAK, Kökleri birbirine geçmiş ekin (*İğriağaç "Hekimhan - Malatya"*).

POHREK, Ağaç veya topraktan yapılmış su künkü (*Gümüşane; Cevizli "Şavşat - Artvin"*) (*Bak: Poyra*).

POLAK, 1. Bir el kavriyacak kadar ekin demeti (*Kalivya "Malkara - Tekirdağ (Muh.)"*) — 2. Maşrapa, su bardağı (*Eskieşme, Doğanstepe köyü (Muh.) "Geyve - Kocaeli"*) — 3. Ayı yavrusu (*Gümüşane*).

POR, 1. Kurak yıllarda mahsul vermiyen toprak; çok taşlı ve çakıllı toprak (*Detse, Alibeyhüyüğü "Çumra - Konya"*) — 2. Çürük taş (*Kasımlar "Eğridir - İsparta"*) — 3. Küf (*Çankırı*) (*Bak: Porlanmak*).

POSNUMAK, Tavı kaçmak: Mısır patlağı dura dura posunmuş (*Safranbolu "Zonguldak"*).

POST, 1. Tırpanla biçilip, tırmıkla toplanmış olan ot (*Ahlât "Bitlis"*) — 2. Şişman; tembel (*Kastamonu*).

POTUŞ, (*Bak: Çotra, tıklar*).

POYRAZ EKMEĞİ Yağmur yağmasa da poyraz rüzgârı ile yetişen ekin (*Alacahöyük*).

PÖHRENK, Yer altında yapılan su yolu mecrası; künk (*Şahinefe "Ürgüp - Niğde"; Yalova "İst."; Erzurum; Çorum; Ordu; Giresun; Kayseri; Tokat; Gürün; Urfa; Misis "Seyhan"*) (*Bak: Böhrenk*).

PÜHRENK, Demir, toprak veya ağaç su borusu (*Hınıs "Hasankale - Erzurum"*) (*Bak: Pöyre*).

PÜLEZ TOPRAK, İçerisinde çok olarak uzvî madde bulunan, ümüslü toprak (*Harşit "Torul - Gümüşane"*).

REVA, Gubardan sonra ekilen ekin (*Di-yarbakır Türkmenleri*).

SAÇMAR, Kaba ve iri saman (*Develi "Kayseri"; Zile "Tokat"*).

SAHRAN, Altın sarısı renginde olan bir çeşit buğday (*Fadılca "Muğla"*).

SALGI TOKMAĞI, Soku tokmağı (*L. 22*).

SABAN AKTARMASI, İlkbaharda tarlayı sürme.

SABAN DEMİRİ, Söğüt yaprağı veya kavak yaprağı şeklinde olur. Sonuncu daha iyidir. (*Kurşunlu (L. 2)*).

SABAN KIRAN, Ayrik otu (*Bahçecik-Kocaeli (S. D. 1)*).

SABAN ÖKÇESİ, Sabanın yere batan kısmı (*Konya (L.)*).

SABANGEZEK, Tarlanın seyrek sürülmüş yeri (*Reşadiye - Tokat (S. D. 1176)*).

SABUNLAĞI, Sabındırık, manda boy-nuzundan kağını eksanını yağlamak için kap. Bu, kağının karaçav çatalına veya öküzün zelvesine takılır. İçine yağ veya yoğurt konur. (*Kültepe - Kayseri (L. 21)*).

SALAK, 1. Pirinç ziraati için su altına alınmış toprak (*Andırın "Maraş"*); — 2. Büyük tarla, çiftlik.

SALAN, 1. Dinlendirilen tarla, toprak (*Silifke, Mut "İçel"; Toros köyleri*) — 2. Otlak, mer'a (*Çakaldere "Ceyhan - Seyhan"*) — 3. Semt, cihet (*Karaisalı "Seyhan"*).

SALI, 1. Cihet, taraf (Dağ salısında ekinler iyidir: (*Denizli; Konya*) — 2. Birer yıl dinlendirilen tarla (*Ermenek "Konya"*).

SALLALA BAĞIRMAK, Orak biçme bitirildikten sonra son tarlada son ekin tutamını biçmeden bir ağızdan bağirmek (*Amasya yöresi*). — salli'ala.

SALMANTA, Sürülmüş harman toplandıktan sonra etrafta kalan kısım: Harman saltantasını kaldır (*Sorgunçak "Eğridir - İsparta"*).

SAMAN YILI, Ekinin kellesinin az, samanının fazla olduğu yıl (*Ankara*).

SAM BAĞI, Boyunduruktaki zelveleri birbirine bağlayan ip (*Erzurum*).

SAMDARI EŞİĞİ, Mısır koçanı (*Konya*).

SAMI, Boyunduruk zelvesi (*Suhara "Çıldır - Kars"; Bursa; Kelkit, Gümüşane; Ter-can, Erzincan; Ağın "Aarapkir"; Akçadağ, Bargızı "İsmetpaşa - Malatya"; Mursal, Vazıldan "Divriği - Sivas"; Niksar., Zile, Bahçebaşı "Tokat"; Erzurum; Pınarbaşı "Erki-let - Kayseri"; Büyükçaylı "Dörttyol - Hatay"; Alishar "Merzifon - Amasya"; Elâzığ; Şebinkarahisar, Alucra, Mesudiye, "Giresun"; Trabzon; Ahlât "Bitlis"; Mağara "Saimbeyli-Seyhan"; Saray "Çankırı"*).

SANRAMA TOPRAK, Verimsiz toprak (*Kumarlar "Bayramiç - Çanakkale"*).

SAP, Tırpanla kesilen ekin. Yere kesilip yıkılan ekin dizisi *İamlı*'dır. *Lamlı* deste yapılır. Deste tarlada kalırsa *yığın* yapılır. Onun ortasına bir deste ile göbek dikilir. (*Alacahöyük*).

SARATLAMAK, Kalburlamak (*Kilis "Gaziantep"*).

SARI BURSA, Buğday çeşidi (*Alacahöyük*).

SARIBAŞ, 1. Güzün ekilen bir türlü buğday (*Rize; Zonguldak; Şiran "Gümüšana"*) — 2. Çitlenbik kuşu (*Antalya*).

SARI ÇIYLE, Rengi az sarı toprak (*İvrindi "Balıkesir"*).

SARI GEREN, Sarı renkte yağlı toprak (*Bozöyük "Karaburun - İzmir"*).

SARI KIVRIK, Yeşermiyerek yer altından sürüp filiz veren tane (*İsparta*).

SARMA, Gübre (*Dadya "Muğla"*).

SAV, 1. Söz; dedikodu (*Urfa; Ahlat "Bitlis"; Seyhan*) — 2. Hastalık (*Piškidağ Erzincan; Malatya*) — 3. Mektup (*Ordu*) — 4. Haber (*Teke köyü "Kızılcahamam - Ankara"*) — 5. Berber kayışı (*İshaklı "Bolvadin - Afyon"*) — 6. Tarla sulandıktan sonra artan ve dışarı akan fazla su (*Kabağağaç "Fethiye - Muğla"*).

SAVLA, Akar suların önüne taşla yapılan bent (*Göksun - Maraş*) (*S. D. 1194*).

SAVRIM, Ekini savurma. Aşar zamanı ancak mütezim savrum emri verebilirdi. İhtilâf olsa ekin yerinde çürürdü. (*Alacahöyük*).

SAYFAN, Bağ ve tarlalardaki bekçi kulübesi (*Giresun, Ordu*).

SEĞİR, 1. İki tarla arasındaki sınır (*Adana, Yerebakan "Feke - Seyhan"; Temürlü "Kırşehir"*) — 2. Sıra dağı, silsile (*Gemerek "Şarkışla - Sivas"*) — 3. Dağ sırtı (*Hamurcu "İncesu - Kayseri"; Feruz, Ayaş "Ankara"*)

SEKLEM, Çuval (*Alacahöyük*).

SELİNTİ, 1. Selin sürüklediği çörçöp (*Malkara "Tekirdağ (Muh.)"; Azaplı "Kadirli - Seyhan"; Mutmur "Arapkir - Malatya"; Sarıcaeli, Lâpseki "Çanakkale"; Yassıgüme "Burdur"; Ömer köy "Bandırma - Balıkesir"; Balkanda "Beşşehir - Konya"*) (Bak: *Gübürge, gübürse*) — 2. Bağ, bahçe, bostan ve evleri selden korumak üzere topraktan veya ağaçtan yapılan setler, manialar (*İskilip "Çorum"*).

SERENLİ KUYU, Direkli kuyu.

SETEN, 1. Bulgur, yarma dövülen dibek taşı (*Yıldızeli "Sivas"*) — 2. Hububat kepeğini çıkarmağa yarıyan hayvan veya suyla döndürülen dikey dikilmiş değirmen (*Efsus "Elbistan - Maraş"; İncesu, Ürgüp, Erkiilet "Kayseri"; Başağrı "Mesudiye"; Şebinkarahisar "Giresun"; Ahmetsaray "Lâdik - Samsun"; Ficek "Reşadiye - Tokat"; Darende "Malatya"; Cancin "Zara - Sivas"; Alaca "Çorum"*) (Bak: *Değlip, dink, soku, ling*) — 3. Atların arka ayakları arası (*Köşker "Kırşehir"*).

SEYİLLEMEK, Hububattaki ecnebi maddeleri ve taşları su içerisinde çalkalılarak ayıklamak (*Gaziantep; Harput "Elâziğ"*).

SEYİP, Dinlenmeğe terk edilen toprak (*Andırın "Maraş"*).

SEYİRLEMEK, Hububatın taşını, samanını yıkayarak temizlemek (*Sivas*) (Bak: *Seyillemek*).

SİĞLİ TARLA, Milli toprak (*Ficek "Reşadiye - Tokat"*).

SIRNI, Kağrı dingili (*Taşlıçay "Diyadin - Ağrı"*).

SIVRIK, Topraktan yeni çıkmış buğday ve arpa filizi (*Boğazkale "Çorum"*).

SIRT DEMİRİ, Sabanın okundan aşağı uzatılan keskin demir (*Ayancık "Sinop"*).

SIYIRDIM, 1. Düz çizgi halindeki ufki sınır içinde kalan arazi parçası: Karşiki dere-den başlayarak gördüğünüz şu sıyırDIM kızın köyüdür (*Bozköy "Tire - İzmir"*).

SIYIRGA, 1. Orakla bir defada biçilip diz üzerinde toplanabilen ekin veya ot (*Gözene "Malatya"; Denizli (Bak: Deste)*) — 2. Haşlanmış taze fasulye (*İsparta*) — 3. Demet, buket: Bahçıvan bana bir sıyırGA verdi (*Denizli*) — 4. Kışın damlarda kar küreme için kullanılan büyük tahta kürek (*Malatya*) (Bak: *Dalgara*).

SIYRINTI, Astar, basma gibi şeylerden uzunlamasına yırtılarak koparılan parça (*Honaz "Denizli"*).

SIYIRGI, 1. Damlardaki karı küremeğe yarıyan büyük tahta kürek (*Haymana "Ankara"; Ficek "Reşadiye - Tokat"; İsparta; Ermenak; Konya; Yıldızeli "Sivas"; Pazarcık "Gaziantep"; Şebinkarahisar "Giresun"; Gümüş "Bafra - Samsun"; Dişli "Sorgun - Yozgat"*) — 2. Harmandaki samanı küremeğe yarıyan üç köşeli bir aygıt (*Edirne; Çardak "Lâpseki - Çanakkale"; İnebolu "Kastamonu"; Karamürsel "Kocaeli"; Bıyıklı "Tekirdağ (Muh.)"; Sinop; Tarsus "İçel"; Tokat; Vize "Kırklareli"; Dağakadı "Karacabey - Bursa (Muh.)"*) (Bak: *Kazağı, dalgara, kürenpe, kehel 3*) — 3. Ağaç kabuğu sıyırmağa yarıyan iki saplı bir aygıt (*Eskişehir*) — 4. Kayış üzerine çizgi yapmağa yarıyan aygıt (*Çanakkale*) — 5. Büyük orak (*Mucur "Kırşehir"*) — 6. Bir çeşit ahır küreği (*Adana*) — 7. Dokunan hasırın iplerini tutan ağaç (*Bolvadin "Afyon"*) — 8. Hamur kazımağa yarıyan aygıt (*Sinop*) (Bak: *Eyseran*).

SİLDİREN, Seyrek çıkan ekin: — Amca! Senin ekin neden sildiren, tohum bozuk mu idi? (*Tire "İzmir (Muh.)"*).

SİLECE, 1. Gübre taşımağa mahsus olup hasırdan yapılmış büyük torba şeklinde bir kap (*Gaziantep*).

SİLECEK, 1. İşlemeli hamam havlusu (*Bursa; Germir "Kayseri"; Kastamonu*) — 2. Zahire ölçeğinin üzerini silmeğe mahsus

tahtadan mültezim damgası biçiminde bir aygıt (*Bayburt "Gümüştane"*).

SİLME, Bir çeşit buğday ölçеği (*Maraş*).

SİNGİRSİMEK, Zahirе hafifçe kurumak, kuru ile yaş arasında bir hal almak: Hedik singirsidi; Bulgur singirsiyince kaldırırınız (*Genезin "Avanos - Kırşehir"*).

SİVİŞMEK, Çimlenmeğe başlamak: Ektiğim arpa sivişmeğe başladı (*Denizli*).

SİVRİK, Toprakтан yeni çıkmış buğday ve arpa filizi (*Boğazkale "Çorum"*).

SİVRİK, Yeni yeşermekte olan ekin, berrilmiş ekin (*Gerze, Boyabat, Sinop; Amasya; Sofular, Çankırı; Boğazköy "Sungurlu - Çorum"; Dastarlı "Ayaş"; Şabanözü "Polatlı - Ankara"*) (*Bak: Sivrek*).

SOKALAK, Çimlenmiş ekin (*Mahmutlu "Antalya"*).

SOKARIK, 1. Toprakтан baş gösteren hububat filizi (*Denizli; Taşagıl; Antalya; Kuzköyü "Bucak - Burdur"; Gönen, señir, B. Findos "İsparta"; Özbürün "Bolvadin - Afyon"; Sandal "Kula - Manisa"; Bozdoğan "Aydın"*) (*Bak: Çüçük, halıza, ılmık, sokrak*) — 2. Göllerde yetişen kamışların taze ve yeşil hali (*Yakasinek "Bolvadin - Afyon"; Çakırlar "Akşehir - Konya"*).

SOM, 1. Harmandaki ekin saplarınının saman haline gelmesi (*Kargı "Kastamonu"*) — 2. Savrulmak üzere toplanan harman yığını (*Başalan "Samsun"; Merzifon, Amasya; Sinop*) (*Bak: Cığı*) — 3. Bir nevi büyük balık (*Konya "Muh."*) — 4. Kaba sözlü kimse (*Büyükkabaca "Uluborlu - İsparta"; Yozgat*).

SONU, Boyunduruğun iki yanına konulan çubuklar, zelve (*Bahadırlı "Bayramiç - Çanakkale"*).

SOVALAK, 1. Verimsiz kısır toprak — 2. Süt vermeyen inek (*Ünye "Ordu"*).

SÖKME, Ormandan açılan yeni tarla (*Sinop; Samsun illeri*).

SÖKÜNTÜ, 1. Ekim için boz yerden veya ormandan açılan tarla, kirizme (*Eşenköyü, Kastamonu*) — 2. Kirizme (*Alanya "Antalya"*).

SÖKÜRGE, Üvendire (*Malatya*).

SULU SEPKİN, Karla karışık yağmur (*Alacahöyük*).

SUSAMLI, Gürbüz yapraklı ekin: Susamlı bir buğday (*Genезin "Avanos - Kırşehir"*).

SUSAMLAMAK, Ekin toprak üstünde yükselip serpilmek (*Genезin "Avanos - Kırşehir"*).

SÜMÜN, Şinkin sekizde biri. (*Arapçadan*) (*Adana*).

SÜNET, Tapan okunu tapan ağacına berkiten *gergi, geri*. (*L. 4.*)

SÜRGEŞİK, Hektar.

SÜREK, Sapanla sürülecek yer (*Gaziantep*).

SÜRGÜ, Sürgü=tapan (*Acıpayam - Denizli*) (*Bak: Sıyırğı*).

SÜREKE, Bölük bölük ekilen tarla (*Mut "İçel"*).

SÜRELGE, Sürülen tarla (*Rumkus "Seyhan"*).

SÜRELGE, Çalıdan yapılan tapan (*Karatepe "Adana"*).

SÜRÜT, 1. Düğeni boyunduruğa bağlayan ok (*Tuzhisar "Bünyan", Himmetdede "Kayseri"; Yıldızeli "Sivas"; Kalecik ve köyleri "Ankara"*) — 2. Buğday değirmeni (*Koyulhisar "Sivas"*).

SÜRÜTGE, Düğen oku (*Genезin "Avanos - Kırşehir"*).

SÜT, Başağın ilk çıkma zamanından biraz sonraki hali (*Adana*).

SÜTGÜ, Harman sıyırğısı (*Dağkadıkdöy "Karacabey - Bursa"*) (*Bak: Kehel, 3*).

SÜTYILI, Kadın, ekin ve davar süütünün bol olduğu yıl (*Ankara*).

ŞAĞMAN, Buğday, arpa, çavdar melezi (*Ereğli "Konya"*) (*Bak: Karıklı*).

ŞAHMAN, İri, kırmızı buğday (*Konya*).

ŞAHRA, Ekin destesi, demeti (*Gaziantep; Maraş*).

ŞAHRA ÇEKMEK, Tarladaki sapları harman yerine taşımak (*Gaziantep*).

ŞAMDARI, Mısır (*Konya*).

ŞAŞMA, Tandırda yakılan kerme ve tezeğin küçükleri (*Ahlât*).

ŞEKERE, 1. Başkasının tarlasına ekilen hububat (*Gaziantep*) — 2. Çiftçinin altı ay müddetle tuttuğu amele için ektiği tohum (*Topçu köyü "Karaisalı - Seyhan"*).

ŞELEVLE, Buğday veya arpa sapı (*Konya*).

ŞENE, Yaba (*Van; Bitlis*).

ŞEPİLDİRİK, Başak vermek üzere olan hububat (*Kozan "Seyhan"*).

ŞEREVLE, Tutam, demet (İki şerevle ekin biçtim: *Senir "İsparta"; Bisse "Akşehir - Konya"*).

ŞIFAN, Yulaf (*Fakıtekinçiliği "Amasya"*).

ŞIMARIK, Yüzü daima ıslak olan tarla (*Bises köyü "Akşehir - Konya"*).

ŞIVGAR, Arabaya veya pulluğa koşulan hayvanların önüne yardımcı olarak koşulan diğer hayvanlar ki üçleme ve dörtleme şekli de olur (*Geyve "Kocaeli"; Satılmış "Eskişehir"; Kurtköyü "Küre - Kastamonu"*) (*Bak: Çaluş, çoruş*).

ŞİMEL, Demet demet bir hat boyunca bırakılan buğdaylar (*Gaziantep*).

ŞİNİK' Kilenin dörtte biri. (*A. D. 361*). = urubu, urup. Arapça rubu'dan (*Nevşehir*).

Niğde). Yedi buçuk kilo buğday alan kap. Bu tahtadan veya demirden yapılır. Tahtadan yapılmış olanına *Güvlek* de denir. Ancak, güvlekle zahireden başka yağ ve yoğurt da konur. Adana çevresinde otuz kiloluk kaba *güvlek* denir. Buna ise *Niğde*'de *çerik* adı verilir. Adana'da ayrıca *yarım güvlek* tâbiri de kullanılır. *Şinik*, *çerik*'in dörtte biridir. Sekizde biri Arapça kökten *sümün*'dür. Bu üç buçuk kiloluk kap demektir. Halbuki Kurşunlu-Çankırı'da üç buçuk kiloluk kaba *tas* denir.

ŞİRVAN, Çeltik tarlalarında su taksimatına bakan adam (*Beypazarı "Ankara"*).

ŞORAK, 1. Tuzlu toprak, çorak yer (*Ahlât "Bitlis"*; *Ankara, Kelkit "Gümüşane"*) — 2. Bataklık (*Tercan "Erzurum"*).

ŞOREKET, Fazla kireçli toprak (*Karakoyunlu "İğdir - Kars"*).

ŞÜDÜRGÜ VE ŞUDURGU, Kamıştan yapılmış dilli düdük (*Gâvurdağı "Cebelibereket - Seyhan"*).

TABAN, 1. Hububat ekildikten sonra toprağı düzelten ağaç merdane (*Şebinkarahisar "Giresun"*; *Türkbeyle "Mengen - Bolu"*) — 2. Tekerlek çemberi (*Hamitli "Uzunköprü - Edirne"*) — 3. Sürülmemiş sert ve kuvvetli toprak (*Yukarısöğütünü "Bilecik"*; *Devecikonağı M. Kemalpaşa - Bursa*).

TAHAL, Arpa, buğday, yulaf ve benzerleri gibi her çeşit hububat (*Atabey, Keçi borlu, İsparta; Bornova, Urla, Bayındır "İzmir"*; *Kozaç "Tefenni - Burdur"*; *Fethullah "Develi - Kayseri"*; *Bor "Niğde"*; *Akhisar "Manisa"*; *Devrekânı "Kastamonu"*; *Muğla; Ilgaz "Çankırı"*; *Kızılcahöyük "Denizli"*; *Boyabat "Sinop"*; *Beypazarı "Ankara"*; *Gümüşköprüören "Tavşanlı - Kütahya"*; *Bolayır "Çanakale"*; *Karaağaç "Yalvaç - İsparta"*) (*Bak: Tahıl, 1*).

TAHİL, Üğütölmek üzere hazırlanan hububat (*Aşağıdinek "Şarkikaraağaç"*, *Yalvaç "İsparta"*, *Gökçesu, Bolu; Kilis, Gaziantep; Maraş; Malatya, Menemen, İzmir; Urfa; Sivas; Elbaşı "Bünyan"*, *Dadağı, Tavlısın "Kayseri"*; *Kozlukadı, Kirpe "Safranbolu - Zonguldak"*; *Burhanettin "Ordu"* *Kars; "Muh."*; *Dereköy "Seydişehir"*; *Sadıkıhacı Beyşehir - Konya"*; *Amasya; İçel; Seyhan; Pasinler "Erzurum"*; *Tokat; Karaköse "Ağrı"*; *Pekin "Kelkit"*; *Gümüşane; Elâzığ; Şehköy "Aydın"*) (*Bak: Tahal*) — 2. Dibekte dövülerek kabuğu çıkarılmış buğdaydan yapılan bir çeşit pilâv (*Cebelibereket, Civanyaylağı "Mersin - İçel (Köserelli göçebeleri)"*).

TAHAN, Yağı alınmış susam, çöğen ve şeker katılarak yapılan yiyecek.

TAHİM, Tarla ve bağ hududu, sınır (*Gaziantep; Maraş*).

TAHTA, 1. Dört tarafı toprakla çevrilmiş tarla (*Sille "Konya"*).

TAKIL, 1. Buğday ölçüğü, hak, şinik (*Sivas*) — 2. Çamaşır (*Trabzon*) — 3. Buğday (*Yenice "Karacabey - Bursa (Muh.)"*; *Osmançık "Çorum"*; *Kars; Trabzon; Malatya; Şarkışla "Sivas"*) — 4. Pılıpırtı, eşya (*Akhisar "Kocaeli"*; *Keramet "Orhangazi - Bursa"*) — 5. Çeyiz (*Adapazarı "İzmit - Kocaeli"*) — 6. Bohça (*Adapazarı "Kocaeli"*) — 7. Yük, ağırlık (*Bakacak "Burdur"*).

TALAK, 1. İntizamsız (*Ünye "Ordu"*) — 2. Küçük bal kemeci (*Zıganısüfla "Çoruh"*) — 3. Aşık kemiğinin düz olan yan tarafı (*Niğde*) — 4. İyi sürülmiyen çift (*Saylan "Ünye - Ordu"*).

TALAZLAMA, Bir tarladan mahsul alındıktan sonra dökülen tanelerden tekrar ikinci sene o tarlayı ekmeden mahsul alma (*Arıcıklar "Gölpazarı - Bilecik"*).

TALFAR, Asma çardağı, tarlalarda yapılan gölgelik: Dün tarlada talfar yaptım (*Belenkeşli "Mersin - İçel"*) (*Bak: Talpar*).

TANAS, Harman yığını (*Seyhan*).

TAPAN, 1. Sürüp tohum ektikten sonra tarlayı düzeltmek üzere kullanılan yassı tahta, sürgü (*Kâhyalı "Çankırı"*; *Tercan "Erzurum"*; *Ahlât "Bitlis"*; *Kayarak "Saimbeyli - Seyhan"*; *Zermut, Bayburt "Gümüşane"*; *Van; Ficek "Reşadiye - Tokat"*; *Şebinkarahisar "Giresun"*; *Balya "Balıkesir"*; *Talas "Kayseri"*; *Mengen "Bolu"*; *Ankara; Konya; Elâzığ; Çıldır, Kars; Niğde; Sungurlu "Çorum"*; *Eleşkirt "Ağrı"*; *Cevizli "Şavşat - Artvin"*; *Civanyaylağı "Mersin - İçel"*; *Gözene "Malatya"*; *Özburun "Bolvadin - Afyon"*; *Bahattin "Ulubey, Kaleyaka, Perşembe, Ordu; Tuzhisar "Bünyan"*; *Hamurcu, İnegözü "Kayseri"*; *Hayrabolu "Tekirdağ"*; *Ayaş, Çubuk "Ankara"*; *Genezin "Avanos - Kırşehir"*; *Ilıca köyü (?)*; *Kuzuluk köyü "İskilip - Çorum"*; (*Bak Keşen, 1*) — 2. Binalarda duvar aralarında kullanılan ağaçlar, hatıl (*Gökçam "Sungurlu - Çorum"*; *Kırşehir*) — 3. Ağıl (*Palak "Adana (Muh.)"*) — 4. Köşe yastığı (*Bursa*) — 5. Değir bel (*Konya*) — 6. Damların karını küreyen aygıt (*Zermut "Torul - Gümüşane"*) — 7. Parça: Bir taban ekmek (*İzmir*) — 8. Hayvanlar için kurulan tuzak (*Sabak "Silifke - İçel"*) — 9. Değirmen çarkının altındaki ağaç (*İlyas "Samsun"*) — 10. Testi (*Konya köyü "Erdek - Balıkesir"*).

TAPANLAMAK, 1. *Kemaliye "Malatya"*; *Kartal (İst.)*; *Pazar "Kızılcahamam - Ankara"*; *Talas "Kayseri"*; *Haydarbeyli "Yozgat"*) (*Bak: Tapanlama, tapan geçmek*) — 2. Bir yeri çiğnek yapmak, yol üstü yapmak (*Bozkır "Konya"*) — 3. Koşmak: Ne tapanlıyorsun (*Erzin "Dörtöyl - Hatay"*).

TAPAN GEÇMEK, Yeni ekilen tarlanın

tohumunu kapatmak için sürgü çekmek (*İs-
parta*).

TAPANLAMA, (*Konya*) (*Bak: Tapan
geçmek*).

TAPIL, Biçilen ot veya ekin demeti
(*Hasankale "Erzurum"*) (*Bak: Tapıl 3, to-
pul*).

TAPUL, 1. Çayırarda biçilmiş ot öbek-
leri (*Bozcalı "Reşadiye - Tokat"; Gümüşane*)
— 2. Biçilen sapsarı yerden toplama (*Nav-
run köyü "?"*) (*Bak: Tapıl, tapıl*).

TARAKÇIL, Çiftçi âletleri yapılmış
yarıyan bir çeşit küçük yapraklı ağaç (*Dere-
köyü "Pazar - Tokat"*).

TAPLAKLAMAK, Harman yerini suladıktan sonra döğerek tesviye etmek (*Alaca-
höyük*).

TARAZLAMAK, 1. Sürerek ve gübrelie-
yerek tarlayı ekilecek bir duruma getirmek
(*Kurtköyü "Kartal - İst."; İlyasköyü "Kara-
mürsel - Kocaeli"; Mardar "Bafra - Samsun"*)
— 2. Tarlayı üçüncü defa sürmek (*Mardar
"Bafra - Samsun"*) (*Bak: Hasıllanmak*).

TARHANA, İnce yarmadan yoğurtla
karıştırılarak ve kurutularak hazırlanan azık.
İki çeşittir: *Tatlı tarhana* ve *aş tarhanası*.

TARIÇ, Tarlaları ayıran çalı veya kazık-
tan yapılmış çitler (*Düzköyü "Ayancık - Si-
nop"*).

TAS, Çerik'in sekizde biri olup, üç bu-
çuk kilo buğday alır. Bir fitra bir tasdır.
(*Kurşunlu - Çankırı*) (*L. 9.*).

TASAR, Saban oku, boyunduruk yapmak
için yontularak hazırlanan odun (*Şihlar "Ulu-
bey - Ordu"*).

TASBATAN, Rutubetini daima muhafaza
eden verimli toprak (*Urfa "İzmir"*).

TASI, Bir evleklik yer (*Olukyayanı
"Zonguldak (yabancı)"*).

TAŞLIOĞLU BUĞDAYI, Beyaz ve iri
taneli bir çeşit buğday (*Orman "Akseki -
Antalya"*).

TATLI AŞ, Aşure (*Uluborlu "İsparta";
Aydın; Eskişehir*) (*Bak: Datlaş*).

TAV, Toprağın tam işlenecek hale gel-
miş olması hali (*Alacahöyük*).

TAYA, Yere yığılmış partlar (*Erzurum*).

TAYA, 1. Konik biçimindeki ot ve hubu-
bat yığını (Bir tayı yaktılar; tayalardan köy
evleri görünmüyor: (*Bayburt "Gümüşane";
Erzurum; Turan köyü (?); Kemer "Fethiye-
Muğla"*) Dört döndüm arpanın beş tayası
oldu. *Yalnızdam "Malatya"; Kurtköyü "Yalova-
İst."; Ahlat "Bitlis"; Van*) — 2. Sütanne
(*Sivas*) — 3. Muhafız (*Pirebeyli "Emirdağ -
Afyon"*) — 4. Pirinci sapından ayırmakta

kullanılan çatallı ağaç (*Kızılcahamam "Anka-
ra"*) — 5. Kavrulmuş ve eritilmiş et ve yağ
(*Çay "Bolvadin - Afyon"*).

TEÇ, 1. Çeç, hububat yığını (*Bayburt,
Gümüşane; Erzurum; Milâs "Muğla"; Erzincan*)
(*Bak: Tac, 1*) — 2. Leğen, çamaşır leğeni
(*Ayvalı "Sivrihisar - Eskişehir"; Erzurum;
Çankırı; Bolvadin "Afyon"; Bünyan "Kayse-
ri"; Kastamonu; Sabak, Silifke yürükleri "İ-
çel"; Haymana, Kayaş, Ağaleli "Ankara";
Irgılı "Çivril - Denizli"; Balçova "İzmir";
Gümüşane; Keçiborlu "İsparta"; Konya*)
(*Bak: Tac, — 2*) 3. Büyük süt tavası (*Keçi-
borlu "İsparta"*) — 4. Tencere (*Ereğli "Kon-
ya*) — 5. Bir nevi hububat ölçüğü: Ata bir teç
arpa verdim (*Kayı "İskilip - Çorum"*).

TEKER GÖZÜ, Kağı tekerinde mazın
nın geçtiği dört köşe delik. Mazının başına
çıkması için buylu çivisi yerleştirilir (*Çan-
kırı*) (*L. 21.*).

TEKİCİLİK, Birer öküzü olan ikikişinin
keşikle öküzlerini birleştirip çalışmaları (*Zi-
ğana "Torul - Gümüşane"*).

TEKSİVRİK, Cılız büyümüş bitki: Sizin
arpa teksivrik kalmış (*Bahattin "İskilip -
Çorum"*).

TEMESİK, Tapu senedi (*Aydın; Sey-
han*).

TENELEMEK, Tane haline koymak
(*Kilis "Gaziantep"*).

TEPEL, Ot yığını (*Tarsus "İçel"*).

TEPELÜK, Sap yığını (*Göl okulu
"Samsun"*).

TEPKİN, İşlenmesi güç olan toprak (*Sa-
rıcalı "Çanakkale"*).

TEPÜRLEMEK, Ağaçtan yapılmış tep-
si içindeki hububatı silkelemek suretiyle taş-
larını ayıklamak (*Erzincan*).

TERBİZ, Yağmur sulariyle ekin ekilme-
ye müsait hale gelen toprak (*Kayseri köy-
leri*) (*Bak: Telbis*).

TERCAN, 1. Yazın yenmek üzere ayrılan
buğday: Üç çuval tercan ayırdım (*Kemaliye
"Malatya"*) — 2. Kırmızı buğday (*Kocaözü
köyü "Hekimhan - Malatya"; Sivas*).

TEZKERE, Sıyırğı denilen harman ay-
gıtı (*Geyikli "?"*).

TI, Savrulmuş harman tınazı (*Akçakaya
"Talas"; Kayseri; Kırşehir (yabancı); Koca-
veliler "Karaisalı - Seyhan"; Şarkışla "Si-
vas"*) (*Bak: Tığ, tınaz*).

TIĞ, 1. (*Pınarbaşı "Erkilet", Daday, İ-
göbe, Kayseri; Şebinkarahisar "Giresun"; Pa-
langa "Malatya"; Erzurum; Elâziğ; Piraz-
lı "Giresun"; Ficek "Reşadiye - Tokat"; Sivas;
Kuruhiyuk "Boğazlıyan - Yozgat"; Şeyhler
"Ulubey - Ordu"; Tokat; Ağrı; Gümüşane*)

(Bak: T1) — 2. Saman yığını (*Çankırı; Mucur; Bügdüz "Çorum"*) — 3. Savrulmuş ekin yığını (*Elâzığ; Amasya*) (Bak: Çeç) — 4. Henüz savrulmamış uzunlamasına yapılan harman yığını (*Erzincan*) (Bak: Namlı).

TIKIR, Çamdan oyularak yapılan testi. Çotra (*Çorum, Yozgat*).

TINAR, Harman sürüldükten sonra savrulmak üzere toplanan yığın (*Devrekâni, Cide, Kastamonu; Sinop; Tekkeönü "Ereğli - Zonguldak"*).

TINAR ETMEK, Sürülen harmanı savurmak üzere öbek yapmak (*Kastamonu*).

TINAZ, 1. Savrulmak üzere yapılan döğülmüş harman yığını (*Çiftlik "Kalecik - Ankara"; Sinop; Balçalı "Çarşamba - Samsun"; Çeşme, Urla, Bergama, İzmir; Keramet köyü "Orhangazi - Bursa (Muh.); Başköy, Gündül "Ayaş", Şabanözü "Polatlı - Ankara"; Mengen "Gerede - Bolu"; Vize "Kırklareli"; Mucur "Kırşehir"; Kula, Demirci "Manisa"; Kürt "Altıntaş - Kütahya"; Edirne (Muh.); Balıkesir, Eskişehir; Bartın "Zonguldak"*) — 2. Yığın, küme (*Gölcük "İzmit - Kocaeli"; Diyarbakır*) — 3. Alay, istihza, eğlenme (Cidden mi söylüyorsun yoksa tınaz mı ediyorsun; benimle tınaz edip durma: (*Kadirli "Seyhan"; Bahçeler "Şebinkarhisar - Giresun"; Bozüyük "Göksun"; Maraş; Urfa; Erzurum; Bitlis; Yahyalı "Kayseri"*) — 4. Ekin savurma aygıtı, yaba (*Hıdırlar "Nallıhan - Ankara"*) (Bak: Kıtız).

TINAZ SAVURMAK, Harmanda ekini yaba ile savurarak samanından ayırmak (*Bartın "Zonguldak"*).

TIRAF (dıraf) ETTİRMEK, Döğen süren öküzleri geri döndürmek (*Yazı köyü "Burdur"; Aliköy "İsparta"*).

TIRMAN, İki tarlayı yekdiğerinden ayıran topraktan yapılmış sınır (*Niğde "Ürgüp"*) (A. D. 382).

TİĞ, Savrulmamış harman yığını (*Kars*) (Bak: Loda, malama).

TİKEÇ, Çit kazığı (*Erzin "Dörtöl - Hatay"*).

TIRMIK, Ziraat âleti: Harman tırmığının parmakları ağaçtan olur. Bahçe tırmığı demirden olur. Eğri tırmık tohum saçıldıktan sonra tapan vazifesi görür. Ucunu boyunduruğa bağlayarak hayvana çektirirler (L. 11).

TIRPAN, Hâsat aygıtı. Ortasında tırpan elceği bulunur. Tırpanı çekiçler ile tırpan taşı ile bilerler (*Çankırı*) (L. 8).

TOBBAŞ, Bir buğday cinsi (*Sivas*) = Top baş.

TOKUÇ, Bulgur döğmeye mahsus sopa olup kadınlar imece ile düz kaya üstünde döğerler. Türkü de söylerler. (*Niğde*).

TOHUM ATMA, Bir evleğin bir altından, bir üstünden tohumu attıktan sonra bir

de ortasından atar. Ya Allah, sen vereceksin diye tarlaya girer. İki rekât namaz kılan da bulunur. Tarlaya tohum ekdikten sonra dört başına dört çürük yumurta gömer. Ortasına da bir köpek kafası gömer. Cenabı Hak âfetten saklasın için. (*Kurşunlu "Çankırı"*) (*Folklor*).

TOKALMAK, Dolmak, kemale gelmek: Buğday başakları tokaldı (*Gerze "Sinop"*).

TOKURCUN, 1. Tarlalarda orak biçilirken, başakları iç tarafa gelmek suretiyle, dokuz veya on üç demetten yapılan, hububat yığını (*Çeltikçi "İnegöl - Bursa"; Karacaören, Evreşe "Gelibolu", Çanakkale (Muh.); Kurşunlu "Galpazarı", Bilecik; Satılmış "Eskişehir"*) (Bak: Çuğul, cuğlu) — 2. Kirizme yapıpıp bağ çubuğu dikilmek için birer metre fasıla ile ip çekme (*Dolayba "Kartal - İst."*) — 3. Dokuz taş oyunu (*Bursa*) — 4. İyi yetişmiş dolgun hububat tanesi (*Konya; Keyseri*) — 5. Ev damlarının kenarı (*Alanya "Antalya"*) — 6. Damalı veya çubuklu çarşaf (*Balıkesir ve çevresi*) — 7. Dört köşe, kare: Tokurcumlu basma giyer hep (*Balıkesir ve köyleri*).

TOMATIR, Elli bağdan ibaret keten yığını (*Saylan "Ünye - Ordu"*).

TOMTA, 1. Tutam, parça, demet, deste, küçük yığın (*Dursunbey "Balıkesir"*) — 2. Kemikli büyük et parçası (*Narlıdere "İzmir"*).

TONÇ, 1. İki tarla asarındaki tümsek toprak, sınır (*Kovacık "Nallıhan", Hisarlı "Polatlı", Dastarlı Ataş, Ankara; Zincidere "Kayseri"; Hüyük "Beyşehir - Konya"; Kuzgöl "Gerede - Bolu"; İlâma "Eğridir - İsparta"*) (Bak: An, kelti, 2, pürsel) — 2. Bahçe evleklerinin kenarına çekilen ve su biriktirmeye yarayan tümsek, set (*Beypazarı "Ankara"; Çankırı; İskilip "Çorum"*) — 3. Ark kıyılardaki toprak yığını (*Kumdanlı "Yalvaç - İsparta"*) — 4. Dağ veya tepenin sırtı (*İst. "?"*) (Bak: Tiç) — 5. Yırtıcı hayvan yuvası veya ini (*Kızılisalı "Silifke - İçel"*).

TOPRAK, Ekilecek yer. Çeşitleri:

Meşe toprağı, orman yerlerde olur. derinse iyi mahsul verir.

Boz toprak, fakir olur.

Çoraklı toprak, çatlak.

Kumsal toprak, yağmur yağmazsa ekini sıkır ve çabuk donar.

Kara toprak, çiyden de su alır.

Beyaz toprak (Alaca), hasılâtı kısa olur.

Sarı toprak (Alaca), danesi iyi, samanı kısa olur.

Çayır toprağı (Alaca) danesi kısa, samanı çok olur.

Kepir (Alaca), yağmur kısa olursa mahsul vermez, bahar yağışlı olursa su fazla çıkar yine vermez.

TOPRAK ÖKÜZÜ, Boyu kısa, şişman ve çift sürmiye elverişli olan öküz (*Hadım "Konya"*).

TOPUZ ARPA, Başağı dört veya beş sıra olan iyi cins ve kuvvetli arpa (*Çimşit "Bâlâ", Koyunbaba "Kalecik - Ankara"; Vezirköprü "Samsun"; Bademağacı "Alanya - Antalya"*).

TORTCU, Taneleri iri ve sert buğday (*Yenicek "Maraş"*).

TOSMUK, Ot veya kamışın tarlada yığın halindeki kökleri (*Kozan "Seyhan"*).

TOZAK, 1. Harmanda düvenle sürülmüş fakat savrulmadan kaldırılmış saman (*Ankara*) — 2. Yolda, tozu dumana katarak giden adam (*Kaklıç "Menemen - İzmir"*) — 3. Az miktarda, toz gibi yağın, ince, hafif kar (Dün tozak kar yağdı: *Ahlât "Bitlis"; Şebinkarahisar, Alucra "Giresun"; Bayburt "Gümüşane"; Kadamut "Samsun"; Kars; Tavşanlı "Kütahya"; Erzurum (Bak: Partam)*) — 4. Kırağı (*Yusufeli "Kars"*) — 5. Düğünlerde gelinin başına sarılan türlü renge boyanmış kuş tüyleri (*Gâvurdağı "Seyhan"; Elbistan "Maraş"; Emirdağı "Afyon"; Tılpar "Nizip - Gaziantep"*) — 6. Şimsir ağacı: Tozaktan yapılan kaşık sağlam olur (*Gâvurdağı "Cebelibereket - Seyhan"*) — 7. Kevak gibi yazın, meşe gibi güzün, hasır otu gibi pamuk çıkaran ağaçlar (*Konya; Lâpseki "Çanakkale"; Celep köyü "Çatalca - İst. (Muh.)"*).

TOZLAMAK, Savurmak: Bu akşam tınaz tozlayacağım (*Ficek "Reşadiye - Tokat"*).

TÖBEÇ, Sürülen tarlada ezilmiyerek kalan toprak tezекler (*Akçaova "Aydın"*).

TÖSLÜK, Gübrelik, mezbele (*Bağtepe "Kozan - Seyhan"*).

TUĞ, 1. Sabanın ok ve eyeğini tutturmak için takılan halka (*Armudan "Kuruçay - Erzincan"*) — 2. Mısır darısının erkek organı (*Yusuflu "Bayındır - İzmir"*) — 3. Merkez (*Erzincan*).

TULUM, Hayvan derisinden kap. Kuyudan su çekmek için iki tarafı makaraya bağlı tulum kullanılır. (*İzmir*).

TUMSA, Bahçe veya tarlanın sulanması için yapılan toprak set (*Darendе "Malatya"*) (*Bak: Tonç*).

TUNIF, Tarla ve sedlerin arasındaki teppe.

TURAT, Yığın (*İnebolu "Kastamonu"*).

TURFANDA, TRUFANDA, İlk çıkan sebze ve meyve (*İzmir*).

TUTAK, 1. Saban eyeğinin elle tutulan kısmı (*Lâdik, Havza "Samsun"; Kemalîye "Malatya"; İsgöbü, Zencidere, Söğütlü "Kayseri"; Sinop; Bağviran (?); Elâzığ; Bacı "Polatlı"; Elmalı "Kızılcakhamam - Ankara"; Kayı "Tosya - Kastamonu"; Tokat; Genezin "Avanos - Kırşehir"; Kastapaşa "Edir-*

ne (Muh.)"; Çankırı; Gümüşane; Gaziantep, Kastamonu) — 2. Tandırın nefes deliğinin tıkaçı (*Erzurum*).

TUTMA, 1. Bir yıl için tutulan çiftlik hizmetçisi, yanaşma (*Toprakkale, Adana "Seyhan"; Akçakent "Nizip - Gaziantep"; Konya; Alanya "Antalya"; İçel; İriağaç "Malatya"; Süksün "İncesu - Kayseri"; Nevşehir "Niğde"; (Bak: Harmanda)*) — 2. Kesilmiş ayran (*Çermik "Diyarbakır"*).

UÇLUK, Saban okuna eklenen parça (*L. 2.*).

ULA, 1. At kuyruğu (*Bolu*) — 2. Tarlalarda hudut itibar edilen yer, ağaçlık (*Sinop*).

ULUN, Buğday, arpa gibi ekinlerin kökü (*İbrala "Karaman - Konya"*).

URUP, Zahire ölçüsü (*Trabzon*).

URVALAMAK, Tarladaki toprak keseklerini ufalamak (*Aslıhantepeceği "Balıkesir (Muh.)"*).

UYMAK UYMAK, Demet demet (*O. A.*)

ÜÇDEMİRLİ, Müselles biçiminde saban (*Adana "Seyhan"*).

ÜĞE, Silme dolu ölçek (*Akeyne "Anamur - Antalya"*).

ÜĞMEÇ, Arpa tarlasına öbek öbek dökülen kül: Üğmeçler sık ve çok olursa mahsulü yakar (*Orba "Çankırı"*).

ÜPREMEK, Tohum filiz vermek, birderbire baş göstermek: Afyonlar üpremiş kalkmış (*Basak "Hasançelebi - Malatya"*).

ÜTME, Başağın ilk çıkma zamanından birkaç gün sonraki hali (*Adana*).

ÜVEYLİK, Ekmeği sert ve esmer olan bir cins buğday (*Tokat; Sinop; Samsun illeri*).

VELEN ETMEK, Bir sene sonra ekilecek tarlayı sürüp hazırlamak (*Fıraktın "Kayseri"*).

VELHAN, Sürülmüş tarla (*Maraş; Seyhan*).

VELHEN, 1. Ekilmiş tarla (*Elâzığ*) — 2. Ekilmeden beş ay evvel ilk defa sürülen tarla (*Şahmelik "Kayseri"*).

VELKAN, Çift, tarla sürme (*Pazarcık "Bozüyük - Bilecik"*).

VENK, Ağaçlı ve sulak yer (*Elâzığ*).

VER, Bitkilerin fazla otlarını ayıklama (*Ahlât "Bitlis"*).

VERE, İki sürülmüş yer arasında kalan sürülmemiş kısım (*Ahlât "Bitlis"*).

VERİMLİ, Münbit (*Alpanos "Seyitgazi-Eskişehir"*) (*Bak: Kekez, 4*).

YABA, Tınaz savurmakta veya olmaya yüz tutmuş harmanı aktarmakta kullanılan ağzı üç - beş parmaklıklık tahta aygıt. Yaba, harmanda malama tâbir olunan dane karışık samanı savurmağa yarar. Yaba iki çeşittir: *Savurma yabası*, dört dişli olur. *Aktarma ya-*

bası ise beş dişli olur. Aktarma yabası öbek yapmaya yarar. (Kültepe "Kayseri"; Kurşunlu "Çankırı") (L. 11).

YABAALTI, Büyük yaba (Dişli köyü "Sorgun-Yozgat").

YABALTI, 4-6 parmaklı büyük yaba (Bolvadin "Afyon"; Aliköy "İsparta"; Dereköy "Kırklareli"; Antalya) (Bak: Yaba).

YAFTA, Bir arazinin kur'a atma suretiyle yapılan taksimi ve bu suretle taksim edilmiş tarla (Mastat "Karaman-Konya").

YABANTI, Yedi parmaklı yaba (Kültepe "Kayseri") (L. 11).

YAĞILDIRIK, Boyunduruk (Soysallı "Develi-Kayseri").

YALDIR, Geç ekilen körpe afyon (Paşa köy "Balıkesir").

YAĞMUR DUASI, Yağmur duasına çıkarken taşa okurlar. Ufak taşları çocuklar toplarlar. O taşları bir su kenarına gömerler. Sonra anasının ilk çocuğu kim ise, isterse yüz yaşında olsun onu ansızın suya atarlar. Bu işe gönüllü gönülsüz kim ise bakmaz, atarlar. Ondan sonra türbeye çıkarlar. Koyun, kuzu bağırsır. Kurbanlar kesilir. Pilâvlar pişirilir. Allah rahmet verecekse o yemeği orada yedirmez. (Kurşunlu "Çankırı") (Folklor).

YALPAN, Hafif meyilli arazi: Yalpandaki bağım bu yıl o kadar üzüm yapmadı (Deveçatağı "Kırklareli").

YAPÂ, Henüz yerleşip yayılan ekin yaprağı (Aliköy "İsparta").

YANLAMA, 1. Sabandan ayrı bir çeşit tarla sürme âleti: Şu tarlayı bir de yanlama ile sür (Kıyık "Edirne") — 2. İki tarla arasındaki ana sınır (Konya) — 3. Develerin yanlarına asılan büyük çan (Konya)— 4. Bir evin çatısı üzerine ilâve olarak yapılan oda (Kuzulucu "Dörtöyl-Hatay").

YAREM, Boyundurüğün kenarlarına sokulan uzun demir çubuk, zelve (Sarıyer "İst. (Muh.)").

YARIMLAĞI, Yarımığ hububat için yarım kilelik bir ölçek. (S. D.) Şinik denilen ölçegin dörtte biri. Altı kara okka bir yarımığ'dır. Onun yarısı olan üç okka yarım hak. Daha aşağısı bir buçuk okka mucur dır. (Alacahöyük; Kültepe "Kayseri"; Niğde "Nevşehir"). (L. 9).

YAS, 1. Bitki yetişmiyen arazi (Çorum) — 2. Kuvvetsiz deve (Aydın).

YASSI, Harmanda az döğülmüş ve henüz saman haline gelmemiş sap (Başköy "Ankara") (Bak: Namlı).

YAŞARTMA, Yedi sekiz sene sürülme-yip boş bırakıldıktan sonra tekrar sürülüp işlenen tarla (Mandar "Bafra-Samsun").

YAVRU SAMAN, Harmanda rüzgârın uzaklara götürdüğü saman (Niğde).

YAYLI, 1. Döğülmek üzere harman yerine saçılan ekin sapsarı, demetleri (Kurşunlu "İlgaz-Çankırı"; Etimesut "Ankara") — 2. Çift yaylı ve çift atlı yolcu arabası (Kayseri; Bursa; Sinop; Samsun).

YAZ, Çıplak ve parçaları kalın taşlığa benzeyen bir toprak (Maraş).

YARAMAK, Tarla sürülecek bir hale gelmek (Önsen "Maras").

YAZLIK, İlkbaharda ekilen ufak daneli, kılıklı ve esmer renkte bir cins buğday (Sinop; Afyon; Gümüşane).

YEDAFLA, Sabanın uç tarafında kayışı tutmağa yarıyan delikli ağaç çivi (Bolayır "Gelibolu-Çanakale").

YEDİNKAT, Nadas yapma, ikileme (Elmalı "Antalya").

YEDİN OLMAK, Ekinler, çiçek açma zamanında yağmur yağmaması yüzünden tane bağlayamamak (Orhanlı "Seferihisar-İzmir").

YEDECEK, Dedekılı, Sabanda oka geçen meşe ağacı olup, bir başı topuzludur. Kayışı buna kayışlarlar. Boyunduruğa bağlarlar. (Alacahöyük; (Kurşunlu "Çankırı").

YELİŞ TOPRAK, Çamurlu, işlenmesi güç, fazla yaş toprak (Kuztekk "Cide-Kastamonu").

YELÖĞÜ, Cılız kalmış hububat (Şavşat "Çoruh") (Bak: Çalgın, 3).

YELÖNÜ, Kalburlanan ekinin, rüzgâr tesiriyle bir tarafta toplanan cılız kısmı (Geyve "Söğüt-Bilecik"; Kıyıköyü "Erzincan"; Şavşat "Çoruh").

YEMELİK, Zahire (Balıkesir ve çevresi).

YEMSÜK, Tarlanın çukur yeri (Piteriç "Cimin-Erzincan").

YER GEÇİĞİ, Tarlalarda suların tesiriyle meydana gelen çukur (Ergen uşağı köyü "Kozan-Seyhan").

YERİŞMEK, Gelişmek, olgunlaşmak (İstanbul).

YERSİMEK, Un veya buğday toprakası toprakası kokmak: Buğday ambarda yersimiş (Hisarcık "Kayseri").

YİĞAL, Tavlanmış, tava getirilmiş tarla (Akşehir, Argıthanı, Yendiğin "İlgaz-Konya"; Eğridir, Bozanönü köyü, Yalvaç "İsparta"; Yakasinek "Bolvadin-Afyon"; Kasımpaşa "İst. (?)").

YIVGI, 1. Olgun harmanı tınaz yapmak için toplamağa yarıyan tahtadan yapılmış bir aygıt (Yukarı sö-)

YIVI TAŞI, Harman meydanını açmak için kullanılan yuvarlak taş (Şile "İst.") (Bak: Yıvgı).

YIRKAN, Bir çeşit ekin hastalığı (Kon-
ya).

YİDECEK, Kağı ve sabanı boyunduruğa
bağlıyan kayışın çıkmaması için oka ve kayış
önüne takılan ağaç parçası, çeki çivisi (Tuz-
hisar "Bünyan - Kayseri").

YOĞUZ, Kuzusu ölmüş koyun (Kestan-
bul "Çanakkale").

YOLMA, Hasat, ekin biçimi (Gaziantep).

YOLMA, Sapı orakla biçilmeyecek kadar
kısa kalmış arpa ve buğdayları yolmak işinde
kullanılan ve parmak uçlarına geçirilen tahta
ellikler (Güzelpınar "Denizli").

YOLMACI, Ekini elleri ile yolan (Araç
"Kastamonu").

YOZLAMA, 1. Ekilmeyerek gelecek yıla
bırakılmış tarla (Moramul, Amasya) — 2.
Budanmamış ağaç (Amasya).

ZAKIL VE ZAKUT, Övendere ucunda-
ki çivi, nodul (Urfa; Adana; Elâzığ).

ZAVAR, Kırılmış hayvan yemi (Bahat-
tin "İskilip - Çorum").

ZIVLAM, Suyu çekmiyen, iyi ekin

vermiyen toprak (Gazelyakup "Tavşanlı-Kü-
tahya").

ZEFTİR, ÖKÜZ boyunduruğu (Şebinka-
rahisar "Giresun").

ZİL, Yeni intaş eden ekinin çıkardığı fi-
liz (Alacahöyük).

ZELVE, ZELVİ, Boyudurukta meşe
ağacından veya çalından eğri çubuklar olup
öküzlerin boynunu iki yandan kavrar (Alaca-
höyük; Çankırı; İzmir). (L.).

ZELVE İPİ, Zelvenin ucundaki gönden
yapılmış bağ. Gön sığır veya manda derisin-
den olur At derisi gevrek olduğu için dayan-
maz. (Kurşunlu "Çankırı"; Alaca).

ZIRZIMIK, Az ufak dolu (Alacahöyük).

ZİLLEMEK, Tohum intaş etmek: Bakla
çiğdi zilledi (Kemaliye "Malatya").

ZÜĞÜRTE, Övendire nodulu (Ağın
"Arapkir - Malatya").

ZÜLE, Öküzlerin boynuna geçirilen
tahta boyunduruk (Safranbolu "Zonguldak").
= zelve.